

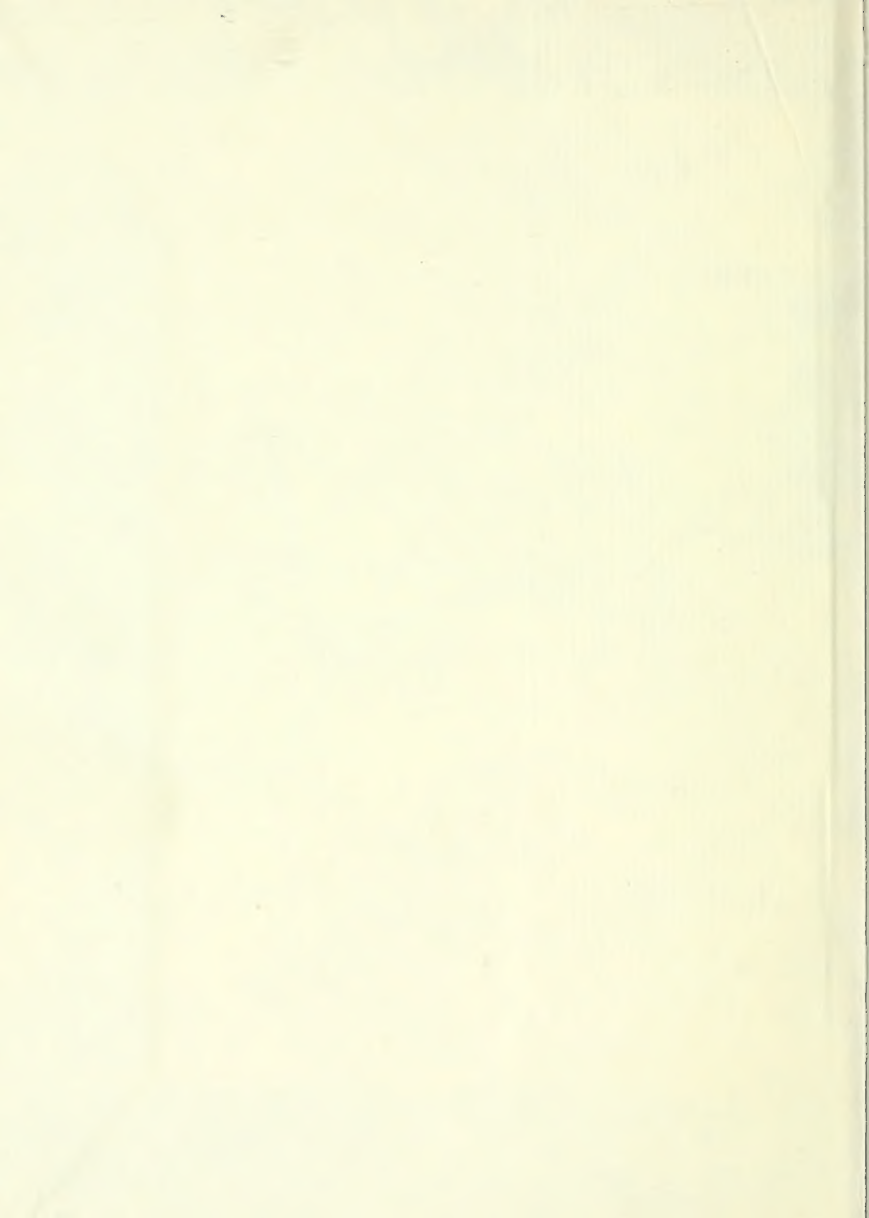
PG

5038

D85

1918

sv.2

SPISY VIKTORA DYKA

II. POČÁTKY

V PRAZE
NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC
1919

P O Č Á T K Y

PRÓSY MLADOSTI

NAPSAL
VIKTOR DYK

V PRAZE
NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC
1919

PG

50 38

D85

1918

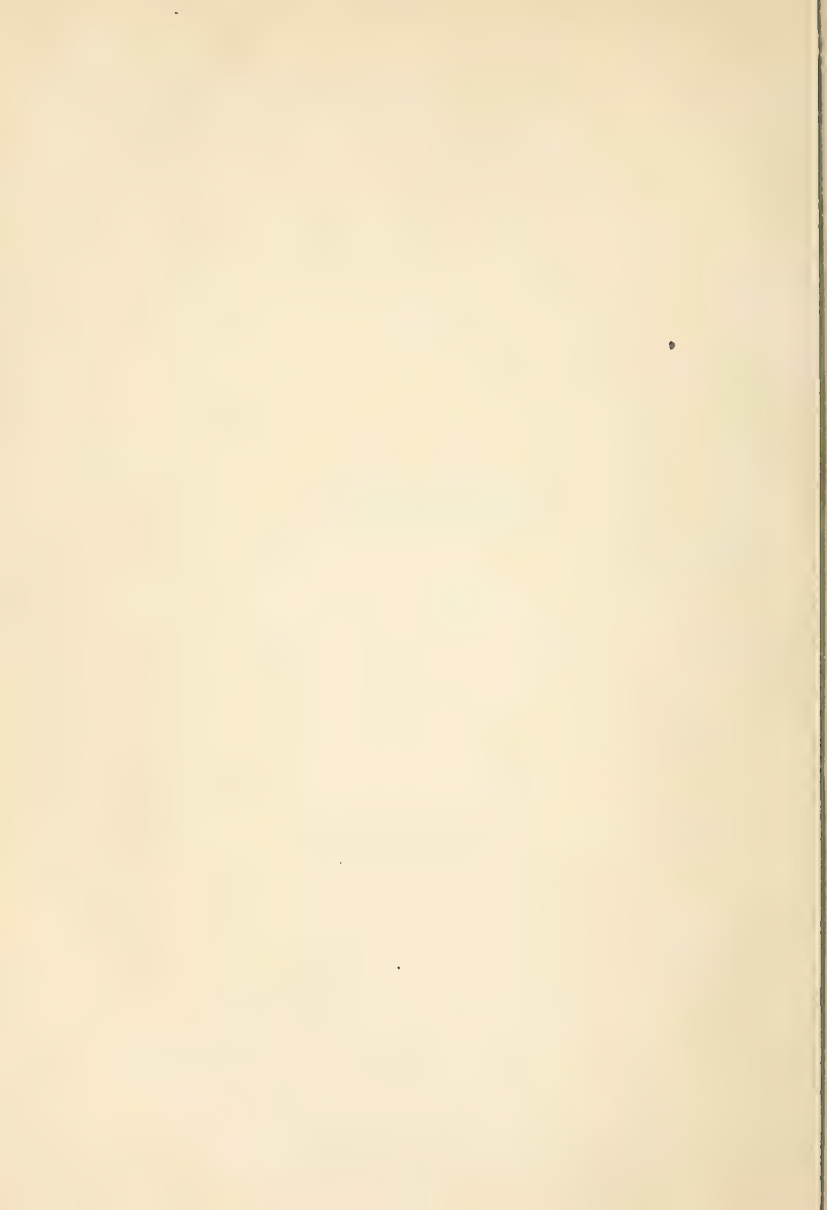
sv. 2

POČÁTKY

1872

•

HUČÍ JEZ

— V tom řekneme, co říci nemožno ...
v tom žijeme, co žítí nelze nám.

Žijeme lidi, žijem' staletí.

Však konec nejvíc z všeho žijeme,
neb ten je nejvíc z všeho pravdivý.

„Mlč ení duší“

Nebe je šedé a smutné, jako duše sterilních básníků.

Na oné cestě, kterou teď kráčím, v tom stromořadí už dvacátý počal tohoto podzimu vadnouti strom. A ani s jednoho jsem neutrhl ovoce. Střežili je, myslím, nějakí hlídači; ale toho nebylo třeba. Nebyl jsem ten, jenž by uměl trhati. Jdu krok za krokem, a vždy se více vzdaluji; je to už daleko za mnou dnes, ona doba, kdy stromy kvěsti počaly.

Dívám se do nebe a chtěl bych pěti píseň oblak. Ta jsou tak osamělá a vzdálená; možno jejich píseň vypěti?! Dívám se na vadnoucí strom v širé pláni; možno říci jeho smutek?! A, hle, stromy moje ...

— Přišel na ně mráz; ano, to je možno; spálil je žár, ano, to by nebylo nepravděpodobné; nevím, co ještě zbývá, a kde končí ono stromořadí, blízko, daleko, po věcích, hned ... Vidím jen, že dvacátý strom uvadá.

Všechno je mi smutné; vy, příteli Alferi, tak se tuším jmenujete — vy, jehož jsem někdy snad

viděl u zapomenutých cest, vy duše, která se rozchvívá, vy srdce, které pláče a zpívá, vy živote, který umírá, prosím, podejte mi na chvíli ruku.

— Nebe, vidíte, je šedé a smutné, jako duše sterilních básníků . . .

V zeleném lese zpívají ptáci; a já myslím na to, že touha dohořívá. Co chcete vyčísti z oněch hlasů?! Radostní radost a smutní smutek; všechno tam nalznete! Modlete se; nelze více učiniti.

— A touha dohořívá —

Je sladký onen zelený les; nad hlavou šumí štihlé stromy a sypají jehly na cesty. Husté mlází objímá se vzájemně. A mezi stromy visí pavučiny — a vůně — a tiché hlasy zaznívají, co v daleku, v daleku

— kdes touha dohořívá . . .

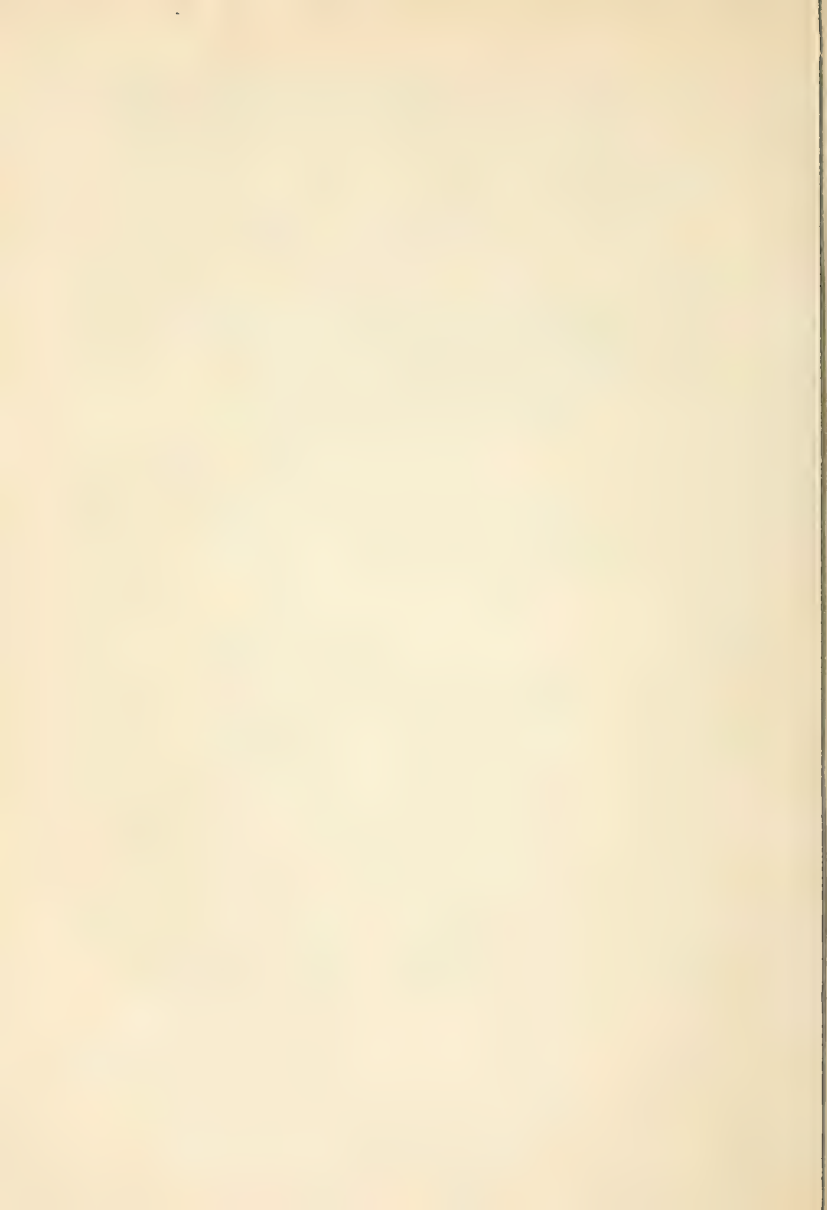
Umdleny její plápoly a zardousena její něha úlisná; té noci nikdo nepřišel. Už dlouho byly deště, a skrápěly to, co tam hořelo, opuštěné a tesklivé. Mohly ještě znova vzplanouti ony plameny?! Kdož ví! Ale nevzplanuly. To je jisté.

V severních ledovcích a v tropech jihu, v nekonečných pláních a v nebetyčných horách — viděl jsem ty plameny pláti. V severních ledovcích za rudé záře, v únavných poledních žhavých tropů, v rozlehlých pláních a pyšných horách slyšel jsem

zpívati ptáky. Neznal jsem jejich jména — kdož by to věděl! A nyní myslím na to, jak se umírá — a v zeleném lese zpívají dosud ptáci, ale tam v polích touha dohořívá.

A to jsou pole velmi smutná. Věřu že je chladno; země je zablácena. Blátivé cesty, blátivá pole, blátivé prameny. Ale tam mimo nás, za námi zelený les, a v lese, tam zpívají ptáci, a ti mohou zpívati, za chladu, za bláta, věčně — vždycky,
— i když touha dohořela.

Září 1897.

DIALOG.

Pozdravili se, překvapeni . . .

„Tedy pojednou zde. Zmizel jste tak theatrálně tehdy. Zde se o vás povídaly hotové idylly. Zátíší, chaloupka opředená psím vínem, beatus ille, qui procul negotiis!“

Hron se odmlčel. Zpozoroval, že Alferi apaticky naslouchá. Věru, jak se tento hoch změnil! A to, dosti divné, venku. Ovšem že venkov působí různě! A zatím Hron pozoroval nějakou brunetku, která mihla se v davu, chrhleném divadlem. Byla hezká, ano, zde v světle luceren, které ostatně nebylo velmi vkusné.

„Bylo vám snad známo, že pro idylly nemám talent.“ Hlas Alferiho zněl nápadně klidně.

„To nebylo známo. Vždyť jste měl universální talent. Od tragedie až ku frašce — pro všechno!“

„Nevím, bylo-li tomu tak. Nepamatuju se dobře na to, co tehdy bylo!“

Dav se zatím převalil . . . Ale oni stáli dosud u schodů. Hrona to poněkud mrzelo — obzvláště ta brunetka . . . „Omrzel vás tedy venkov?“

„Odnaučil mne smáti se jako dříve. To je dost smutné. A též jiné, možná dost!“

„Tedy zase tam, odkud jste vyšel . . . Když jste odjížděl, odpuzoval vás život zde!“

„Obrátil jsem se vždy tam, odkud jsem vyšel. To je usus a to je filosofie životní!“

„Stáváte se povážlivě churavým. Ale zde už ta místa přešla. Mějte se na pozoru! Zde se změnila moda, a není dobré choditi v šatech poslední saisony. Renaissance pohanství. Radost života. Goethe. Slunce. Nepochybně že jste slyšel, i tam venku! Je dobré na ně psáti dithyramby; a mládež k němu utiká; mimo to je v tom něco dojemně moralistního: „temnotou k světlu!“ A, toho nezapomeňte, je zde ještě anarchie. To možno ještě snést. Neuráží to dobrý tón a je v tom mnoho pathosu. Snad i pathos ulice. Svobodní mezi svobodnými. Nová země. Mesiášové, trochu kompromitovaní bohužel. Je nutno býti shovívavým ke všemu, a všechno klidně pozorovati. Není to hezká instruktivní přednáška?!“

„Konečně máte pravdu. Ale k čemu to všechno?! Zajímá jsem se kdysi o to. Ale nyní jsem na konec líný, stavět i bořit, neboť obojí pošpiní ruce. A vidět jiné?! Ovšem že — je nutno to vidět, bohužel!“

„To je výsledek vašeho pobytu na venkově?!“

„Doma je dlouhá lipová alej. Zapadá tam tiše slunce a voní lichotivě vzduch. Vlažný, měkký soumrak. Ta alej táhne se do dálky a mizí v šeru. Tam přestala páliť bolest a stávala se tichou a krásnou.

Pak mně tam nenechali samotného . . . A bylo po všem. Kouzlo je zlomeno!“

„Což vás tak rozčiluje společnost? Nebýval jste takovým!“

„Hleďte, míval jsem podivný dojem. Všechny tváře zřel jsem zkarikované, podivné grimasy, a na nich něco, co je šílenstvím. Jejich činy zdají se mi nepochopitelnými. Jejich duše absurdními, jako jejich zájmy. A na všem stín. Pak zase mi napadne: Ti všichni lidé jsou zdraví a rozumní. Co na nich šíleného?! Ale je někde šílenství! Ty víš!“

Poslední slova Alferi pronesl prudce a rychle. Hron pohlédl naň nedůvěřivě.

„Není pochyby, že jste churav!“

„Philosophari prius quam vivere. Smutno. To proto — nevím už proč. Strávil jsem svoji sílu. Ipse feci. Nyní nemohu litovati, neboť bylo by to zbytečné. Nemohu býti ani lhostejným. Co zbývá?! Tiha v hlavě i duši. Volil jsem samotu eremity — tam mne našli vetřelci. Nebylo možno se modliti. A já chtěl se modlit. Zbožně a čistě se modlit, Bože, a tiše při tom plakati. Ale což když v srdci je výsměch?! A zde? Zde je drobný Babylon. Nechati se kolébati vlnami, odpornými vlnami, nebo . . . Tertium non datur!“

„Anebo se uzdraviti!“

„Chcete-li, je to správné slovo. Jsou totiž různé způsoby uzdravení se!“

Nyní šli. Oba mlčeli, neboť smutek věcí odhalených svíral duši. Svítilny mžouraly potutelně v pustých ulicích. Bylo ticho. Jen opilý drožkář nějaký práskal bičem koně, unaveného už, volal cos na něho, a potom zmizel v temné uličce.

POHÁDKA DETERMINISMU.

Oné noci vytáhl onen, jenž zval se Alferim, staré sešity, dávno odhozené. To byla touha kontrolovati onu nutnost mučiti se nejjednoduššími věcmi, záhadami, jinými pomíjenými . . . a tak zde, unavený, počal čísti, by dosvědčil sám sobě, že to zde bylo u něho, ty zhoubné prvky, a ona trýzeň sebe sama, na kterou hynul a musil hynouti . . .

Četl ten rukopis, který měl hrdý titul: Pohádka determinismu.

I.

— A přestal psáti . . .

Pojednou všechno v něm ztuhlo a umlklo — a péro vypadlo z chvějící se ruky. Nenáhle nechuf a nenadále „Proč?“ vyssálo všechnu jeho chuť k práci. A seděl tu nyní mrtvý a apatický, co padal na kraj zvolna večer.

A venku hvízdal vítr; podzimní a ostrý. Stromy shýbaly se pod prudkým jeho vanutím pokorně k zemi. (Byly to vysoké, štíhlé, jehličnaté stromy.) A jinak byl temný večer, daleko, široko pusto.

On, který byl psal tak rozzářenou práci, vášnivou a touhy plnou, nyní seděl tu s podřátou touhou a skleslou duší.

II.

Tedy, bylo to takto:

Myšlenka ona rozdrtila jeho opojné sny. Jakoby byl vzdálen, daleko mimo sebe, a jako by kritisoval cynický a lhostejný k ní svou tesklivou a trpící bytost... Napadlo ho opět, co ho tak dlouho tísnilo: Jaký má podíl na své práci?!

Ví, že je vázán mezemi, ať je jakékoliv jeho umění; on je vždy vasalem, nikdy však souverainem; on poslouchá, kdy káže mu tajemný hlas. On poslouchá..

A zlomyslné myšlenky vtíraly se dále; kruh byl stále užší a už se úplně šěřilo...

Inspirace! Hezké slovo! Ale čím je, když nemůže sám chtít?! Čím je, když prostě musí?! Jakýsi stroj, kterým někdo hýbe. Stroj... hloupý, čistě mechanický stroj.

To byla ta chvíle, kdy mu kleslo péro.

A byla už opravdu na psaní úplná tma...

III.

A hodiny tikaly zvolna a monotonně, nějaké starodávné hodiny v starosvětském pokoji podivného slohu, kde seděl sám. Sklonil hlavu.

Sevřelo ho to důkladně.

A v jeho duši vířilo to opile. Pusto. Vlna honila se za vlnou v opuštěných proudech melancholických řek...

Duše!

Má vlastně duši?! Duši! Má jakýsi stroj, náladový klavír s několika klávesami, rozumně — možno-li říci — mluvící automat, hrací stroj... To vše dává tóny, které hraje někdo jiný, ale ne on! Tóny, které musí říci, slova, která musí psát. A čím to ostatní?! Udána mu cesta, kterou by šel. Udáni lidé, které on miluje. Udáno mu okolí, které jej obklopuje. Dáno mu jméno, jež nosí. Dána mu tvář, kterou má. Dán mu svět, který by ho mučil. Schopnosti, vady, ctnosti, hříchy, láska, nenávisť — nic není jeho.

Ale —: Co potom je jeho?! Má on duši?! Má onen klavír, onen hrací stroj?!

— Blažená iluze, šťastný sebeklam!

On nemá nic. Nic není jeho. Nic on nedrží, jest držán a ovládán sám. On je prostě oním klavírem ve velké továrně, zhotoveným toho a toho

roku, za levnou cenu na prodej, on jest očíslovanou škatulkou v spoustě různého zboží v ob-
sáhlém krámě . . .

IV.

Napadl ho prudký a hořký smích . . .

Ano — jeho pýcha. A jejich pýcha. Ta hloupá
lidská pýcha. A umění — čím je umění?! Může
on vytvořiti, co chce?! Tak tedy pozorovat na-
dutou hloupost omezenců, ploužiti se, stín mezi
stíny, a klidně trpěti.

Mohou ho uraziti, mohou ho raniti, proč?!

A nevolnost odstrčeného, vedlejšího předmětu,
nevolnost zbytečnosti jej naplnila. A hodiny ti-
kaly tak jednotvárně a v kamnech praskal oheň.
A všechno bylo tak jiné v té tmě.

Zastrašily ho vlastní myšlenky. A v neuvědo-
mělém úděsu vyběhl ven — ven, na zdravý vzduch,
vzduch, kde bouřil ostrý a silný vítr. Vyběhl ze
dvora, a šel tím smutným, ponurým lesem. Kráčel
cestou, kde noha jeho sklouzala po jehličí. Opu-
štěnou, tichou cestou.

Teď ještě slyšel z dálky. Výstřel; a druhý; otec
jeho asi šel na hon, či hajný sestřelil nějakou
škodnou . . . že, škodných je mnoho v tom kraji . . .

V.

Ale opravdu:

Proč vlastně kráčí z domova?! Tou vyjetou cestou?! Samovolně, že ano, on, který byl vyštván?! Čistě bez své vůle! Ale vždyť může jít jinudy. A půjde.

A odbočil z cesty.

VI.

Teď počal kvíleti les, strašidelně a smutně... A jednotvárné hučení bylo elegií něčeho, co navždy je ztraceno. Elegie, která se nedá definovati, kterou zná jen severní duše, kterou zalévá melancholie všeho v lesích, kde jak by kvíleli na vysokých větvích oběšenci, a volali smutní sebevrazi, zahrabáni v nesvěcené půdě, nebo i setlelí, někde daleko nenalezeni...

V té smutné chvíli zapomněl na vše jiné a zautoval si melancholický popěvek, který ho právě napadl, popěvek, který se dobře hodil k této smutné, večerní chůzi osamělého lesem opuštěným, kde nepotká nikoho, kde neuzří lidské tváře. A polohlasně si říkal slova smutné nálady.

A zatím se vrátil zase na starou cestu... Byl v kamenitém úvale — po stranách hučel les, a nahoře svítil měsíc. Procitl ze svého opojení, studeně ho to oválo, a sevřela ho tiseň... Jak se tam

byl vrátil?! Kdo ho tam vedl?! Stanul tupě a bez hnutí. A v zastrašené jeho duši byla jen jediná otázka: co ho vedlo?! Byla determinována i ona odbočka?! A byla vypočtena jeho nálada?! I ta slova, která byl právě skomponoval?

V měsíčním svitu vše nabývalo divných tvarů, smutných a vyčítavých, co hučel les...

VII.

...Zachvěla jím hrůza. Děsilo ho vše: úval, shýbající se stromy, hučící vítr, tragická píseň lesa, nejisté stíny, měsíc — a on sám, něco, co je v něm a co jím vládne... Prchal před sebou k lidem. Až bude seděti při stole a poslouchati denní hovor, až bude klidně míjet čas při sladké lenosti ducha, pak... Nezavyje pes v své budce táhlým svým vytím, nějak zoufalým?! Snad...

Vkročil unaven do nádvoří.

VIII.

A byl v něm klid zvěře, která byla chytře lapena, a prozkoumala nemožnost prchnouti, zajatce, který nosí okovy, nemá vůle... klid resignující duše, která nemůže vjeti v jiné a své koleje...

Alferi odložil rukopis . . . Lampa dohasínala . . .
Bylo už pozdě . . .

BYLO MU NĚCO DO HEKUBY.

Příští dny Alferi mnoho přemýšlel.

Město bylo zaměstnáno politickou vřavou, znepokojeno postupem jistého sdružení lidí, které mělo tato hesla: internacionalismus, kolektivismus, třídní boj. A byli materialisty dějinní i praktičtí: Lidé, před kterými jímala Alferiho hrůza; nekonečná poušť.

Město, vyděšené přízrakem revoluce, děsilo se a trnulo. Žurnály volaly do zbraní, hovory rodinné byly plny dramatických perspektiv a kleteb; počítaly se hlasy.

V tu dobu bylo nesnesitelně v městě.

Alferi byl sám. Myslel o poslední hrůze. A chodil rád k místu starých svých tradic a reminiscencí, k jezu, jenž uprostřed města, haleného kouřem, hučel a hučel, hltaje špinavé, zkalené vlny a chrle je zase.

Ale jednou setkal se zde s Hronem a s mladým mužem, který měl výrazný a badající zrak. Ort se jmenoval.

Zastavili se.

„Je vám už lépe?“ usmál se Hron.

„Sotva!“

„Zahrabáváte se; a to vás ničí; nemůž eme být samotni!“

„Ale nenajdeme-li nikoho?!“

„Zde je vada. Což nelze sleviti? A aspoň, nutno-li to, ubijeti něčím čas? Jste-li tak šťastný, že jej máte volný? Ale toto je Oblomovština. I nějaký Gram. Brr!“

— Alferi hleděl mlčky na Orta —

„A co tedy činíte? Ani žádná žena na programu? Tahle Ultima Thule?!“

„Je mi něco do této Hekuby. To je část zla!“

„To aspoň tedy!“

„Ne... tak, jak si myslíte. Ale miluji krásné, které neexistuje, a tedy i ženu. Můj osud je má touha: zde je zabiják; ona mne vyssála, ona mně vzala život; neboť věřiti v krásu a toužiti, vylučuje ostatní. A věříte-li, že jsem také miloval ženu? Illusi ženy, chtěl jsem říci. A mezitím, co jsem miloval tuto, mizely ostatní. Ale byla to láska a veliká láska. Nevíte, jak nenávidím jisté knihy, které píší lascivní autoři s dryáčnickým titulem: ‚Kniha lásky‘. To jsou příběhy, úryvek, ano. Stanulo se na jednom bodě; a místo, co by se hledělo v krajinu, velikou, místo, co by se cítilo něco, co leží v ní i v nás, zkoumají onu píď země. To je vše. Láska je tedy páření se. Ne, není to všecko v ženě

a žena vším, metamorfosa kosmu pod zraky touhy; jiné hory, jiné lesy, jiná moře — všechno pro ženu. A smrt jiná a lidé jiní. Ah, ne. Snad je to tragické nedorozumění . . . možno. Je zbytečno o tom uvažovati. Snad mají oni pravdu. Všechno je dobré. Jen já jsem omrzely a zhořklý a poslouchám poslední bouře. A pak se mnoho mluví, když srdce je mrtvo! Učiniti správné závěry — to zbývá . . . A tyto . . .“

Alferi nedomluvil. Gestikuloval prudce. Nedomluvil a zadíval se na mizící vlny teskně a strnule. A v tom pohledu byl *konec*. Březnové slunce zářilo mdle na smutnou onu stafáž . . . ještě bylo možno viděti kry ve vlnách. Lámalý se, houpaly se. Bylo téměř nemožno sledovati je. Mizely.

A březnové slunce zaskvítilo chladně a mdle. Jen na okamžik. Pak vše zaniklo. Šedo a ponuro, jako před tím. A Alferi hleděl na jez, jenž hučel.

— Bylo mu něco do Hekuby. —

Pak obrátil se k Ortovi.

„Vy máte dobré oči apoštola. Jsou to záviděníhodné oči. S Bohem!“

A promluviv, uklonil se a zmizel.

O SUDY.

Alferi. Přišla jsi?!

Žena, která jest přislíbením. Jsem zde.

Alferi. Kudy jsi přišla?!

Žena. Jsem zde. Nehýbám se; jsem zde, u tebe a hledíme si do očí. My dva jsme spojeni.

Alferi. Chceš býti moje?!

Žena. Nebudu tvoje. Existuji v daleku.

Alferi. Jak že jsi pak přišla?

Žena. Ty se mne nedotkneš. Nehýbám se; jsem zde a hledíme si do očí. Pamatuješ se na mne?!

Alferi. To by mohlo býti. My dva se viděli často. Ah, proč mne trýzníš?! Nenávidíš mne!

Žena. Ne.

Alferi. Co tedy chceš?!

Žena. Čeho je třeba!

Alferi. Čeho je třeba?!

Žena. Touhy!

Alferi. A více?!

Žena. Smutku!

Alferi. Ještě více?!

Žena. Pouště a očí. Není ničeho většího. Proto jsem u tebe.

Alferi. Musím tedy toužiti?!

Žena. A býti smutným.

Alferi. Nač třeba smutku?! Buď moje!

Žena. Radostní nemají oči a poušť. Nebudu tvoje.
Alferi. A k čemu touha?!

Žena. Pro silu ohně. Musí něco páliť.

Alferi. A k čemu oči?!

Žena. Abys moh' plakati pro to, co vidiš.

Alferi. To je však bolest.

Žena. Ty musíš trpěti pro onu příčinu. A proto
jsem u tebe. Musíš mne viděti, abys neztratil touhu
a smutek, nesmím býti tvá, neboť bys ztratil všecko.
Musí něco páliť. Nebudu tvoje. Stoupej k vrcholu.

Hlas země. Pulvis et umbra!

Žena. Čekám. Stoupej k vrcholu.

Alferi. Nenávidíš mne!

Žena. Já jsem meč v rukou jiného, který zničí
churavé údy. Čekám.

Alferi. Jako já.

Žena. Nic není mimo vrchol. Čekám.

Alferi. Ta trýzeň marna je.

Žena. Bys došel k vrcholu, proto je bolest.

Alferi. A co je nahoře?!

Žena. Na vrcholích vane vítr a pod vrcholy mo
rový vzduch.

Alferi. Není chladno na vrcholu?!

Žena. Může býti... Nebudu tvoje!

Alferi. Nebudeš moje?!. Ani tam?!

Žena. Musíš býti sám.

Alferi. A ty?!

Žena. Existuji v daleku.

Alferi. Budu tě viděti na vrcholích?

Žena. Existuji v daleku.

Alferi. Je možno býti sám?!

Žena. To je křest krve.

Alferi. Nechci býti sám. Nechci dýchatí chlad.

Zde je smutno — miluji tě. Zůstaňme — zde.

Žena. Není možno. Zde jsem jako příslibení, které nebude splněno.

Alferi. Umru.

Žena. Slabý umře. Nebuď slabý.

Alferi. Zvedám k tobě mdlá už ramena...

Žena. Stoupej k vrcholu!

Hlas země. Pulvis et umbra!

Alferi. Není možno snéstí tíži.

Žena. Buď velikým. Já jsem příslibení.

Alferi. — které nebude splněno. Ano, tak jsi pravila. Co platno toto příslibení?!

Žena. Tvá touha musí existovati. Tvá touha nebude zde zkojena. Přestal bys býti tím, kým jsi. Stoupej k vrcholu!

Alferi. Byl bych šťasten...

Žena. Byl by konec.

Alferi. Takto bude konec!

Žena. Takto budeš viděti!

Alferi. K čemu mi třeba viděti?!

Žena. Je to nutno.

Alferi. Myslím, že jsi už mluvila kdysi ta slova. Po leta už mne bolí. A i ty mne bolíš — tou marnou touhou, kdy vždycky mi unikáš.

Žena. Je to nutno. Jsem příslibení.

Alferi. A zatím, co hledím za tebou, slábnou mi oči a neuniká nic mimo život.

Žena. To je život těch, kteří nedostoupí vrcholu.

Alferi. A jiný život?!

Žena. Náš život přijde.

Alferi. Po věcích?!

Žena. Náš život se blíží. Ty musíš trpěti — to je krása a zákon.

Alferi. Proč pouze já?!

Žena. I já trpím.

Alferi. Trpíš?!

Žena. Protože miluji vrchol a tebe.

Alferi. Budeš moje?!

Žena. Existuji v daleku. Nebudu tvoje. Je to nutno. To je krása a zákon.

Alferi. Ale já slábnu.

Žena. Vzchop se!

Alferi. Moje lhůta končí.

Žena. Neklesej pod křížem! Golgata je krásná.

Alferi. Ale což, žízním-li?!

Žena. Tedy oni naplnivše houbu octem a obloživše yzopem, podali k ústům jeho.

Alferi. A což třetí hodina?!

Žena. Nanebevzetí!

Alferi. K čemu?!

Žena. Je to krása a zákon. Trp a žízni!

Alferi. Budou se smáti žoldnéři?!

Žena. I počali ho pozdravovati: Zdráv buď,
králi židovský!

Alferi. Pod křížem mojím?!

Žena. Do tvého Nanebevzetí.

Alferi. Ale což, nejsem-li Kristus?!

Žena. Žízni a trp!

Alferi. Klesnu-li pod křížem?

Žena. Ty musíš toužiti.

Alferi. A co potom?!

Žena. Pak vystoupil jsi na vrchol!

Alferi. A to je všecko?

Žena. Ano, v tom je všecko!

Alferi. Ale miluji-li tebe a chci mítí tebe?!

Žena. Nadarmo!

Alferi. Nepůjdu-li na vrchol a na Golgatu?!

Žena. Nadarmo!

Alferi. Buď má!

Žena. Existuji v daleku.

Alferi. Přijdu za tebou!

Žena. Nebudu tvoje! Golgata! (mizí...)

Alferi. Golgata!

Žena (v daleku). Stoupej k vrcholu!

Hlas země. Pulvis et umbra!

VÍTĚZSTVÍ PROLETARIÁTU.

Alferi seděl v kavárně; bylo tu pusto a prázdno, a líbival se mu kdysi tento kout. I zde měl nějaké tradice. Před lety chodili sem s Mařákem. Bylo to dávno; potom vše rozváto; odejel na venek; a silný Mařák pojednou ochuravěl a zemřel.

Dnes slavil tu slavnost mrtvých, requiem zde na hrobě minulosti. Seděl tu v tupé lethargii a duši se kmitaly dávné obrazy, plné něhy toho, co zašlo, květy, které už vyschnou trochu v zavřeném leta herbáři.

Slavil zde slavnost mrtvých — a svoji. Poslední dny chtěl shrnouti všechno. I dojem místa, kde Mařák bouřil ještě, s tou zlobou utlačovaného, s tou tragikou vysokých přání, nikdy nesplněných, duše plná pýchy, vysmívána ledakým. Žil ještě se svou ilusí bojovníka, který věří ve svůj prapor: a byla právě chvíle mluvit se stíny.

— Do kavárny vrazilo několik hostí. Usedli vedle. Vyrušilo ho to nepříjemně.

Mluvili.

„Na kolik počítáš mandátů?“

Tázaný pokrčil rameny.

„O to neběží. Jde jen o tribunu.“

„Myslíš, že bude těžký boj?“

„Dlouho ne. Máme massy a disciplinu. Buržoasie

je rozbitá, nespolehlivá, nedisciplinovaná. A nyní všude krise. Situace je příznivá. Oni se přežili. Jsou hotovi: vzdychají po všech svatých... lamentují. Nejsou schopni dlouhého boje. A to je naše doba. My začneme hrát svou roli. Zkoncentrovati všechno, ovládnouti všechno. Co může počítí buržoasie? Hubí ji ti, kteří ji brání. Každý pokus reformy roztrhne její řady. Neboť ona se nesnáší. Můžeme čekat! Oni se zničí sami. My jsme organizace a my jsme celek. Oni se dělí, drobí a rozkládají. Hleď na všechny strany — jakého trámu se mohou chytнути?! My jenom čekáme a buržoasie revoltuje za nás, dříve než my. Nač se obětovat? Čekáme. Ne romanticky, ale logicky. Oni nám pracují do rukou. Socialismus se jim směje. My jsme počet. My jsme společnost. A oni, pověřiví, pochybující, slaboši, nervosní baby, žvanilové utopii!“

Alferi povstal. Zaplatil. To slovo mu leželo v duši. Nesnesl toho.

Vyšel z kavárny. Stáhl zimník. Bylo chladno; nebe temné, ani jedna hvězda nezasvítla. A o tomto myslil.

— Bylo by třeba vrhnouti světu do tváře tuto hroznou výčitku:

Že zničil veliké lidi a veškeru velikost. Položiv železný materialismus za základ svých teorií, od-

naučil se svět podívat se a následovat s vírou. Zmizelo poslední náboženství, poslední záchranný člun — víra ve velké lidi. To nyní bylo strháno.

Svět nevěřil. Nic není velikého. Ovšem, ještě se následovalo — ale s posměchem a malou vírou. Nebyly to kolosální činy, které připisovány, třeba mylně, velikým lidem a které musily býti velikou pobídkou a buditelem důvěry. Ne. Drobné položiny, koketně sledované, bez úcty a lásky. Ale to byl konec. Pak si opakoval Alferi monotonně poslední věty Ibsenovy Divoké kachny: Ale pak by život nestál za to, aby se žil.

Ano, aby se k tomuto závěru dojíti musilo, činilo se vše možné. Století toto bylo stoletím anglických puritánů bez jich náboženství a řeckých ikonoklastů bez fanatismu herese.

— „Ale pak by život nestál za to, aby se žil?“ Nebyly už velké a složité věty, plné rytmu a hudby, měnlavé jako motýli, cudné pro svou nesrozumitelnost těm, kteří nebyli zasvěceni. Nebyly ani dobré a stručné věty, olympicky slunné a jednoduché. Nebyly umělé a kombinované barokní architektonické budovy, ani katedrály, prosté, jednoduchých, vážných stylů — byly ty prostřední, nechutné a protivné. To byly noticky dosti zahořklé, které bylo by nutno učiniti.

A Alferi je činil. Mohl je smazati a ony zašly

v zapomenutí, ale zůstala přece ona věta ilusionisty a hlupáka, mladého Werle...

PROKLETÁ ZEMĚ.

Ale tu Alferi pohlížel zpět.

Jaká to byla tragická země, v které se zrodil?! Ah, jaká kletba spočívala na ní?! Mrak lehl věčný na modré kdys nebe — a temno, ani zásvit, a včera jako dnes a zítra... země prokletá. Země zapomenutá. Nic v kosmu.

Černá křídla vlnila vzduch a temné stíny chvěly se cestami. Nehnuly se více. Zatemněno všechno. Ano, tam za horami, tam prý je vzduch; tam za horami, tam prý je teplo; tam ještě voní radostně květy. Sklíčení, sklonění nad pluhem v chudých neplodných krajích, odsouzení, resignování, tak mihali se lidé, bez naděje, bez vášni a bez síly... zde

Země prokletá. Země zapomenutá. Nic v kosmu.

Nebylo obrů, již na věky vrhají stíny. Blednuly postavy dávných period. Vyzývavě, vysmívavě chechtali se demaskování bohové, hvězdy tribun, kultura parlamentů. Historie se valila jinudy a lidstvo se valilo jinudy; ale zde byl záliv. A sem jen doznívaly slabé ozvěny, a vlny zde stoupaly, jestli tam na moři... A zoufale zněl beznadějný, lítostivý refrain, prosba, kterou nikdo neslyší, litanie,

kteřé revoltují, dlouhé a nekonečné tolika a tolika zástupů, ve chrámu hrůzy, před prázdňým oltářem, věčných světel, s zející ranou, zoufalou bázňí, s předstávou jednou: Ano, tam je Bůh, Bůh, který osvobozuje, a my tě prosíme, a my tě vzýváme, Bože, zachmuřený Bože, skličení sudbou, zdolání věky: „Vysvobod' nás!“

Na našich duších staletá tíže; závaži stará dolů nás táhnou; hromadí bláto otcové, syni, minulí, zašli, přítomní, živí. Staleté múry krev naši ssají, staleté hrůzy sny naše plaší; skličení k zemi, ah, vždycky malí, kráčíme smutnou, zoufalou cestou. Veliký Bože, milosti Bože, prosíme tebe, vzýváme tebe: „Vysvobod' nás!“

V surový posměch jsou naše činy; v surový posměch revol: je marnost; vztýčení klesnou a výše se sníží; úsměv, ten ztrpkne, hořkost, ta šířá. Ukamenováni, ukřižováni posměchem žití, národů chladem, v záchvěvech záští k všemu i k sobě vlečem' se v zkázu — dnes nebo zítra vlečem' se do tmy, a není světla; nebude světla, ty, Bože, mlčíš, neodpovídáš, nesmiluješ se, jak všechno chladný, jak všechno mstivý pro staré viny, neznámé už...

* * *

Alferi, který poslední slova pronášel zuřivě, jako v záchvatu křečí, pozvolna se utišoval. Melancholická tesknota vanula v duši, odněkud z daleka, z rodného kraje, který je tak nekonečně plochý, jako dnešní doba, někde tam na jihu, plný zasmušilých slatin a neúrodných polí. A uvažoval dále . . .

Smutní zpěváci táhli touto zemí a zpívali svou melancholii; kráčeli cestami pustými a zpívali jejich opuštěnost, kráčeli chudými městy a pěli o cizích nádherách, hleděli za cizí zdi občas, kde mohly stromy růsti do výše, zalévány tradicí a ozařovány minulostí. To smutné, co vyznívá nadarmo, ona měkká beznadějnost, to byla duše této země; ale tělo, to bylo suché a klidné a rozumné a cizí. A tak nutně nastalo separování, množství, které bylo pozitivkářské, smyslné a blažené, a spělo den jako den za přibližným programem kompromitování lidskosti, a pak ti jednotlivci, ti osamělí, stesknělí, smutné duše, doma vyhnanci! Ten kontrast mrazil neustále a ta rána stále bolela; jen málo cítilo jich hrůzu a tíhu osudu . . . A jestliže udeřili prudčeji oni, kteří věděli, v struny, řekli-li svůj stesk a své melancholické šílenství a svoji výčitku, tu srotili se na ulicích filigránští trpaslíci této proklaté země, aby potupně volali v odměnu jejich úzkosti: Hle, cizáci!

A nad potoky smutečně krčily se vrby, pokorně,

ve vlnách se zrcadlily, a ty větve, ty jako by nechtěly dorůsti...

Nedorůstaly —

N O C.

A tuto noc, která předcházela, byl Alferi nepokojným. Měl pravidelně špatné spání; a obzvláště tentokráte. Ale na konec usnul únavou; a zdálo se mu toto.

— Bylo to oné doby, kdy Galové porazili vojsko římské republiky a obléhali Kapitol. Oni starci senátoři byli už porubáni a zbývala jen malá výspa v moři vojinů galských. Bylo to po dies Alliensis, černě zapsaném v římském kalendáři —

(Tak vypravoval profesor dějepisu: Alferi pamatoval si, že užíval tohoto obratu; ale nevypravoval už, co se dále stalo.)

Nastávala noc; římská posádka byla unavena po mnohých zápasech. Jen jediný vojin na hradbách ještě bděl.

Tento měl *arma*, ochranné zbraně. Z těch pak byly nejdůležitější:

1. Cassis, cassidis, kovová, galea, kožená přilba. (Ale vlastně onen vojin měl pouze galeam.)

2. Scutum, štít, čtyřhranný, klenutý, $\frac{3}{4}$ m široký, $1\frac{1}{4}$ m dlouhý, dřevěný, potažený velikou koží,

s vypuklinou z plechu v prostřed, jenž se nosil levou rukou.

Mimo to *tela*, útočné zbraně. A to 1. *gladius*, meč $1\frac{1}{2}$ m dlouhý, s dvojím ostřím, více k bodnutí než k úderu užíváný; 2. *pilum*, házecí oštěp, 2 m dlouhý.

Takový tedy byl onen voják; mimo to však sentimentálnější, nežli možno býti, jsme-li Římány; a umělečtější, nežli oni barbaři. Byl trochu mezi Řeky a poznal dosti jejich umění, by pochopil chudobu vlastního národa.

A tento Říman nyní bděl a přemýšlel o osudu své vlasti; zřel mnoho přísných patriciů a ohebných plebejů; i mnoho hrdinů znal, kteří vynikli v seči; ale neznal nikoho, kdo by byl krásnější duši. Ta země je neplodná, zdálo se mu; vlčice kojila Romula a Réma; ale tito neviděli Olympu ani Erebu.

A strachoval se příštích dnů; potomci rostou, horší předchůdců; je příliš tvrdý onen národ. Co může přijíti?! Moc? Snese jí Řím?! A krása? Odkud by mohla přijíti? Zde se nepějí písně, zde je smutný *Dionysios*. *Arma*. Ano, to je znak všeho: v senátu: *arma*; v lidu: *arma*. Není jiného hesla, než boj za každou cenu. A není ducha *attického* mezi tímto národem. *Periklů* nebude... Zabráti co nejvíce země, vládnouti co největšímu počtu otroků, to jediné zbývá. A zde budou dějiny.

Vlčice kojila Romula a Réma.

A na jeho hlavě zatřásla se přilba, galea.

Sklonil hlavu a odhodil přilbu, galeam. I zbraně odkopl od sebe.

A nyní hleděl; dole byli Galové. Bylo ticho. Ale cosi se hýbalo.

— Kdos slézá hradby. Nepřítel! Galové se blíží. Co činiti?!

Volati do zbraně?! K čemu to?

Nač má žítí tento národ?! Není ho třeba! A on ho nebude chrániti. Nechť si padne Kapitol! On bude tichý; neprobudí nikoho.

A Galové slézali hradby Kapitolu; a vojín hleděl na hvězdy, které nesly jména řecká... A nehnul sebou. Zbraně ležely odhozeny, i *arma* i *tela*. Jen Bůh ví, na co vojín vzpomínal.

— Ale v tu chvíli procitly husy. A Řím byl zachráněn!

Alferi procitl.

— Ovšem, byl to nesmysl. Co je mu do Kapitolu, Římana cum galea, armis atque telis, a co mu do husí?! Nelogické! Nesmyslné! Absurdní! A husy dokonce! Netrpělivě se převalil a pokoušel se znova usnouti.

Byla právě druhá hodina s půlnoci. (Bily hodiny!) Nemohl usnout. Ležel několik minut, přemítaje. Pojednou napadlo ho zvučné, krásné slovo „Tamerlan“!

Znělo mu velmi kouzelně a příjemně. Slabíkova je: Ta-mer-lan, Ta-mer-lan; a potom zase rychle „Tamerlan“ . . . Opíjel se představou tohoto nekroceného chána, krutého a necitelného. Pyramidy z lebek . . . Zajatý sultán . . . A zpusťosené úrodné země na vítězném tažení.

Leč pak si uvědomil přibližně takovou tatarskou fysiognomii; a rázem se mu Tamerlan zprotivil. Jaká barbarská postava!

Pak přišlo něco jiného. Měl pojednou ilusi, že kráčí smutnou krajinou, kde se bělá do nekonečna sníh. Nic nemluvílo zde, vše bylo zaleklé a teskné. Beze změny dále a dále: sníh! Závěje sněhu, hluboké závěje, a takový sníh, v němž se zapadá. Zdálo se mu, že kráčel někdy místy, kde bydleli lidé; ale tomu už muselo býti dávno . . . Zde nebyly ani stopy ve sněhu, stopy něčí . . . Až pojednou . . .

Byla tu přece stopa. Objevila se v úplné poušti jakoby pozdrav živé bytosti. Kdo kráčel zde těmito místy?! A jak tomu bylo asi dlouho?!

Musilo tomu býti už dlouho! to on věděl! Stopa byla hluboká a smutná, ale jak se mohlo státi, že ji nezasypal sníh?! To bylo podivné; pouze to jediné. A uvažuje o tom, bral se instinktem pužen za onou stopou.

A ona ho vedla. Krajina byla stejně širá, neko-

nečná a smutná; nic neměnilo se na její chmurnosti. Leč stopa ta neustávala; byla větší a větší, až na konec se proměnila v počet stop — nemožno sečíst! Jak se mohlo *toto* státi?! Nemohl na to dáti odpovědi. Hleděl pouze na hotový fakt; nebylo tu více stopy jedné, nýbrž ohromné jich množství; té původní, té nebylo lze nalézt.

Ale šel dále starým směrem, za oněmi stopami. Ale nyní už počalo mu být smutněji než jindy hleděl ustrnule ku předu . . .

— Zde končily stopy; ještě okamžik, a byl to konec. Před zrakem jeho se otevírala hluboká propast. Tam na dně — ano, kdož by však mohl vybádati dna?! Kdo by odhalil ono tajemství? Hluboko, nekonečně hluboko, zahalena závojem, tmavá a nevyzpytatelná čekala propast. Jaké šílenství zavyje na jejím dně?! Ty všechny stopy tam mizely, ta jedna i ty mnohé; a ještě nebyla naplněna.

A neozvala se; bylo ticho tam na dně . . . nic, ani nepatrný vánek nezavanul odtamtud . . . Věru, něco hrozného musilo se tam díti.

A zde bylo možno chvíli ještě státi; ale bylo hrozně teskno; okolo, ze všech stran útočilo šílenství zhouby, záchvaty sebeničení, kterým nelze odolati, a poslední horečka zkázy . . .

A zbývalo jim učiniti onen krok; pak všechno

mohlo být odbyto; a fatalisticky, pevně, protože oddaně už, musil být učiněn onen krok . . .

Ale tam ne! Ještě se to bouří, ještě se to vzpírá: Nikdy zahynout! Bít kolem sebe, neustále bít neznámé, tušené nebezpečství; ruku, jež ledově na hlavu sahá; a vraha, jenž vede slepce v zkázu; bít, jenom bít . . . Ale kdyby bylo jen *kam a kde!* Zavanul vítr, padají sněhy, a vločky nové matou cesty. Všechno se změnilo: nelze vidět; někde je propast, někde je zkáza; zcela jistě jednou se tam dojde. Jediný krok — a nutno přece jít. Zde — zde snad kyne záchrana?! Někde — zde, jinde, nikde?!

Svět spí. Na kraje padá sníh. Padá pomalu a padá tiše. Všechno, co bylo, bude zapomenuto. Všechno, co hřálo, dochladne. Vše bude mrtvé. Sníh bude padat, na rovině, jež nemá s hrůzou živých slitování, tam, kde je propast a konec, ku kterému vedly dosud všechny stopy.

A svět spí. Sníh padá. Bude nyní nutno zavřít oči. A pak — jediný krok, na pravo, na levo, nazpět, ku předu, lhostejno kam!

— Ah! Jaké šílenství zavyje tam na dně?!

Nedomyslití! Nedocílí! Obrátí oči na jinou stranu!

A měkčejší dojmy uchvátily jej. A vzbouzelo se něco, co bylo trochu reminiscencí.

— Mladé jaro! —

Zvučící slova a pyšné touhy a výčitky prvé . . . Jasmin, který voní . . . a také jiného cosi. Ale to bylo později, pamatuje-li se dobře.

To byla tehdá romantická scéna s dosti pěkným koncem; tam v onom stromořadí — kaštany tam kvetly tehda . . .

A vozy — čím už naplněné neví, jely kolem. Vozka byl ustaralý, vrásčitý, s pohledem mdlým a monotonním hlasem. Smekal. Potom vůz zajel tam do dvorce.

— A oni zůstali sami. —

To bylo tehdy . . . už několik nyní tomu let. Jak asi vypadá ona?!

Co mu vlastně na tom záleží?! Chce přece skončiti? Nač protahovati spornou záležitost?! Smyslu to nemá, hloupost!

— Ale pak byla ta touha. Je tedy dobře. Také tak se dostane do Říma. Všechny cesty tam vedou.

— Ale husy z Kapitolu! A Tamerlan! A jasmín, který voní v to potom ještě!

V Ý L E T

Vlak stanul . . . Alferi vystoupil z vagonu. —

Zůstal zde chvíli státi; co vlastně chce zde, napadlo mu?! Nemá to mnoho smyslu; dokonce žád-

ného smyslu to nemá. Konfusní nápad; teprve nyní se rozpomínal.

Sentimentální věru nápad: Sem, kde kvetly kaštany, a kde, je tomu ovšem hezky dávno, také zářilo slunce?! Zde byla jedna stanice na jeho cestě a jeden mezník na zaprášené silnici. A tak včera, kdy hleděl večer do ulic, osvětlovaných špatným plynovým světlem, pojala ho ještě ona touha: viděti i toto místo, jako viděl jiná, jako všechno chtěl viděti, kde se zastavil. A kaštany budou kvéstí, a ona tam bude státi úsměvna u onoho stromořadí, a bude míti onen slaměný, malý klobouček — ehl ano, a třeba by nyní byl mrzutý březek a mlhy visely dlouze a vyzývavě, ona tam bude státi a nic se nezměnilo a leta nepřešla a on není u konce, ale bude žíti a nyní teprve žíti několik krásných, celých okamžiků.

— To však bylo včera; a ještě ráno to bylo, když usedl do smutného kupé vlaku, jehož lokomotiva dýmala těžce, hotova vléci všechny ty balvany a všechen balast, a rozhoditi jej po celém kraji. To ještě bylo tedy: ale potom vlny klesaly. A nyní . . .

Tak nyní stál na malém nádraží, kde bylo pusto. Nějaký stařec seděl tam v koutě a čekal a čekal . . . bůh ví, na co to myslil, ale byl smutný — smutný jako život. A hleděl tupě do okna a vlak zatím

mizel. Jinak se pranic nehnulo. Nikdo nepřicházel, nikdo nestál u pokladny; byla to velmi zapomenutá stanice.

Ale věčně tu nemohl Alferi státi; uznával to celkem seriosně; a proto šel . . .

Ale nepoznával cesty; zde, zde musil ovšem jíti: a potom zahrnouti na pravo. A tam je onen dvorec, kde dlela tehdy ona, ano, milostivá paní tam dlela. A to bylo dobře. Zde nutno jíti. A tam je ono stromořadí — velmi krásné; velmi pěkná promenáda tudy, a je zde ticho a klidno a nikdo neposlouchá, a potom i zapadající slunce všechno zkrvaví. To jsou vrcholky a květy a všechno záře a všechno krása.

— Zašlo?! —

— Může zajíti?! —

Ne! Trvá! A přece trvá i v těchto mlhách a v tomto smutnu, neboť krása je věčná a ona byla krása . . . a zde byla stanice, kde vlak zastavil!

*

„Pamatujete se na mne, milostivá paní?!“

— Pamatuje se. —

„Ale změnil jsem se, že ano?“

— Můj Bože! Stárnou prý přece. —

„Ale toto stárnutí je zlo, že ano?!“

— Kterak to myslí? —

„Tak, milostivá paní: Příliš všedníme a zvykáme si. A zvětráváme!“

— Ale to je přece nutno. —

„Zde se mýlíte, milostivá paní; nic není nutného.“

— Opravdu? —

„Opravdu. Ale přišel jsem se vás tázat, milostivá paní!“

— To přece může! —

„Pamatujete se dosud na onen večer?“

— Neví, co tím myslí! —

„A kvete zde dosud ono stromořadí?! Ty kaštany, víte?! Nevidím jich.“

— Co ho napadá; kaštany kvetou později, ale ne nyní. —

„A myslil jsem, že musí kvésti věčně!“

— Jaký nápad! Je teprve březen! —

„Zdá se mi, že ona krajina více neexistuje. Ona krajina, kterou já myslím. Krajina onoho večera!“

— Existuje. Může ho ujistiti. Je ovšem přirozeno, že se nepamatuje. Mnoho se změní; a on, nemýlí-li se ona, měl velmi málo smyslu pro věci reální. Pozorovala to. A je tedy zcela pochopitelné, že se nepamatuje.

Ostatně, je-li mu libo, mohli by někdy si zase vše prohlédnouti. Projítí se po starých pěšinkách. Ale nyní ne. Někdy jindy. Chce? —

„Myslím, že bychom té krajiny již nenašli. Staré pěšinky se velmi často ztrácejí!“

— Myslí přeci, že je to jednoduché. —

„K tomu musí mít člověk jiné oči. I duše musí být rozzářena. A ještě něco musí být. Víte, co jsme spolu mluvili tehdy?“

— Pamatuje se trochu. Zde je samota a těžce se zde zapomíná. A nechť pováží: ani společnost zde slušná není! Nesnesitelné hnízdo! Ale také zde asi dlouho nezůstanou. Mluvila s manželem o tom; je téhož náhledu. Mimo to čistě finanční stránka — ale tím ho nebude nuditi. —

„Nenudíte mne naprosto, milostivá paní!“

— Ale k té krajině. Kdy ho má provéstí?! —

„Musili bychom začít u sebe. U nás sníh nejvíce padal; a vše je zasypáno. A leží-li někdo v závějích, usne a zmrzne, milostivá paní. A já ležím v závějích; je to má nešťastná passe. Vždycky jsem býval takovým; ale nejvíce nyní. Tedy ležím a usínám a chci co nejdříve usnouti úplně!“

— Může ho ujistiti, že s té stránky nehrozí žádné nebezpečství. Hůře je, že nyní je mnoho bláta. To ovšem se nehodí. A proto až snad někdy jindy později. —

„To bude asi těžko. Nevrátím se asi sem aspoň brzo ne.“

— Co hodlá činit?! Věnovati se úřední kariéře?! —

„To ne. Ale mám důležitý podnik před sebou!“

— To je jí tedy velmi líto. Těšila se na to. Jindy bývá tu dosti snesitelně. Ale tím ho může ujistiti (bude jí věřiti, že ano?!): Krajina je tatáž A všechno je stejné. Jenom kaštany kvetou jindy. —

* * *

Seděl v malé světnici, smutné a zakouřené a nyní procítl ze dlouhého snění. Ospalým zrakem pohlédl ven: Mžilo tam.

Dvorec byl prázdný. Panstvo odjelo; toho se dověděl v hostinci. Ale nicméně, když sprcha ustála, vyšel ven. Bláto bylo poněkud, ovšem. Ale tak zlé to nebylo. Chtěl se projíti; místo, kde byl dlal, páliho ho už; zde nezbyvalo, nežli blouditi sem a tam bez cíle a myšlenky; to jediné mohlo uklidniti duši.

Vesnicí brzo prošel, nebyla veliká; a nyní bral se po polích. Ještě byla příroda mrtvá, vážně řečeno; to bylo rčení, které mu znělo patriarchálně. Neměl nic proti takovým slovům; dokonce je měl rád. Rovina se černala, zvlhlá deštěm. Neboť to už nebyl ani sníh.

Napadlo ho jíti — to bylo jeden okamžik — do dvorce. A šel tam. Věděl, že nikoho nenajde. Zabočil polní cestou napravo. Byl to malý úval, v němž chodíval rád. Snad pro jeho divný dojem . . .

Byla to kamenitá cesta, a kolem trní a staré zdi. Smutno. Pak přišel k dvorci. Dvůr byl prázdný; postál tam chvíli.

Potom uzřel šafáře. Tázal se ho.

— Panstvo odjelo. Nedávno odjeli; milostivá paní byla churava totiž. Neví, jak se jmenuje místo, kam jeli; ale chce-li, půjde se podívat; má napsanou adresu doma, pro případ. Je to hodně daleko odtud. N jihu někde. Nejsou tu. Neví ani, kdy se vrátí.

— Je milostivá paní tak těžce churava?!

— Tomu on nerozumí; ale říkalo se, že stůně; na prsa je prý slabá; neví, je-li to pravda. Ale byla bledá poslední dobou. Až se uzdraví, přijedou zase. Bližšího nemůže nic říci. Ale kdyby pán chtěl . . .

— Děkuje. Nemusí se namáhati; bylo by to zbytečno; chtěl učiniti návštěvu. Pamatujete se na něho ještě?! Nikoliv? Je to pochopitelné, neboť je už tomu dávno, co zde byl. Netušil, že není panstvo doma. Ale neškodí nikterak; jindy se to nahradí. Zde má něco . . . Zdržel jej asi. A může vyříditi poručení panstvu a milostivé paní zvlášť, doufá, že bude zase zdráva. Tedy milostivé paní hlavně — ah, ovšem, na jméno by byl zapomněl. Alferi se jmenuje. —

Potom Alferi odjel zase do města.

I.

Teď dej mi svoje ruce obě!
Svůj osud pak ti řeknu rád!
Já přišel v uplynulé době
umdlené strážě vystřídat!

A noc je. Čekám. Bez pomoci!
Jen stíny smutné kolem jdou!
Čekám tu dny a čekám noci,
mučen jsa starou záhadou.

A zas to ticho. Nech ty ruce!
Můj osud už se nezmění!
— Já pažbou svojí tluku prudce
o tvrdé, chladné dláždění . . .

II.

A odcházím s tou zlobou zjitřenou.
Ta bude v nocích šerících se růsti!
Ty staré rány nezapomenou . . .
ti staří světci nikdy neodpustí!

Plakal jsem v duši slzy takové,
že onu hořkost ještě pamatují.

— Co legitimní moji bohové
v přístavu klidu vtipně raisonnují. —

III.

Však starou bolest stají moje tvář.
V svou ruku vezmu staré růže žluté . . .
Já, cudný smrti ceremoniář,
své vášni řek' jsem zhořklý: „I Ty, Brute!“

A ruku vložím znaven na čelo.
Ah, všechny tepny divě budou tlouci!
To božství, jež tak často umřelo,
to božství žárné zase vzplane, žhoucí.

Přes bázlivý zrak stáhnou polekán
ten černý závoj zahynuvší síly.
A poteče krev zvolna z mojich ran.
Ti zastydí se, kdož mne poranili . . .

IV.

A žhavé dojmy duší táhnou ti.
Tvé všechny hradby vytrvale boří.
— Grand nesmí se přec krále dotknouti,
když zahalený do pramenů hoří.

V strnulých pósách stojí celý dvůr.
A slyšeti jen srdce prudký tep . . .
Smutečně znějí zpěvy plné chmur
a žalné stesky přísných modliteb.

A on by mohl býti ještě zdráv.
Nevztáhne ruky ani jeden z nich.
Černý vše vezme zítra smutku háv,
dnes září oheň šatů planoucích.

Ty žhavé dojmy hlavou táhnou ti
a všechny hradby vytrvale boří:
Krále se nesmí dvořan dotknouti,
když na madridském dvoře k smrti hoří . . .

V.

Trochu to zavzlyklo v jizbě mé setmělé.
A pak jsem tichý byl znova.
Bylo to, jak když se rozejdou přátelé
bez jediného slova . . .

Všechno, co prosněno, všechno, co dožito,
to v dálce kdesi už leží.
Raněný zachvíš se, víš dobře: bolí to!
Na více vzpomeneš stěží.

A kdo se rozešel, ten již se nevrací.
To bylo všechno už prve.
Ještě se zvednete, královští žebráci,
když tolik ztraceno krve!?

VI.

Chudnoucí velmoži, spočítej zbylé své statky,
prohlédni stodoly, projdi svá sporá už pole!

Chudnoucí velmoži, prohlédni staré ty erby,
svých předků obrazy prohlédni, visící řadou,
vázně jich výrazy všechno ti jasně dost poví!

Vzpomeň si, velmoži, na dlouhé křížácké války . . .
Vzpomeň si, velmoži (bohatsví zašlých dnů
trýzní —),
vzpomeň si, kterak jsi probíjel všechno a všechno.
Uvaž a počítej — cifry, ty žalostné cifry!
Bože můj, Bože můj, jak dlouho může to trvat?!

VII.

Já v horečce jsem těžké náhle chyť
svou rozpálenou, zneklidnělou hlavu . . .
Nehýbám sebou — nelze ni krok jít!
Podivný stav — či nedostatek stavu.

Nevidím . . . Mží cos?! Cosi blýská se?!
Má ruka chabá — všechno klesá v mdlobu.
Nemyslim . . . Prázdno . . . V dávném zápase
ztratil jsem sílu, vášeň, touhu, zlobu.

A pak, tak zvláště to tu šplouchalo.
Ten divný zvuk, jak předtuchou mne bodá!
V mé síně, kde vše dlouho zmíralo,
pozvolna vtéká — utápím se! — voda.

A hrčí to a hučí smutným snem . . .
Hle, utopenci s rubášem tak bílým . . .
Jdou blíž', z nich každý ruku podá něm,
a zdá se mi, že v těchto vlnách zšílím . . .

VIII.

Snad ještě v ledacos udeřím . . .
Ale jen náhodou, maně!
— Ah, že už ničemu nevěřím
na pravé, na levé straně!

Co křičeli zas do vzduchu?
Bože, to všechno tak zvšední!
Přoč mám však tesknou tu předtuchu,
temnější ode dne ke dni?

A proč jak mrtvola vychladám . . .
Co mohu pozdravit v žití ?!
— V tvář hledě dalekým záhadám,
ten měsíc mrtvý už svítí . . .

MODLITBY ALFERIHO.

Potom se Alferi modlil:

I.

Budu tě nyní vzývati, tebe, kterou jsem stvořil;
ale ne pro rozkoš: pro bolest stvořil jsem.

Dnem, kdy jsi byla zplozena, dozářilo slunce a
pobledly hvězdy; ale to bylo znamení.

(Neboť ty mluvíš znamením, a jinak, než lidé;
a také mlčením mluvíš.)

Tehdy procit' jsem a počal býti smutným v duši,
abych uvítal tebe.

Ale ty všude jsi byla a všemi cestami mohla
přijíti; nevěděl jsem dne ni hodiny . . .

A pěti jsem počal píseň pastýřů, když vlk jim
zapudil stádo.

A smutek byla má píseň a výčitka a touha
písni byla . . .

I zapirati počal jsem, když noc se přiblížila; a
bylo mi smutno pro tebe.

Všechnu záři měla jsi v očích a všechno kvítí
v ruce; ale já čekal.

Tehdy tančili bratři a smály se sestry; a Bohem
jsem.

Bohem, věřícím v své dílo; ale může být Bohem,
kdo věří stvořenému?!

Či byla jsi dříve, než vůle má?! Byla jsi dříve,
pro jiné, ne pro mne?!

Obětoval jsem ti pýchu svou na oltářích; ale
odnesly ji vlny. .

Obětoval jsem srdce své, jež zapomnělo žiti;
nebylo ohně, který by více páлил!

Obětoval jsem Božství svoje; a hle, nebylo ol-
táře pro oběť!

A tak jsem čekal a smutný byl jsem dlouho;
ale nepřišla jsi.

Ale oči mé viděly a setkaly se s tvými, když
jsi hleděla.

Hleděla jsi z pavlánu, paní má, mocná! a žebrák
prosil před branou.

Věz, stvořena mnou existuješ ve mně; což jestli
tě chci zdrtití?!

Oči tvé pálí a úsměv tvůj řeže; ale ty nyní nemluviš.

Skrytou před zraky těch, kteří jsou lidmi, pro
bolest já tebe stvořil.

Hali tě oblaka; nezří tajemství . . . Proč mně se
neskryješ, nemilosrdná?!

Jini nevidí; já nejvíce vidím; ale nemohu už tobě obětovati!

Vzpomeň si, že jsem tě stvořil onoho dne, který byl první —

— že mohu zničit, co zbylo, a vše mi zbortiti možno; hle, konec Boha!

Ale to je má rozkoš; onoho dne budeme spojeni, ty i já,

bůh, který se klamal a který si zoufá a třese sloupy paláců svých,

vzal svíce s oltářů, kde klečeli věřící; vmetl je v chrámy své a ty hořely.

A pak ta, jež není bohyní, ale kosmos, a alfa i omega.

Ale není alfa a omega a nebude ničím a nebude jiná, neboť já a ona v ničem jedno jsme.

II.

Zdvihnouti formu až k nebi — a pak ji chladně nechat padnout — jaký sen!

A bude-li ona formou mojí naději, a tušení mému a touze a nejistotě?

Tehdy, kdy budu se ohlížet do dálky a nazpět, abych ji spatřil?!

Ano, ona existuje, a myslím, že bychom se setkali dávno, nebýti vyhybavých kroků a pohledů . . .

Ale nekráčel jsem tam, kam měl jsem kráčet, a nehleděl na to, co blaží vidět . . .

Ó, běda, mítí zavázané oči, a hůře, sám si je ještě zavázati!

Tehdy byl jsem souzen; a splakala země; ale bližní byli chladní a strnulí.

Ti, jež jsem potkával, uzřeli stigma na mém čele; a změnili stezku.

Neboť řekli si: Aj, zda nepotkáme toho, jenž je nebem zatracen?

A nepouštěli mne do svých domů ti, kteří odebrali se časně na lože; neboť neznali bdíti!

Neboť bdíti jest viděti všechno, ty, již jdou, i ty, již odpočívají; nebáti se vyčítavých věcí,

(A to jsou hřbitovy, kde prach je mrtvých, a silnice, kde prach je živých chodců.)

otvírati dveře v půlnoci a za tmy; nesklopiti oči před tím, kdo přijde.

Ale oni nebděli; a tak jsem kráčel a dveře zamčené a psi vyjící.

A ona existovala; proč smála se mé bídě a pyšnila se únavou mojí?!

Neboť vzala mé sýpky a stodoly a stohy; a ničeho mi nezbylo z toho.

Zapálila dvorec, a ten nyní hořel a hořel za horké letní noci. —

Ovšem, teď nemám ničeho, ti, jimž jsem dával almužnu, přišli a děli: Hle, žebrák!

Ale já neslyšel; na místo jedno jsem hleděl a to bylo žhavé...

Ona, již je mojí nadějí a mým soudem a pergamem s nadpisem v jazyku neznámém?!

A mudrci sešli se a luštili písmo a smysl; však marně...

Ah, kdo jej přečte?! Mé oči už jsou slaby, písmo staré; myslím, nelze je čísti.

III.

A zničím tedy pergamen, kterého jsem nemohl čísti; v tom leží všechno.

Jsem z těch, kteří obětovali smrti; a smrt přišla a byla v nich.

Smrt byla v nich: hle, kdo pochopí smutek i rozkoš toho tajemství?!

A chtěli míti kosmos nebo nic. Ale není možno míti kosmos.

To, k čemu směřuji; a to je Josafat, kde se všichni sejdem.

Touhu jsem zvýšil a zvětšil krásu; tím tedy ochudlý hynu!

Květy jsem vypěstil v záhonech skrytých a musil jsem věky na ně hledět.

Ale teď vytrhnu květy a kořeny jejich. Lidé mne unavili.

Chodili kolem záhonů a mluvili rouhavé řeči; mé srdce pro to plakalo.

A byl jsem opuštěn v dnech slavnosti své. To tedy je můj rozsudek.

Snad ještě zahoří ohně na pahorcích smutných, až budu umírat.

Snad ještě zahoří slunce svou plnou nádherou večer; až bude zapadat.

Tak mluví Bůh; a mluví k tobě, když mluvil dřív k lidem.

K lidem dřív mluvíval; neboť se ještě neotevřely jeho oči.

Ty nyní vidíš: a nyní k Tobě se, stvořená, modlím: Zemřeme!

Veliké heslo já volám ti, ty nebuď slabá v okamžik svátku: Velká je smrt.

A nyní usměj se, neboť jsi se nesmála dosud; je nyní okamžik k úsměvu.

Připrav se k odchodu; ale vem' sváteční šaty a roucha: Odejeme daleko!

Či ještě krutá jsi?! Vzpomeň si: nemůžeš boha přec přežít!

IV.

Jsou ještě jiné úsměvy jiných rtů, jinak hoří červánky nad jinými zeměmi . . .

Jiné jsou tváře a pohledy jsou zcela jiné: ty na to nehleď!

Nepohleď na to: jak je tomu dávno, co námi je opuštěn Egypt?!

Rozstoupilo se moře, by cesta nám volnější byla: my jdeme klidně . . .

Neslyšet volání těch, kteří nemohli opustit břehu: v tom naše spása.

Nevidět mávání těch, kterých nikdy už, nikdy už neuvidíme: i toho je třeba.

Nemyslit na ony paprsky, jichž slunce vydávat po věky bude: to celá moudrost.

Jsou ještě jiné dny, jsou ještě klidnější noci: my však už nevěříme!

Jsou ještě pláně nádherných vegetací v dálkách; my už tak nevidíme.

Svět celý v nás je, my světy žijem': jsou nejchladnější naše ledová carství.

Jsou nejžhavější naše zaslíbené země; jenom je nutno projítí vlnami.

My nezahyneme: přišel čas proměnití smrt v život Boha!

Jenom je nutno projíti vlnami: jenom je nutno vyčkati posledního křtu!

ALFERI MLUVÍ S HLASEM Z ULICE.

Když se šerilo, Alferi usedl k oknu. V ulicích ležely mlhy. A Alferi rozmlouval s kýmsi, kdo byl v ulici; a měl hlas přísný a chladný; to tedy byla ona událost. Když zpozoroval Alferi přítomnost toho, jenž mluvil, řekl mu:

„Přicházíte pozdě, milý příteli. Neboť, hle, hodiny nesvědčí pro Vás. A zdá se mi, že už jedenáctá hodina. Nicméně chci poslouchati Vaše slova; neboť pozoruji, že chcete mi něco říci; času pak mi mnoho nezbyvá. Toho však opomeňme; vítám Vás!“

„Chladnější stal jste se, jakož i já; ale ne tolik. Ale já přišel se Vás ptát, zda hodláte vskutku odejiti? A jaký zákon je, pro který odcházíte?!“

„Po zákonu tážete se, pro který odcházím?! To zákon starý a nemilosrdný, jako všechny zákony: zákon zatarasení cesty a přílišné touhy!“

„Jste dosud sentimentální, drahý příteli; a vidíte, čeho není; ztratil jste cestu, neboť já vás přestal věsti a to byl konec. Nemůžete existovati beze mne!“

„Zde právě zákon: chci býti svobodným!“

„Svobodni jsou ti, kteří slouží; bez vrchnost pak nemůže nikdo býti; ani bez hlasu ne, jenž pobádá. A ten jsem já. Ale Vy víte, kdo jsem.“

„Jste ten, který mluví z davů, jež se valí ulicemi ve svátek; jste souzvuk všech oněch hlasů jednotlivých; a více jste. Ale nepotřebuji Vás!“

„Nebyl jste nikdy beze mne, mýlíte se; a ani bez lidí jste nebyl; byli vždycky cizinci ve Vás; to prostě proto, poněvadž žijete jinými. Není slova, kterého by oni neřekli; není vášně, které by nechovali také jiní. Zde jest jed, těm, kteří jsou slabí; ale silným je to větší síla. Ovšem, že uznávám, co chcete namítnouti; propasti zejí mezi lidmi, ale tím se mi nevymknete; nemůžete býti prostě ani sám, ani s někým jiným jako jedincem. Ale v celku nejste samotén. V celku jste pouze fragment a slovo, které nedořečeno, a nic. Vy však jste na špatné stopě!“

„Máte snad pravdu, příteli; ale proto nechci jíti dále cestou, poněvadž nemám svých zásob; a nechci prositi u rozcestí — ani státi se choristou. A pro ty věci, které jsem chtěl, a které jsou nemožny, nemohu také existovati. A to Vy chápete, příteli, neboť jste schopným chápati mnoho věcí!“

„Ale není zlem, bráti podporu, je-li kdo sám slab, a dávatí jí zároveň jiným; a nemůžete-li býti silný sám sebou, nuže, čekejte, až přijde den,

kdy budete silný v jiných nebo ve mně. A tento okamžik není daleký!

„A co mně z toho, bude-li silný kdo jiný? I Zmenší to moji slabost?!“

„Ale potom nebude Vám třeba síly, budou-li ji mít všichni . . . Nenávidíte nebo lekáte se mas. Ale toho není třeba, a není to dobré. Masy mají svoje právo a masy mají pravdu. A popíráte-li toto, popíráte existující!“

„Zde jest sporná otázka. Nechci se Vás dotýkati, milý příteli, připustím snad i (nezáleží mi totiž již na rozřešení pěkných otázek!), že máte pravdu. Ale z toho, tuším, nic nenásleduje pro můj úmysl. A Vy odpustíte.“

„Omluvte mne, vyrušuji-li. Ale my budeme brzo u konce. Nechtěl jsem nikterak zvrátit Vaše úmysly; ale říci Vám, že je cesta, kterou bych mohl Vás vésti. Vy se bojíte ulice, ačkoliv jste ji měl rád. Ale ulice toho nezasluhuje. Ona není zlá, ovšem ani dobrá. Ona je prostě všechno smíseno. Celý chaos, zmatený shluk. Ona hlučí a mlčí, jásá i pláče, mění se, vyvíjí: žije! Ale to není vše, čeho by bylo nutno se stříci. Naopak, je nutno býti takovým (odpusťte mé neskromnosti!), jako je ulice. A potom lze existovati. Což více jest, od zlého jest. Neptejte se po sobě, a potom budete. Jděte do ulice mezi onen chaos. Tam počnete existovati.

Zde nejste ničím; jste jen něco pravděpodobného, bázlivého, co celkem mnoho neznamená.

Odpusťte (opětne), že Vám ubírám Váš drahý čas rozhovorem, který, jak pozoruji, mnoho Vás nebaví; ale bylo by mi velmi milo, kdybyste přemýšlel poněkud o mých slovech!“

„Nuže, co mi může dáti ulice!? Nechápu toho. To, co zde pravíte?! Vždyť taková ulice, takový chaos může býti stejně v mojí duši. Pak však odpadá celá vaše řeč. Není přece nijak významná, je-li takových ulic více či méně, zvláště, mohu-li pouze z jedné hleděti?! To je, co namítám; myslil jsem mnoho na tyto věci. Chcete snad říci ještě více?“

Hlas se odmlčel na chvíli.

Poté odvětil:

„Nuže, všechno tedy připraveno k oběti. Připadáte mi, příteli, jako ten, jenž vyňal své srdce a obětoval je něčemu neznámému, Bohu, nebo snad sobě. A to srdce bylo rudé a krvácející a krásné a veliké. Ale nemohlo žíti samo. Z těla pak bylo vyňato a nebylo tam návratu. A tuto scénu viděl jsem za jedné bouřlivé noci, kdy vítr kvílel a vstávali duchové, a kdy jsem hleděl opuštěný do dálky. Ale konec je: býti mrtvým; a někdy i cíl. Já však jsem život; já neumírám a umřítí nechci; my dva si nerozumíme, aniž kdo pochopí příčiny.

Moje návštěva byla marna; pozoruji, že jsem Vás připravil o mnoho času; ale nevěděl jsem. Odcházejím tedy; Vy trpíte a Vy umíráte. To pochopuji: to srdce nemůže dlouho bít samo o sobě. Je podivuhodné, uznávám; ale to je vše, a Vám to nepomáhá. Vše je připraveno k oběti. Půjdu!“

Poté umkl hlas a bylo ticho.

Alferi zachvěl se poněkud chladem. A potom zavřel okno.

DOBROMYSLNÝ AUTOR ALFERIMU.

Velmi vážený příteli, varuji Vás před podnikem Vaším — dovolte, abych to řekl — velmi riskantním a pochybným. Varuji Vás tím více, že mám soucit s bytostmi tak konfuzními a zázračně nepravděpodobnými, jakou, uznáte snad, bezpečně jste. Jest veliká moudrost, kterou znáte z let prvního svého mládí, moudrost, ku které mohu tím spíše poukázati, že nechci nikterak s Vámi býti stotožněn (z čistě věcných ostatně důvodů!) — moudrost Horacova: Carpe diem.

Rvete dny! Nervosní dítě, papír v ruce držící, roztrhejte ho na tisíce kusů! Nikdo pak nepřechte písmo, nikdo nesestaví celek z fragmentů. Proměňte dny na roztráštěné skizy obrazů, které nebudou nikdy malovány, proměňte duši na něco

měnlivého, prchavého a tudíž neranitelného — dovedete-li . . .

— Než uznávám, interpretace onoho výroku silně pokulhává, způsobem téměř kompromitujícím. Nechci rozbíratí další možnosti výkladů, a prostě přejdu k tomu, co jsem Vám chtěl říci.

Zajisté, že nepochybujete, že po své — po provedení onoho úmyslu, chtěl jsem říci — budete putovati do církevní instituce, nazvané peklem. Jakožto autor, který měl v dávné své minulosti příležitost dotknouti se, byť ne zcela slušně a důkladně, měděných pekelných bran, mohu Vám sděliti některé další podrobnosti, které jsou bohužel pouhým důsledkem výroku „Není smrti, a kdyby náhodou byla, měla by v sobě zárodek života!“

Připomínám, že pochopuji úplně — z Vašeho stanoviska, v bažinách bludů a temnotách beznadějí, v nichž jste se ocitl —, Váš ne zcela neobvyklý nápad odejiti z tohoto světa, nápad, který má nyní každá služka, jež se zamiluje, jediný to ostatně tvor, který se dopouští takových extravagancí z lásky, nehledě k zbanálnění tohoto motivu a poněkud hrubému způsobu činu, namítl bych pouze onen smutný fakt: Není smrti.

Ale nyní vžijte se v ono rozpoložení myslí, — hle, pěkný obrat — jaké nastane tím faktem, že

smrti není. Naturalisovaní hříšníci přirozeně najdou svou domovskou obec v pekle. Ale zde je moje pozorování o této instituci.

Pokud jsem pozoroval, peklo, eldorado pozemské sentimentálních duší, je rázu tohoto: Nekoněně dlouhá pláň, s travou zakrslou a žloutnoucí, s fialovým vřesem místy tam, kde melancholické oasy lesů. Není ničeho v pláni té, není zde pevného bodu, není tam milníku, není tam, jak podotčeno, úplně nic. — Ovšem, že nutno připomenouti ještě: občas jsou zde rašelínaté bařiny, podezřelé a smutné (jako naše srdce), v kterých roste rákosí, které zaclání nezasvěcencům pohled.

Dvě věci jsou v opuštěném kraji tomto kde nikdo nekráčí. Předně, Boží muka. Tato jsem viděl ovšem pouze z dále — nezapomeňte, a porta inferi — a nemohu tvrditi, jakého rázu jsou; ale tuším, říká se, že tam visí blasfemičtí Kristové, plní výsměchu samu sobě a plní trpící lásky, nepodobní oněm legendárním, mimo to, že jsou rovněž ukřižováni. Ostatně, jsou i jiná mínění: prý je to symbol života, dí jiní. Sub iudice lis.

A druhá věc, která, myslím, dovede býti týráním sentimentálních vášnivců: Jsou to hlasy, které pláčí. Myslím, že znáte ty hlasy. Ale zde nepřestávají plakat. A pláčou bolestněji, než možno Vám snést, ty hlasy, které jste miloval. Od rána

do noci zní kvílení toto; ah, Bože, není rána ni večera; není počátku ni konce; není tepla ni chladu; jsou jen ty hlasy, vyčítavé hlasy, dobré hlasy, potlačené hlasy, a hlasy, které chtěly v životě zpívati. Zde není zpěvu; zde jen pláč; a to je všecko; to je dnešek i zítřek; a to je peklo.

A hlasy ty jsou na všech místech a v každé době; zdá se mi, že jsem je slyšel, neboť se tlačily i k bráně, ad portam inferi . . . Zdá se mi tak, a snad ještě ve mně ty hlasy někdy zaznívají; vyčítavé hlasy, dobré hlasy, něžné hlasy, potlačené hlasy.

A v to se, koluje pověst, slije celé peklo; ta smutná step i ony bařiny; i ono olovo nahoře, které, jakoby chtělo padati a zničiti všechno, ale zůstává vždy ve výši, ale divno, že nicméně tíží ty, kteří jsou dole.

Asfodely tam nekvetou, ujišťuji Vás; tam nekvete vůbec nic; neboť to jest právě peklo, kde neexistuje nic mimo Boží muka a hlasy, které pláčí.

Tak zůstanou zde všechny lidské bolesti. Žádná z ran se nezacelí; i všechny jizvy už zacelené se znova rozjitří. To je jediná změna, mimo to, že vzrůstají smutky.

Mohl bych diskutovati ještě o různých podrobnostech; není však vhodná chvíle pro obšírné výklady.

Jediné Vám ještě připomenu: je ještě jedna útrapa pekla. Tam nevidíte nikoho, jste vždycky sám v té nekonečné a zoufalé pláni, kde nevyšlo ještě nikdy slunce. Nevidíte nikoho a zdá se Vám proto:

— že trpíte sám, jediný, kořist osudu a sémě pod kopyty. Že sám jste byl stvořen k oné tragické trýzni. Že celá hrůza pekla, vše zlé, pokud existuje, bylo vylito na Vaši hlavu. Že všichni hadi obklopili Vás, aby uštkli Vaše tělo i Vaši duši. A ostatní jsou šťastni; vždyť nevidíte nikoho trpěti, mimo sebe; oni pak jsou v dálce. A mohlo-li co scházeti k vrcholu Vaší bolesti, hle, zde je onen vrchol!

A to je peklo.

Nevidím nyní, jaký praktický výsledek, mimo ten, způsobiti sobě zlo, by mělo provedení Vašeho úmyslu. Existují, slyšel jsem, sice mladíci, kteří, prý, pěstují zlo pro zlo i na sobě, ale myslím pouze v teorii. Ale Vy... Varuji Vás, milý příteli; smrt jest stěhování se ze sklepa pod sklep; peklo je zničující nudy a bolesti, a nemá už ani jediného příjemného lidem řemesla: Není možno hříšníkům tam mučiti se vzájemně.

Není tedy život příjemnější?! —

BIZARNÍ NÁVŠTĚVA.

Pan Ort jednoho z těchto dnů seděl doma a rozřezával nějakou brožuru. Ale do čtení neměl mnoho chuti. Otevřel okno a hleděl v ulice.

Tam bylo živěji než jindy... Davy valily se sem a tam. Klátivé postavy, rozpálené hádkou. Zde se volilo, a dnes. Bílé a červené karafiáty — a hudba... a řev z volební místnosti vedle.

V tom z venku zazvoněno. Otevřel...

— Alferi —

Oči jeho leskly se horečným leskem...

Nepromluvili; stáli proti sobě.

A aniž dbal udivení Ortova, mluvil Alferi:

„Hledal jsem vás. Je mi tam smutno v ty okamžiky. Tak mnoho jiných lidí na ulicích. Den mas. Vlny valí se mechanicky a bez vědomí, za svými šílenými hesly. Hučí jez. Slyšel jste, jak hučel jez. Vy to víte — a proto k Vám jdu. Někdy v noci ještě hučí jinak, když je mráz... a vitr. Mžourají zlomyslně světla a voda je pak mrtvým mořem. Bude to hučeti — a vyhazovati mrtvoly. Vše se s Vámi zatočí — hluk, všechno praská, padá... Vy padáte... a plujete... a jste vlnou... tříštíte se... a mizíte, dole někde u mostu, utopený, mrtvý, mezi mlhami a pilíři...

To však není pouze to. Ale ta samota toho,

který vidí. Chlad a sychravo duše, stonavé duše, a víte, co znamená, nikdy se nesetkati?! Věčně nepodati si duše a nepodati si srdce... vždy choditi kolem bez slova lásky... A toužiti mluvíti... A křičet... Zoufale volati do prázdna... neslyšícím uším... A ten rmut, který se vždy navrací, špinavé cesty, kudy nemožno Vám jít... A kudy jiní jdou. Proč by nešli?!

A tak jste nevitáný host uprostřed svatebního veselí, a zní to ještě odevšad: Chleba. Zoufale rytmicky to zní, tragikomedie pouště. A zní to dále. A malicherná zášť těch, kteří rozdílně trpí, hlučení drožek přes mdlé ulice, cyklisté hrdí na to, že jedou poněkud rychleji, a staré konečné pravdy s vyřeštěným zrakem a tragickými slzami. Homo homini lupus! A potom věsti monolog, kterého nikdo neslyší... A cítiti nemožnost touhy, nalézti bližní... Budete říkati, že milujete, že nenávidíte. Budete slyšeti v nočních kavárnách frivolní vtipy. Budete choditi tichými i hlučnými ulicemi. Tisknouti denně ruku těm, kteří Vás zraňují. Ti, kteří, kde mohou, ironisují chorou Vaši touhu, chytré a důmyslné duše, tribunové lidu a komedianti z cirku, a celé to théâtre variété, šaškovitý Babylon, hříšný lokál zhnusených a hnusných s jediným výkřikem, s jediným cílem, jediným slovem: „Corrumpere et corrumpi“ — Město.

A zase ten rmut nemíti práva ani milovati ani nenáviděti, před skolem, kterého se bojíte v dlouhých, bezesných nocích, a který je vám hnusný pomyslením na maso mrtvé a hnijící...

A myšlenkový fond davu, který musí mít pravdu, kterou si odhlasoval, a Vy, který nevíte, máte-li se pokládati za lepšího, a konečně jste-li, nezáleží na tom, a je to Vaše bolest. A můžete zvolati: Silu! Zdraví! Velikost! Barbarství! Můžete opovrhovati těmi, kteří mnoho trpí?!

Kdyby tohle vše najednou nedolehlo, a kdyby někdy nebyla neschopnost vzdorovati, nemusila by to ještě býti poslední horečka, horečka zkázy... Ale tak Vám to buší v hlavě, mate se, výská, pláče, chechtá... Vše je zmatené, a jediné je pravda: hučí jez, veliký jez, symbol hrůzy, lámající proudy a tříštící vlny, které jdou v zkari-kované dětni neznámo... a v nic... nic... Bez-účelné nic, které Vám není lhostejno, Vám, který jste vlastně při tom všem toužící idealista, do-brácký snilek.

Ale domy už všechny hoří... a cesty jsou zatopeny... Podivné postavy se vynořují, poletují ustrašení ptáci... A já zde stojím. Domov jsem opustil, a rodný kraj. Opustil jsem ty, kteří mi dali život. Nepohnut hledím v tu směs... Možná, že je někde cesta... Ale já ji nemohu hledati.

Nechci! Snad je pro jiné pouze, pro ty, kteří mají brutalitu, kterou šetrně jmenují silou. Ale já jsem poslední apoštol cudnosti a dobra, který píše nesmrtelné epištoly, ale nemá věřících... já jsem žena Lotova, hledím v hořící Sodomu, co všechno prchá... opustili mne, ale já stojím, a hledím, ve vznešené pose, a v bídě pose, žena Lotova, neobrácená v sloup... ale nemohoucí přeci sebou hnouti...“

Než Ort nabyl rozvahy, Alferi zmizel. Uklonil se... ještě chvíli hleděl mu v zrak... podal mu ruku... a šel...

Otevřel tiše dvěře, aby nikdo neslyšel, a tichými kroky odešel... Pak bylo docela ticho, a Orta napadlo, že měl ho zadržeti... byl v horečce, churav...

— Ale nyní byl čas dočisti onu brožuru.

FINIS.

Alferi šel se sklopenou hlavou...

Ochládl... bouře v něm utichla... vlny se tišily... Jedno zbývalo mu před zrakem: Neskonala poušť filosofa peripatetika, který vykládá moudrost, za niž nikdo vděčen není.

A konec!

Hřměl mu z daleka svůdným nápěvem.
Došel domů . . .

Bylo už temněji. Zavřel pevně dvěře . . . Sedl a vzal mechanicky papíry své, rozdělal oheň, a metal je do něho, zvolna, papír po papíru, a díval se, jak svíjejí se, černají, písmo mizí . . . a konec . . . a pálilo ho to do tváře . . .

Nemusí to nikdo čísti, napadlo mu.

Proč vlastně zašel k Ortovi? řekl si . . . Nevěděl . . . Jako náměsíčný byl tam šel, bez důvodu, s pevným přesvědčením, že tam musí jíti. Co ho lákalo?! Touha promluvití naposled? Snad . . . Nyní v něm nebylo už žádné touhy, vše vymřelo, jediné zbývá, touha po smrti.

Z ulice zněly sem cizí hlasy . . . hučely vozy . . . bylo sedm hodin . . . Volby, napadlo ho. Nebyl by si ani vzpomenu . . . Pohlédl ven . . . Světla, lidé, vše zmateno . . . Vše cizí, a raději tedy zavřítí . . .

Pak shledával své věci . . . Revolver ležel na stolku, byl nabit, a zbývalo tedy . . .

Až bude čas . . .

Vytáhl hodiny . . . až v osm hodin. Tato lhůta ho poněkud rozjařila. Jaký on je absolutní vládce . . . Může si odpočítati minuty života!

Proč vlastně zde?! Co zde chtěl?! Naléztí poslední argumenty pro svůj skon?! Naděje v zachycení se o dosud nezlámaná stébla?

Jaký byl optimista! Jakoby bylo ještě něco, co by mohlo ho udržeti. Iluze! Pousmál se . . . Ale bylo mu pojednou těžko . . . A jeho smích ustrnul — i jemu odporně.

Minuty se vlekly . . . Lhůty ubývalo.

— A neměl on zajítí v ono místo, suggestivní místo, by se s ním rozloučil naposled?! Všechno už bude nejasné, kontury vrchů protějščího břehu, a most, obrovský pohřební průvod . . .

Svíce, katafalk, rakev, a co dále . . .

Na něco teď se rozpomněl.

Byla to hluboká tůň, v rodném kraji, tam v lese, hluboká tůň . . . Listí padalo na smutnou, nehybnou hladinu, na niž jen rákosí se třáslo . . . Tam nikdy nezářilo slunce, a proto byl tu v létě chlad. Sedával celé hodiny nad onou tůní, nad onou hlubokou tůní . . .

A stále byla nehybná . . .

Zdalo se mu tehdy, mrtvola pluje ve vodě . . . Nevěděl čí, ale jíjala ho hrůza. A přeci se nemohl hnout. Ne, to nebyla mrtvola, poznával pak . . . ale v té tůni, tam musilo něco umřítí, byla tak zoufale smutná . . .

A na tu tůň se rozpomněl . . .

Od oné tůně zvedala se stráž a pak skály. Úzká pěšina tam vedla, vysoko, k vyhlídce na celý kraj. Ten ležel schoulený u jeho nohou, stromy a pole a domky a skály, a jenom ten les, ten tesklivý les . . .

Také zříceniny hradu byly blízko. Chodíval tam . . . Nejraději, když mžilo a mžilo. Mlhy se zvedaly nejistě z lesů, na hrad se stoupalo se strachem a lítostí, pro ony opuštěné zdi v smutném a chladivém dni. Nějaká ruka sahala z údolí na onen hrad, a kámen drolil se po kameni. Hlas nebylo slyšeti, dech nebylo slyšeti, jenom tak mžilo a mžilo.

A ta ruka ještě se vzpínala.

Bůh ví, to všechno bylo tak vzdáleno, a nyní se nořili mrtví v zelenavých vodách, průvodcové jeho prvých bolestí . . .

Seděl bez hnutí.

Ochaboval . . .

Nějaká scéna intimní, noční jízda mihla se duší. Přes řeku, přes kraje ujížděl vlak . . . Most. A sřítit se, sřítit, napadlo mu.

Ne. To tedy ne. Stojí klidně, a rozmlouvá s někým. Nevidí tváře, nevidí postavy, slyší jen jímavý, známý ten hlas . . .

Femina . . .

Pak zase zmatená jízda. V kočáře jede, hromy,

a blesky a noc a krajina i lidé neznámí . . . A zase ten jímavý, známý hlas, odkudsi z dálky z krajiny, z blesků . . .

Ochaboval.

Představa za představou, nepevná, rychlá.

Nižádná síla, nižádná vůle už . . .

Zdalo se mu vše; hlava byla těžká, nějaké břemeno na ni.

A náhle byl tu velký chlad.

Vzduch z dálky přinešený, poslední slova umírajících rtů, poslední chvění odcházející . . .

Věděl to jistě.

Ona zemřela . . .

Nemohl litovati; i on nežil už . . . Věděl jen, někde dole, tam také leží mrtvola: touha, která nikdy nemohla býti splněna, touha, která zemřela hlady po mnohých horečkách.

Nosil ji v srdci; právě dnes zemřela.

Všechno musilo zemřít, aby mohl dýchat.

Abys mohl existovati, nevěděl proč; nejspíše, že nyní nebylo příčiny k zničení.

Ochábl. A seděl, nehýbaje se.

Ticho a mrtvo, ticho a mrtvo.

A nějaký bod se temnil v dálce, nějaká bolest dnes byla pochována, nějaká cesta dnes je zapomenuta, nějaký sen je dnes dosněn: sen konce.

Ta bouře vyvrcholena, — a nyní ticho a mrtvo, ticho a mrtvo, tmavý bod . . .

Nic se v něm nebouřilo. Seděl tu klidně — i bolest, ta zašla, vzpomínky zašly, touhy, ty zašly, síla je mrtva, vůle je mrtva . . . I on . . .

Do okna bila můra a odrážena od skla vždy se vracela. Vábilo ji světlo, pomyslně si Alferi. Více nic. Na stole ležely hodinky a revolver. Podíval se . . . Více nic. Všechno už dožito, všechno umrtveno. Žádného života už nebylo v něm, ani toho ne, jenž je vůlí k smrti.

A proto — žil . . . Více nic.

Unavený lodník složil ruce, a loď plula po proudu, po proudu, plula, ještě plula, nesouc živou mrtvolu . . . Více nic.

To bylo v době skrutinia. Ulicemi valily se massy, vzrušené, vášnivé massy, které nosily bílý a rudý karafiát.

Leden 1897 — leden 1898.

POVÍDKA
O SENTIMENTÁLNÍM
KROKODILU.

KARLU KAMÍNKOVI.

Kdysi vracel se sentimentální krokodil z pohřbu, ale nikdo nepozoroval, že se vrací z pohřbu. Nevypadal zvláště špatně; mohlo se pouze zdáti, že té noci špatně spal. Byl melancholický a bručel cosi, což mohlo zníti jako: „Tři sta bojovných přísahalo reků, tři sta bojovných přísahalo reků, tři sta . . .“ To vzbuzovalo odpor; upustil tedy od toho. Společnost byla veselá a mluvila do pěkného večera; jemu bylo smutno a proto mluvil také —

„Říkal jsem Vám příhodu s modrými lvy? Včera jsem šel městem a potkal jsem je. Ale domníval jsem se — jaký omyl —, že vidím tygry. Řekl jsem jim: Vítám vás, modří tygři. Jak se máte, dobří tygři? Vidím vás rád, modří tygři. Jdete požívat výhod civilisace?! Šťastní, kteří jste přišli k poznání. Teď je taková móda, že zvířata docházejí úspěchů u společnosti. Nátěr orientální především, i Císař pak bude gratulovati. — Ale oni odpověděli: My nejsme modří tygři, my jsme modří lvové. U čerta, toť gymnasiální výchova. Realita vám schází, neznáte přírodních věd. Toť pohroma. Vaše abstrakce — — Přerušil jsem je. Odpusťte tedy, modří lvové! Je tomu už dlouho, co jsem pěstoval přírodní vědy na Nilu. — Ale lvové stali se nedůvěřivými a mručel jen: Ah, ah, ah, jaký to krokodil!“

Krokodil nedočkal se úspěchu. Bylo pozname-

náno, že žvaní, a modré lvy (tak podotkl kdosi informovaný) že ukrad' ze Scheerbarta. Informovaný muž dokonce se rozčilil a opakoval pateticky: Ty nejsi originál, krokodile, nikterak! Mimo to piješ už sedmé pivo. Ah, ah, ah, jaký to krokodil!“

Krokodil pokusil se hájiti. Mluvil o literárním daltonismu. Kdež odstín! Barev nerozeznáte!

Ale marně. Po těchto intimnostech ztratil přízeň docela a společnost dívala se na něj soucitně: Ah, ah, ah, jaký to krokodil!

Ale krokodil nebyl si žádné viny vědom. Nemohl za to, že někdo umřel.

Celý sběh událostí byl tento.

Jeden z nejzelenavějších krokodilů, kteří vlekou svou existenci na Nilu, byl ducha poněkud aristokratického. To, co poskytoval život průměrného krokodila, neuspokojovalo ho. Trochu příliš obmezená existence, plná zahanbujících brutálností — přiznejme se — komedie absurdních kultů a příliš líné vody — ah, ty líné vody, které tolik otupují —

Tento podivuhodný krokodil zamiloval se do Luny.

Zpozoroval to kteréhos hladového večera, kdy plakal jako děčko, lákaje svoji večeri. Předešlého večera požil Řeka, který sem zbloudil na cestách. Nežli ho pozřel, mluvil s ním mnoho o nesmrtelnosti duše, Homérovi, faraonech, ústavě athénské;

ale napadly ho nakonec četné anachronismy: duše už dávno ztratila nesmrtelnost, Homér poesii, faraoni Egypt a ústava Athén svou existenci. Pro tento anachronismus spolkl Sentimentální Řeka. Ale dnes nepřišlo nic podobného, ač krokodil mnoho plakal. Bahnitý břeh nehoupal se pod kroky neopatrných; nějaký turista objevil se v dálce, ale zmizel zase, a bylo ticho.

A Sentimentální zpíval. —

— Já ležím v bažině a lákám pláčem děcka. —
(Chtěl bych Vás políbit, Luno, chtěl bych Vás políbit na čelo —)

— Já ležím v bažině a lákám svým pláčem.
(Jak možno, Luno, hledat na Vás skvrny!)

— Já ležím v bažině a děcka pláčem lákám. —
(Což nemůžete milovati, Luno?)

Tak zpíval sentimentální krokodil nilský, noční ostatně zvíře, jak mi říkávali. Potom usnul hladov, v snech o večeri a Luně — — — — —

Je přece možno milovati všechno. Svou fikci. Svůj hřích. Svoji sílu. Svoji slabost. Svého Boha. Nuže nebylo by možno milovati Lunu?!

Žel, Luna zmizela.

Nebe bylo prázdné. Marně bádal Sentimentální. Luna zmizela. Později, ano, objevil se hanebný jakýs surrogát. To nebyla milovaná Luna. To byla nečistá, skvrnitá, vulgární.

Luna zmizela, nebylo po ní památky. Pouze krokodil viděl ji intensivěji ve své vzpomínce: jasnější, čistší, milování hodnější.

Luna zmizela.

Bylo přece možno voliti pouze mezi dvojím: buďto nebyla Luna lásky hodnou, nebo lásky hodná zmizela. Ono znamenalo odsouzení staré lásky. Toto připouštělo možnost dojemného smutku. —

Krokodil opustil Nil, aby hledal Lunu.

Nesnesitelná existence stará se mu zprotivila. Tak není možno žít, opakoval si. Zde v těchto kalných vodách a kalných obzorech, bez lásky Luny — tak není možno žít.

Sděлил své mínění o tom se sousedem v nejbližším záhybu. Ten důstojně mrskuje ocasem odvětil: „Ah, odrodilče, odejdi! Není zde místa pro tebe. Což miloval kdy krokodil Lunu? Lásky tak nereelni: eh, jaký jsi to krokodil.“

Na půdě zemské krokodilové prý pohybují se velmi nemotorně; nemýlím-li se, je toho příčinou, že krk jejich nedá se ohnouti pro dlouhé násadce obratlů krčních. Faktum je, že Sentimentálnímu byla cesta velmi nepřijemnou.

Váletí se po léta v Nilu, beze změny, uprostřed nechápavých krajanů, může býti krokodilu trpkým. A Sentimentální říkával si často: Musím

míti pohyb a změnu Stávám se bez toho
pessimistou . . .

Ale tak!

Nepohody cesty, bolestné vzpomínky, ponuré
reflexe — to byl život krokodilův. —

Hodně daleko, daleko od domova.

Krokodil hledí na nebe, apatický a nehybný.
Dole valí se řeka. —

Krokodil skloní svoji hlavu. Aby zaplašil smutek,
počítá: Jedna. Dvě. Tři. Čtyři. Pět. A víc a víc.
Sta. Tisíce. To je vhodné zaměstnání, neboť kro-
kodil nemusí při tom mysliti, že je živ. Tedy:
jedna; dvě; tři. Mohly by se tím mysletí vlny,
prchavé okamžiky, mizející naděje, nedozrálé písně,
melancholické lítosti, sladké hříchy; a mnohem
více věcí.

Ale bývalá, milovaná Luna nejde. Je asi mrtva.
To byl onen pohřeb, o němž mohlo se tušiti, o
němž nevěděl však nikdo. Bůh odpustiž mi moje
hříchy, tak zpívají o pohřbu vlny. Ale lidé neslyší,
to je dobré jejich právo. — Jde jedna veliká a
bilá vlna a zpívá zvučným, školeným hlasem: Bůh
odpustiž mi moje hříchy. Jiná, více bledá a zsinálá,
ztratila už určitost tónů; je pouze možno tušit:
Bůh — bůh? — odpustiž mi moje hříchy . . .
hříchy?! Je v tom mnoho pochybností, pro něž
jest tak bledá. Jiné zpívají docela tichým a naivním

hlasem: nezpívají příliš dlouho, jsou příliš čisté.

A nad tím pohřbem svítí triviální surrogát, nečistý a lásky nehodný, to, co lidé zvou — jaká profanace — ještě Lunou.

O tom všem dá se mysliti a uvažovati. Okolní vrchy o tom uvažují; při tom mluví o několika současných skandálech; ty vrchy jsou přeci nečitelné. Vlny jsou diskretnější. Co je také vrchům po Luně? Adorují prý slunce; tak říkali aspoň někteří cestovatelé. Ale sentimentální krokodilové jsou zvířata noční.

— A krokodil pláče, vskutku pláče. Jiná věc je ovšem, získá-li tím večeri — — — — —

Krokodil díval se jim do očí. Chci umřít, opakoval.

Modří lvové uvažovali.

Jeden z nich se konečně smiloval a rozsápal sentimentálního krokodila.

„Nelituješ ničeho“, tázalo se ještě mladé jemnocitné lviče.

„Plus quam perfectum“, řekl krokodil a umřel.

A nejstarší lev, v důstojné póse, dívaje se do vycházejícího slunce, bručel líně: ah, ah, ah, jaký to krokodil!

Psáno r. 1897.

SMUTNÁ LÁSKA.

„Pamatujete se,“ řekl, „na první větu Nielse Lyhna?!“ —

Byla to tehdy prosincová noc, zlý víchř, a daleko široko byli jsme sami. Ulice byla klikatá a úzká, a nebylo už nižádných osvětlených oken; na to se pamatuju.

Zdalo se, že je poněkud méně klidný než jindy. Jindy býval velmi klidný; a zamlklý, až příliš zamlklý.

Důvod, který mne vyhnal z domova, byl, že jsem tenkrát špatně spal. Vzpomínám s nechutí na onu dobu.

Proč vyšel on, nemohu ovšem říci.

„Pamatujete se,“ řekl tedy, „na první větu Nielse Lyhna?“

„Měla veliké, zářící oči Bliderů,“ řekl jsem, udiven touto otázkou.

„Ano,“ odpověděl, „měla veliké, zářící oči.“

Šli jsme chvíli mlčky vedle sebe.

„Je tomu dávno,“ pokračoval. „Představte si něco hodně vzdáleného: první dny světa nebo z Mrtvých Vstání.

Tehdy! . . .“

Nevím už, jaké byly všechny příčiny tehdejší mé nervósy. Lékař mi to všechno vysvětloval

velmi důkladně — ale zapomněl jsem vzájemnou souvislost. Hlavní věcí bylo, že mi doporučoval změnu pobytu, klid, rozptýlení mysli a mnohé podobné věci. Nemělo to všechno mnoho výsledků — ale to sem nepatří.

Odejel jsem tedy.

Nazdařbůh. Nemiloval jsem známá místa plná návštěvníků a miniatury města hlavního — chtěl jsem něco hodně zapadlého a pustého.

Zvolil jsem si město — s lhostejným jménem. Bylo zcela podobné mnohým jiným, jakoby stranou světa, v tiché zátocce, kde se odpočívá po bouři.

Bylo tehdy pěkné, teplé, jasné jaro.

A to vše vzalo počátek na výletě. Znáte venkovské výlety, a tehdy se mi zdálo, že patří to k mé idylle, zúčastniti se toho všeho. Jenom trochu mlčelivým jsem byl. To ostatek nevadilo dobrému humoru ostatních.

Tak jsem kdysi uzřel Beatu.

Byla mi nápadnou na prvý pohled. Asi osmnáctiletá byla — nevím určitě. S tímto mládím kontrastovalo celé její chování: byla chladná a vážná — jako socha, ale její chlad byl takový, pod níž je bouře. — Byla chladná u mlčelivá, jen její oči měly výmluvný žár. Ale bylo možno říci, že i ten byl chladný.

Musím vám říci, že trpím zálibou pro některá slova, pro některé věty, které jiným nepovídají ničeho, ale do nichž já vkládám — je to tak — hlubokou krásu, tklivou jakousi hudbu, a kterými se opijiím po dlouhá leta.

Takovým úslovím, budícím u mne silnou emoci, bylo to, co jsem vám citoval.

Byla to zvláštní, podivná věru shoda okolností, že mne napadla ta slova a ztělesnila v sobě můj dojem.

Zvláštní a podivná proto, že podoba přece nebyla přílišnou s Jakobsenovou rekní.

Faktum bylo, že mne napadla ta slova „Měla veliké, zářící oči Bliderů!“

Nějaký čas neměl jsem příležitosti ji viděti, až kdysi na výletě na Horu —

Cesta jde lesem, a společnost rozptýlila se po lesních stezkách na všechny strany; bylo ujednáno, že na Hoře se sejdeme.

To je totiž malý vrch, zrovna u lesa.

Všichni odešli, a byl jsem pojednou s Beatou sám.

A tu následovalo něco podivného: nebylo mi naprosto možno mluvíti. Byl to prostě dojem jejího mlčení? Ale zdálo se mi hloupým, něco říci.

Nedíval jsem se na ni.

Připadalo mi vábivějším tušiti ji po své straně,

když narazila na malý stromek v cestě, a oddati se snění o vzdálené kráse zde v hlubokém lese, opodál všeho, co mne kdy tak poutalo.

Nebylo nic erotického v kouzlu, kterým na mne Beata působila; byl to dojem čistě estetický.

Tak jsme šli.

Chvílemi bylo slyšeti hlasy společníků, bližící se a vzdalující; jinak byl to jen onen slavný a pravidelný rytmus písně lesa, který budí tak sladký stav duševní ospalosti: stojí myšlenky a city, nic se v nitru nehýbe.

Šli jsme rychle.

Na Horu jsme přišli první.

Byl odtud hezký pohled do kraje: nížina, veliká nížina, strakatina polí, vsí a luk, až daleko hory.

S té strany, kde jsme právě šli, byl sráz velmi příkrý.

Lámal se tu prý kdysi kámen, až se kopec skoro podkopal. Bylo tu nebezpečno choditi zcela po kraji; malé smeknutí, malá závrať — a dole zela hloubka. Proto bylo u cesty zábradlí.

„Trpíte závratí?“ ptala se mne Beata.

„Ne,“ řekl jsem.

„Nemyslíte, že je pěkné, jíti nad propastí?“

Pokrčil jsem rameny.

„Možná!“

„Mně se tu líbí!“

A rychle obešla zábradlí.

Za zábradlím byl úzký pruh, který mohl se sesout velmi snadno; ale Beata byla klidná, a její chladný výraz se nezměnil.

„Ustaňte přece,“ zvolal jsem na ni.

Lehký ironický úsměv mihl se její tváří.

„Bojíte se?“

Nevěděl jsem, co říci. Ostatek jiti za ní znamenalo zvětšovati nebezpečství. Nezbylo, než zůstatí.

Šla asi dvacet kroků po okraji. Pak se vrátila.

„Proč jste to dělala?“ ptal jsem se jí, nic jiného mne nenapadlo.

„Je mým zvykem, choditi tam,“ opakovala.

Mezitím scházela se ostatní společnost.

Pak jsme již spolu nešli. Nehodilo se to nějak.

Věc ta zdála se mi poseurstvím a trochu nebezpečnou romantikou; nicméně myslil jsem odtud na Beatu velmi často.

Asi týden potom zabloudil jsem v smutný kraj.

Na širé rovině pastviny a chudá pole. Všechno zakrslé: byly tu písky. Několik chatrčí zbědovaných a nuzných, které se zdály sesouvatí do tohoto písku.

Nebe šednulo pod těmito dojmy: bylo pod mrakem a každou chvíli mohl přijít liják.

Nižádný lidský hlas, nižádný lidský smích . . .
Bylo tu věčné ticho.

Jen na pastvinách, kterými jsem kráčet, byl život: několik krav se tam páslo. I ty mně připadaly melancholickými; opravdu, všiml jste si toho zjevu někdy?!

Byla to velmi smutná krajina.

Tam jsem potkal Beatu. Stála na polní cestě a dívala se na šedavé nebe; více než kdy jindy byla bledá. Nyní teprve bylo nápadným, že jest vlastně brunettou: měla bohatý, černý vlas. Ale takové přece nejsou brunetty, napadlo mne.

Nepřekvapovalo mne nikterak, že ji spatřuju. Ani Beata nejevila žádného pohnutí, když mne uviděla.

„Pamatujete se dosud na mne, slečno?!“

Usmála se.

„Mám dosti dobrou paměť!“

„Mluvili jsme spolu ovšem pouze několik slov.“

„Toho není třeba.“ Opakovala s úsměvem:

„Není přece třeba mluvit, abyste někoho znal!“

Zamlčel jsem se.

„Zde je neveselo,“ řekl jsem po chvíli.

„Chodím zde ráda pro ten dojem. Jiným to připadá vulgární: krajina, kde není ani skal, ani

lesů, nic divokého a nic velikého. Mne to poutá; to je malá step — i bez velikosti rozměru této. Tak si představuju step — u Lenaua!“

„U Lenaua?“

„Hast du schon je dich ganz allein gefunden, lieblos und ohne Gott — — — — Znáte?“

Nad plání zvedl se prudký vítr, jaký bývá někdy před deštěm. Teprve nyní vzpomněl jsem si, že není na blízku, úkrytu před hrozícím lijákem. A ony citované verše — pohlížel jsem zpytavě na nebe, uvažuje, jak dlouho do deště — znal jsem je, ano.

„Ano, už dlouho. Ale vidíte ten mrak?“

Pokynula hlavou.

„Kam chcete se schovat?“

„Nikam.“

„To je ovšem nejjednodušší!“

Dívala se na mne, ale nebyl jsem si jist, zdali se nedívá někam za mne, pozorujíc něco vzdáleného.

„Nachladíte se!“

„Možná!“

„Je vám to tak lhostejno?!“

„Ne. Byla bych ráda!“

Bylo něco smutného a bolestného v těchto slovech, což mne smiřovalo se zdánlivým pathosem, nesnesitelným mně jinak.

Začaly padat velké, těžké kapky.

A ona opakovala: „Byla bych ráda . . .“

Liják, v kterém nebylo vidět na dvacet kroků, se spustil. Setmělo se; promokal jsem zvolna.

A náhle měl jsem zcela podivný dojem.

— Potopa světa. —

Ano, všechno bude zaplaveno a zničeno; a nebude Noemovy archy; a nebude holubice; svět zahyne, určitě přijde konec. To káže šedé, nemilosrdné nebe. —

Neříkal jsem ničeho; jen teplou radost zkázy jsem cítil, jen teplou, prudkou radost.

„Litoval Hospodin, že učinil člověka na zemi, a lítost měl v srdci svém!“

„Ale země byla porušena před Bohem a naplněna byla země nepravostí!“

„Viděl tedy Bůh zemi, a aj, porušena byla; neboť porušilo všeliké tělo cestu svou na zemi!“

„Protož řekl Bůh k Noe: Konec všelikého těla přechází přede mne, nebo naplněna je země nepravostí od nich; z té příčiny, hle, již zkažím je s zemí!“

„Já pak, aj, já uvedu potopu světa na zemi, aby zkaženo bylo všeliké tělo, v němž jest duch života pod nebem; cožkoliv bude na zemi, umře!“

Mluvila velmi měkce tato slova: a její oči ztra-

tily svůj chlad. A slova bible, přísná a zlá, měla v jejích ústech jakousi sladkost, dráždivý půvab velikého konce.

Napadla mne slova tamějšího doktora, starého joviálního pána, nevím jak, zmínil se o ní.

„Nevydrží dlouho, věřte mi. Má srdeční vadu, a každý prudší affekt může ji zničit!“

Řekl jsem, abych vůbec něco řekl:

„Jste pessimistkou!“

„Oh, nikoliv,“ řekla chladně, „nikoliv. Je vám nápadné mé chování, že ano?! Odpusťte —“ hleděla mi posud do očí — „mýlila jsem se tedy!“

Mlčeli jsme nyní oba, já překvapen tímto obrátem, ona patrně rozmrzelá.

Poté řekla starým svým hlasem, z něhož rozčilení zmizelo úplně:

„Přestává pršeti. Mohli bychom jít!“

„Cožkoliv bude na zemi, umře.“

Pocítil jste někdy jistě zvláštní kouzlo smrti?!

Uprostřed nevyhnutelných vulgarit života, malicherných jeho zápletek a jeho malicherného hluku přepadá mohutnou silou. Jest to ostatek jediný, co máme; náš život není vlastně náš, naše duše není naše, vlečeme s sebou bolesti minulých věků a minulých lidí, máme vždycky tolik programů

a tolik příčin zapomínat na sebe — jenom smrt je naše.

V ní intensivně se probudí celé naše já, zapomínané a přehlížené jindy.

Tehdy mi zněla slova Beatina jako hlahol vzdálených zvonů, které vábí k sobě nejistého chodce v soumraku . . . a podlehl jsem na chvíli hypnóze smrti bolestné a sladké.

To byl první dojem.

Ale podivno: tato horečka smrti přecházela zvolna v pocit touhy po Beatě. Stala se nezbytnou součástí mého života, něčím hluboce zakořeněným a nutným, něčím, co jsem musil milovati.

Ano, to bylo to slovo.

Moje touha nabyla rázu erotického. V osobě Beaty ztělesnilo se divnou shodou okolností všechno žádoucí a láskyhodné, všechno, co mohlo roznítiti apatické mé srdce. Beata stávala se smýšlenkou tím více, čím prudčeji vzrůstal můj žár, ztrácela určitou svou podobu tím spíše, čím více jsem o ní snil . . . stávala se legendou, zázrakem, kterému nutno pouze se pokloniti.

Moje představy se mátly, myšlenky mé byly nejasné, jediné, co zdálo se mi jasným, bylo, že Beatu miluji.

„Jsou to nebezpečné hloubky,“ říkal jsem si. Ale nemohl jsem jinak.

Co bylo příčinou toho všeho? Popíral jsem úplně, že by příčinou mého rozechvění byla krása Beatina; a bylo mi naproti tomu jasno, že souvisí s oním dojmem smrti, který jsem měl, a že má láska je jakousi reakcí toho dojmu — či spíše jeho apotheosou?!

Stal jsem se neklidným a upadl i v chorobu. Nachladil jsem se patrně — měl jsem několik dní horečku a nevycházel ven.

Byl jsem netrpělivý; marně mne doktor napomínal a varoval. Měl jsem stále intensivnější touhu, viděti Beatu.

A při tom naplňovala mne zlá předtucha něčeho hrozícího.

Mijely dni. Po čtrnácti dnech spatřil jsem Beatu.

Procházel jsem se městem. Bylo slunečno a mdlo, a já měl příjemný, sladký, smyslný dojem rekonvaléscenta.

Na náměstí jsem ji potkal.

Byla ve společnosti, které jsem se nemohl — i kdybych chtěl — vyhnout. Byl jsem zasypán interpelacemi stran své choroby. Odpovídal jsem bezvýznamně, upíraje zrak na její tvář.

Po celou tu dobu toužil jsem po ní, po celou tu dobu má fantasie ji kreslila v nejrůznějších podobách, po celý ten čas jsem ji miloval.

A nyní byl můj dojem podivuhodně chladný a cizí: necítil jsem ani trochu lásky, byl jsem zcela lhostejný. Beata mého snění a mé lásky — to nebyla tato. A tato odlišnost mne znepokojovala.

Tato Beata, tato chladná a zamklá, zavřená do svých meditací, kontrastovala úplně s obrazem, který během těchto čtrnácti dnů se ustálil v mých horečkách: vše vášnivé, prudké, strhující scházelo; bylo to — zdálo se — děvče dosti inteligentní a rozumné; ale moje láska?

Mluvil jsem chvíli, nevím co. Musila se zračiti moje nevole. Beata dívala se na mne zpytavým, trochu smutným pohledem.

„Zdá se, že vám není dosud zcela dobře!“

„Docela dobře,“ odpověděl jsem. Svíralo mi to hrdlo — nemohl jsem říci více.

Usmívala se.

„Tím lépe.“

„Studujete ještě bibli a Lenaua?“ řekl jsem pojednou se znatelnou nuancí posměchu.

Usmívala se dosud.

„Časem.“

To všechno bylo mi neskonale trapným. Cítil jsem, že nejsem schopen klidné myšlenky, bouřilo cosi ve mně, a odešel jsem proto co nejrychleji.

To bylo podivné.

Ale podivnější bylo, co následovalo.

Sotva jsem ztratil společnost s očmi, pocítil jsem prudkou lítost pro pošetilé své chování, lítost, že jsem se oddálil od Beaty, místo co bych se přibližoval, touhu mluvití vášnivá a prudká slova, a bylo mi opět jasno, že ji miluju.

Ano, vzdálenou, to mi bylo jasno; ale co byla příčina mého ochladnutí, skoro až odporu, kterým na mne působila přítomná?!

Přepjatá fantazie, idealisování minulých dnů, moje zcela libovolné sny . . . Nějaká jiná Beata, kterou jsem si stvořil, stála v cestě skutečné. A mezi oběma jsem se potácel já, přitahován a odpuzován; brzy touže viděti ji, dostihnouti společnosti, po celém městě hledati ji, výstřední kousky tropiti — a pak uleknouti se smutného a ironického výrazu bytosti zcela intelektuální, kterou se mi jevila . . ., bytosti, které se bojíme spíše, než bychom ji milovali.

Bylo mi třeba někoho milovati, ano, tak jsem si říkal, tento někdo jest lhotejný. Konečně, je mnoho žen po okolí. Zapuditi tento fantastický obraz skutečností, toť bude nejlepší lék. Zaměstnati svoje smysly, zaměstnati svou vášeň jinde, nechtíti nemožné, spokojiti se existujícím.

Ano, to jsem si říkal; ale nebylo možná.

Každá vulgarita, každá všednost, vše, co uráželo mou duši, jevila se mi nyní mnohonásobně zvětšenou a intensivněji bolela. Měl jsem z toho až fysickou bolest. Nemohl jsem se stýkati s tím kruhem, který dotud byl mi úplně snesitelným. Nebyl horší než jindy, ale já byl podrážděn.

Kterákoliv žena vyvolávala pouze onu palčivou touhu po vzdálené chiméře, po obraze, po tom, co jsem vkládal do slova „Beata“.

Ona pak stávala se mlčelivější a chladnější. Stýkali jsme se spolu: odměřeně. Zklamal jsem ji, věděl jsem to. Nemohl jsem za to. Vždy se to opakovalo stejně: touha po vzdálené, chlad při přítomné, podráždění budoucností, neukojení přítomností.

Miluji abstrakci, říkal jsem si, kdykoliv jsem ji uzřel. To je bytost, která nemá s Beatou nic společného mimo jméno. To není už ona, a jsem vzdálen Beaty tím více, čím více si říkám, že ji miluji.

A přece jsem zase byl ochoten přiznati skutečnost Beatě svých snů, pokud mne nerušila Beatina přítomnost.

Vše to bylo nezdravé a rozrušující, trpěl jsem tím mnoho, a koncem svého pobytu byl jsem churavější než s počátku.

Odešel jsem naposled po dlouhém váhání, unavený ustavičnými krisemi a vysílen marnou touhou.

Byl, pamatuji se, chladný, jasný podzimní den.
Odjížděl jsem časně zrána.

Na peronu nebyl nikdo. Byla to málo frekventovaná stanice.

Chodil jsem netrpělivě sem a tam. Přišel jsem příliš brzo. Vlak nejel. Opřel jsem se o zeď, poslouchaje cinkání zvonků.

Na nebi neslo se hejno vran, hejno teskně krákorajících vran. Sledoval jsem je apaticky, jak mizely do dálky. Jakoby umřela má bytost: nic není ve mně, jen zrak — a zřím jen ty černé skvrny v dálce.

A řekl jsem pojednou polohlasně — jako by mi někdo suggeroval ta slova:

„Miloval — a koho vlastně?!“

Zvonilo se. Vlak přijížděl na stanici. Stál jsem dosud zadumán a duchem vzdálen a opakoval:

„Miloval — a koho vlastně?!“

To bylo zcela dobré dotud.

Ale od té doby propadl jsem přízraku své minulosti. Vloudil se zákeřnický do mé duše a ovládal ji, zatlačoval vše ostatní mocí své sugesce, mocí fikce vzdálené a nemožné krásy, krásy absolutní, která mne odvracovala od relativního, které je přece jediné živoucí.

Tomuto absolutnu jsem propadl.

Vkládalo do mé duše sny jiného života a jiné smrti, sny nekonečné, nehmotné lásky a neko-

nečné nehmotné krásy. Bylo to ono, co je věčného v životě našem?! Byla to smrt?!

Absolutnu jsem propadl.

Upadl jsem do lethargie.

Úplná ochablost: dni jdou a mizejí, nehýbuse, nerostu, neměním se, hypnotisován něčím zcela nereálným, hypnotisován legendou ženského jména. Dni jdou a mizejí: nerostu.

A necítím žádné vzbouření: nikoliv. Polosladká lahoda, polobolestná mdloba je to. Tak musí zahynouti ten, kdo usnul v závějích . . .

Nuže, a to je podivné: připisuji všechno tomu citátu z Nielse Lyhna. Humoristické do jisté míry, že ano?! Beata měla velké, zářící oči mého snu, ano, a já ho vyvrcholil.

Můj sen je nade mnou: ponurý, ostražitý, vševedoucí přízrak.

Já vegetuji nehybný, nečinný.

„Musilo to býti — — —“

*

„A Beata?!“

„Toť právě to,“ odpověděl. „Nežije. Zemřela. Musila umřítí. Jenom mrtvé můžeme věčně milovati! . . .“

Psáno r. 1899.

PRIVILEGIUM
AKTA PŮSOBNOSTI „ČERTOVA KOPYTA“
EPISODA TACITOVA.

ANTONÍNU SOVOVI.

Příhody tyto jsou rázu legendárního; budiž mi odpuštěna neobratnost slov. Slova nejsou tak jemná, jak bychom časem chtěli; a ačkoliv oči moje upřeny jsou do výší, je v nich mnohé, co není nebeské.

I.

První noc pod cizím krovem.

Bylo obecné mínění, že rodiče Tacitovi koupili ten statek za okolností výhodných. Zadlužený jeho majetník bývalý mnoho pil, až se přivedl na mizinu a oběsil se. Statek k zapravení dluhů prodán exekučně. Velmi levně jej koupili; hluboko pod odhadní cenou. Nebylo nikoho, kdo by se o statek oběšencův ucházel.

Zde nyní tedy jsou, obrysy ještě nezdomácněly každodenními pohledy; mají dravost bestii, dosud neochočených. Lze důvěřovati tomuto prostoru?! Jsou tu ještě ti minulé lidé. Nevisí zde ještě starý hospodář?

Nikde není pořádku. Nakvap přivezený nábytek a nářadí složeno bez ladu a skladu; světnice se bílí: všeho se nedostává a nic není na svém místě. Jaká potíž sehnati nejjednodušší věc!

Malý Tacitus je zmaten tímto ruchem, který jej ohlušuje a omamuje. A pak, rozloučiti se s vším, co tvořilo jeho malý svět! S kým si bude hráti

zde? Co jej zde očekává? Jak chmurná jsou ta místa! A každému stojí v cestě; couvne, opět překáží; odejde — co se stále pleteš člověku pod nohama? Odešel by ven . . . ale bojí se. Co je tam venku? Nezná ničeho!

Naposled matka si všimne ulekaného jeho výrazu.

„Jdi spat, hochu. Bude lépe, lehneš-li si. Překážíš beztoho pořáde. A my tu máme plné ruce práce!“

Hoch lehne si, ale neusíná. Je neklidný. Spánek, tak pravidelný jindy, míjí ho. Chvěje se, ačkoli vlastně nic není důvodem k hrůze. Ale mlčí.

U prahu usednou po chvíli rodiče, unaveni celodenní námahou. Řeč jejich je přerývaná a jakoby se vyhýbali některému bodu. Tlumí svůj hlas; myslí, že hoch spí. Ale hoch rozumí každému slovu.

„Není mi zcela volno. Jako by tu ještě byl Měchurův stín. Klátí se tu. Stále ho vidím. To neznamená nic dobrého. Tomuto statku Bůh nepožehnal.“

Otec vrtí hlavou.

„To jsou nápady. Ještě těžkou hlavu mi dělej. Beztoho se mi v ni všechno motá. Dal někdo dobytku do stáje vodu?! Slyšíš to bučení? Jistě, že ne. O všechno aby se staral člověk sám.“

A otec běží na dvůr; matka ohlíží se za ním, zakývne hlavou; a říká polohlasitě sama sobě:

„Statek po sebevrahu. Vždycky jsem říkala, že to neznamená nic dobrého.“

Hoch nespí. A do jeho mladé hlavy padají tato slova: To neznamená nic dobrého.

Až k ránu usnul hoch. A po kratičkém spánku vzbouzí ho ruch v domě. V síni nikoho není; všichni šli po práci; na dvoře slyšeti směs hlasů a hřmot stěhování.

Hoch ohlédne se, nevidí-li ho nikdo. Kdo by však nabral času, aby všímal si klučika. Člověk neví, co do ruky dříve vzíti, všechno kvapí.

Tacitus vzhledne opatrně na dvůr; vidí, jak otec s čeledínem skládá s vozů nábytek; matky tu není. Couvne zase zpět a jde do zahrady; přeleze plot a je na návsi. Kam teď?

Nezná ničeho ve vsi. Učiní několik kroků a zastaví se; kolem kráčí selské děvče lehkým, tanečným krokem. Osmělí se a zeptá se: Kde je tady kostel?

Děvče se dá do hlučného smíchu.

Pak ukazuje rukou: Copak nevidíš věž?

A opět se směje nehorázně: Ty jsi jistě od „Oběšeného“?

A hopkuje dále.

Tacitus dívá se zaražen za ní a pak nesměle jde naznačeným směrem. Kostel je skutečně velmi

blízko; jak ho mohl neviděti? Venkovský, jednoduchý kostelík uprostřed malého hřbitova. Tacitovi je úzko. Co chce učiniti?! Ano, pomodlí se, aby doma nebylo tak smutno a aby neřikali mu „hoch od ‚Oběšeného““.

Chlad kostela ovane jeho tvář, rozpálenou rychlou chůzí. Jde tiše — jak vše zde vydává hluk! — a se zatajeným dechem k oltáři.

U oltáře klečí žena; starostí skloněná hlava nachýlená k starodávnému zpěvníku. Její slova plynou kvapně a vroucně z úst; Tacitus slyší právě její prosbu: Abys nám, Bože, v novém životě požehnati ráčil!

Je to jeho matka.

Tacitus zastaví se; slova modlitby však nevyloví jeho ústa; tiše aby matka nepozorovala, vrací se z kostela.

II.

Abychom předešli nedorozumění, není to ponuře moralistní historik upadajícího Říma, velmi podrážděný neostýchavými libůstkami Caesarů, kterého nazýváme Tacitem.

Toto jméno přenechala nám legenda, v které vidíme hlubší smysl.

Budeme ho tedy jmenovati Tacitem, ač máme důvody domnívati se, že to není pravé jméno jeho. Co záleží, uvažte, na jménu někoho, koho jste neznali?

III.

Těsný pokojík je osvětlen slabým svitem lampy; Tacitus bdí.

Zítřka je přijímání; nutno však užiti každé chvíle; studium musí se bráti vážně. Práce je mnoho a volný čas tak drahý. *Ars longa, vita brevis*. A na pozítří má uměti „Vězně na Bezdězi“.

Zavře knihu; povstane; a v póze recitátora říká s náležitým přízvukem :

„Zas zadumán? Zas toužíš v dáli?“

Vtom slyšeti hlomozné kroky po schodech, vedoucích do třetího poschodí. Tacitus zmlkne a naslouchá. Kroky se blíží; dveře otevrou se a vstupuje pan JUC. František Hackenschmid, spolu- bydlící Tacitův.

Vrávorá poněkud; bohudík, prostora je malá; zachytí se o pelest svého lože a dívá se vypouleným zrakem na Tacita.

„Ještě nespíš, občane? Klesáme vúčihledě; pozoruj, že přicházím příliš brzo domů. Není to ostatně mojí vinou, dřičil Nemám peněz. Toť jádro pudla

jest. Synu, přijde okamžik, kdy už nikdo nepůjčuje, ani hospodský, ani sklepnice. Co to zde máš za otravu?“

A Hackenschmid vstane, vezme čítanku, a parodujícím hlasem čte :

„Zas zadumán? . . .“

Rozchechtá ho to; upustí čítanku a klesne na lože.

„Synu, to jsou odvary; opovrhuj tím; Svatopluk Čech psal i hexametry, bohužel. Poesie? Existuje poesie, slyš!“

A Hackenschmid recituje patheticky, což poskytuje groteskní pohled; neodvažuje se totiž ani vstáti s lože, a provází slova pouze divokými gesty rukou :

O Rolandovu's rohu čet',
na který troubil, umíraje.
To slyšel Karel Velký bled,
až v daleku se zachvívaje.
Já chvěji se, ač nezní roh;
ne menší truchlost však v mém hlase.
Už usmát jsem se málem moh':
Trumpeta v Čechách ozývá se.

Z kateder, ulic, sněmoven,
kde věčné světlo hlupců bliká,

z básniček příliš něžných žen,
z traktátů pana Masaryka,
z všeho, co stvořil tento lid,
— jak možno žít ve své rase? —
ponurý zvuk můj ruší klid:
Trumpeta v Čechách ozývá se!

Hackenschmid unaven ustal v recitaci a zadíval se na Tacita, který tu seděl celý pomaten a nechápaje; povstal s lože a vzal se stolku sklenici vody, kterou vyprázdnil jedním douškem.

„I vodu nutno někdy pít, ale je to hnusné. To, co jsem přednesl, ctěné obecenstvo — které, ty, kloučku, máš tu čest representovati — nedělej jenom tak hloupý obličej, ovečko! — je příliš vysoká poesie. Je nutno pěstovati lehčí genre:

Z nás každý už je pivem zalit,
ctitelé indi — vidu — alit!
Hurrá! Hurrá! Hurrá!

My z moralistů prchli školky
a máme rádi lehké holky!
Hurrá! Hurrá! Hurrá!

Člověk nic nemá než své chtiče,
nejprve Stirner, potom Nietzsche!
Hurrá! Hurrá! Hurrá!

Stanislav Neumann potřel Krista,
apoštol, rytíř, anarchista!
ia, ia, ia, ia!

Čertit se můžete, rychtáři,
slon s čubou nikdy se nespáří!

Tyto verše jsou poněkud bláznovské; musí se přednésti v hodinách pokročilých. Spiš? Neval tak oči na mne! Spát v noci není ještě zločinem; je to pouze pitomost. Zákon toho netrestá, dosud aspoň. Chceš něco vážnějšího? U čerta, tvé grimasy mne vskutku baví, hošíčku!“

A Hackenschmid zpívá, dáváje nohami takt:

„Já ubil talent, zbytek vkusu
v tom zatraceném špiritusu,
uhú, uhú, uhú!“

Chvalozpěv denně zpívám Bohu:
U každého On skyt' mi rohu
dluhů, dluhů, dluhů!“

„To je velmi sugestivní,“ vykládá Hackenschmid, „pozoroval jsi tu zvukomalbu? Ale ty jsi pařez. Truncus nefarius. Embryo filistra. Styď se!“

Tacitovi jest až úzko z toho všeho; sedí tu zkroušeně a uvažuje: smí to vlastně poslouchat,

jde-li zítra k přijímání? A může vůbec k přijímání jíti, když už slyšel takové řeči, aniž si zacpal uši?

Ale téhož okamžiku, kdy Tacitus stál před tímto dilemmatem, ozval se strašný hluk v místnosti vedlejší a v zápětí pronikavý vrískot ženského hlasu.

Hackenschmid se dal do opětného smíchu:

„Slyšíš řváti Erinyje? Madam', ich liebe Sie! To je paní ševcová. Výprask je dneska důkladný, podle ječení soudě. Zde rozhoduje individuální názor. Na Rusku, nebije-li muž ženu, domnívá se tato, že ji nemiluje. Wer seinen Gott liebt, züchtigt ihn. Ejhle, jaká škoda, že paní ševcová není toho názoru. Kluku, tady máš kvartýr, že si nemůžeš lepšího přát. Co tu nabudeš životních zkušeností! A jak se osvětlí tvůj zatemnělý mozek! Mé mládí bylo promrháno. Nebyl jsem na takovém kvartýru.“

A vstane, klopýtaje dojde ke dveřím, pootevře je a volá „Pomáhej Pán Bůh“ do vedlejšího pokojíku.

„Jsem sice atheista, ale to nevadí.“ Při tom zvedal kabát, který mu spadl. — „Respektuju i odchýlná mínění.“ Svlékal nemotorně kalhoty, což se těžce dařilo. — „Ale měl jsem přece raději přát ‚Ať slouží ke zdraví.‘ Přiléhalo to více k situaci. Hle, pausa v dramatu. Musae canant, aneb bedelové zašaskujtel! Všimni si ostatně, kluku, v tom ševci je kus filosofa. Hromel! Nyní se ozývá ma-

ličké! Do tři hlasů. Přirozená filosofie jest jediná, jež má smysl. Ostatek je papír. Jsem proti papíru. K čemu psáti, máme-li ústa! Ó, Bože! Maličké je má také. Filosofie? Věda? Co je to? Věda je holka pro všechny. Polýkání nestravitelných věcí. Nenechám si setřítí svoji individualitu. Mluvil jsem o Nietzscheovi?! Nietzsche je osel. Jsem proti autoritám. Nietzsche pravil: Kdyby byl bůh, jak vydržel bych nebýti bohem? Myslím, že to povídal. Ale to je oslovina. Člověk vydrží všechno... Víš, co je to vydržení? Podívej se do zákoníku; je řádné a mimořádné. Eines Mannes Rede... ist keines Mannes... Rede; man soll sie... hören alle... beede! Pan dvorní rada Ott...“

Poslední věta vyšla už přerývaně z úst Hackenschmidových; zívá, padl do postele a za několik vteřin počal hlučně chrápati. Ale Tacitus nespí. V hlavě mu bzučí myšlenky jako dotěrné mouchy; může jít zítra k přijímání, poslouchal-li řeči tak hříšné?

*

„Pokud mne se týče,“ říkal mu kolega Tureček, syn uzenáře ve vedlejší ulici, „myslím, že není Pána Boha. Ježíš byl člověk. Já četl Renana. Tam je to dokázáno. Mohu ti to půjčit, chceš-li. Myslíš, že je pravda, co ti někdo nabulikuje? Já se najím před přijímáním, budeš vidět.“

A skutečně: Tureček koupil si housku a chroustal ji spokojeně s výrazem neobyčejného hrdinství.

Tacitovi vířila v hlavě směs myšlenek. Byl jakoby zmítán protichůdnými proudy se všech stran, o-ma-movalo jej to. Hřích?

„Mors est malis, vita bonis
vide, paris sumptionis
quam diversus exitus.“

Díval se vyděšen na housku Turečkovu, ale nemohl se naproti tomu jíti zpovídat ze všech hříšných myšlenek, které měl. Četl v modlitební knížce strašné věci o nehodném přijímání. Ale odhodlati se nemohl.

Šel, bez vůle, jakoby puzen neviditelným tlakem, s ostatními; a odřikával si s hrůzou „Domine, non sum dignus.“

Kněz přiblížil se, podáváje mu hostii; zdálo se mu, že se naň zkoumavě dívá. Nehodné přijímání, proletělo mu hlavou ještě jednou... A jak se kněz dívá; jistě ví všecko!...

Ale pak přijal hostii.

Od onoho okamžiku zdálo se mu, že je ztracen. Není mu spásy. Není mu vykoupení. Je po všem,

Vyšel z kostela, chvěje se, a utišil se stěží. Vymanil se ze společnosti svých spolužáků a kvapně probíhal ulicemi. Kolik jich prolétl, nevěděl; ne-

pozoroval svého okolí; ale po dlouhé teprve době stanul před domem, kde bydlil.

Pomalou stoupal do třetího poschodí, kde byl závod Čenka Půsta, obuvníka, u něhož bydlil; zastavoval se na schodech; a jakoby teprve nyní přišla na něho únava z toho všeho. Kdyby si mohl uleviti, sděliti celý svůj zmatek a svou bolest s někým, kdo by mu porozuměl!

Otevřel dveře pokoje, v němž bydlel s Hackenschmidem (byl zvláštní vchod). Hackenschmid dosud spal; ale procitl, jakmile Tacitus vešel.

„Tak už jsi snědl Pána Boha, balíku! Co se tváříš tak nesvátečně?“

Tacitus ohlédl se nesměle. Ne, jemu přece nemůže toho říci.

„Čertíš se pro toho balíka? Volím slovo sprosté — jak z úst lidu roste, jak povídal tatík Neruda.“

„To není pravda, pane Hackenschmide,“ vzbouřila se v Tacitovi jeho úzkostlivost v citaci. „Neruda napsal ‚prosté‘.“

„Prosté a sprosté — to je jedno, pedante. Bude z tebe profesor. Stydím se, že jsem s tebou dýchal vzduch jednoho pokoje, mimochodem řečeno, zatraceně zkažený vzduch. Otevř okna: provětráme Čechy. Co vyjde z úst lidu, je sprosté. Zeptej se kohokoliv. Kdo mi může mimo to zakázat, abych nezlepšoval své citáty?“

Tacitus zadíval se s údivem na Hackenschmida.
„Jak můžete tak dlouho ve dne spát?“

„To je velkoměstský život, baliku venkovský. Měl jsi zůstat mezi vašim dobyt看em. Ale v noci jsem toho asi nažvanil, vid' ? Byl jsem trochu napitý, abych tak řek'. Dokonce i zpíval jsem něco, pamatuji-li se dobře. Zpívám-li, blíží se den soudný. Můj zpěv volá katastrofy. Tuším, že umře nějaký můj strýc. Byla by to ironie osudu, aby to byl strýc Antonín. Ten nemá ani vindry. Nedej Bůh, aby umřel; má povinnost zanechat mi něco. Ale mohl bych pít kávu, skutečně. Paní ševcová!“

Dveřmi nakoukl švec, kterého hovor upozornil. Zavřel za sebou opatrně dveře a kráčel k nim s vážností až směšně působící.

„Pánové,“ pronesl pak — choval se velmi zdvořile ke svým strážníkům — „mohli byste nabýti o mne špatného mínění. Dneska v noci, víme . . . no, já nejsem špatný chlap, víme . . . Ale ona chodí stále kolem jako boží umučení, víme, a dívá se k nebi jako mučnice. Toho nesnesu. Stávám se zuřivým pro ty oči, víme. Proč se nezasměje? Ničeho člověku nepřeje. Copak mohu stále žít o chlebu a vodě? Člověk se chce také povyrazit, víme. Vždyť to člověka časem žere; nejsem hloupý člověk, nemám piliny v kotrbě; každý mi říkal, když jsem byl hoch, že bych se hodil na studie. No, nešel

jsem, a nyní se tu dřou v třetím poschodí, nikdo o mne neví. Švec! Copak je to něco zlého, švec? Boty dělají člověka a člověk dělá boty. Člověk, který dělá boty, jsem já, víme. Jsem prostý, neznám ty vaše kroucené litery, ale ve mně je více, než v leckterém škrabáku.“

„Zajisté,“ podotkl Hackenschmid; — „funkce obuvníka je velmi důležitá. Propálil boty, chodil bos; už národní přísloví naznačuje závažnost obuvi. Bota jest v ústech mládeže velebná.“

„Vidíte, pane doktore. A to mi má žena dělati takové kyselé obličejce, přijdu-li o chvílku později domů — člověk se sejde se známými jednou za čas, popovídá si, víme? To jsem chtěl říci, aby si páni nemyslili nic špatného o mně. Já nejsem špatný chlap jinak, víme? Ale pořádek musí být v domácnosti. A tu kávu, rače odpustit, moje hned přinese.“

A švec odešel, stejně vážně kráčeje, jak přišel.

„Bohové! Ten starý je šprýmovná figura; a ty okuláry tančí mu tak vesele na nose. Je melancholicky naladěný. Protiklad k drážďanskému Goethovu šveci. To je kočka po včerejšku. Dáme mu absoluci, milý synu! Ale je třeba obléci se také. Paní mistrová by se ostýchala. Respektujme studctihodných žen!“

Nyní teprve Tacitus uvědomil si, že dosud ne-

snídal. Ale neměl chuti něčeho pojíst. Jeho myšlenky příliš ho zaměstnávaly. Byl roztržitý. Neodložil dosud ani modlitební knížky. Modlitba po přijímání . . . Kde je to všechno ?

Paní mistrová přinášela kávu. Byla bledá a nevyspalá a její oči byly zčervenalé pláčem. Postavila hrníček na stůl a pak začala přerývaným hlasem.

„To už není k vydržení, pane doktore. Jsem celá pitomá z toho. Už aby tomu Pán Bůh udělal konec! Co tu mám? Nic než dření. Muž je lump. Pije. Co to je za požitek opítí se pod obraz boží? A pak ještě týráti nebohou ženu. Lump.“

Paní mistrová mluvila s tragickým akcentem, ale tiše; při posledním slově sáhla na kliku, jsou-li dveře dobře zavřeny. Ale pan Hackenschmid nejevil mnoho chuti naslouchati nářkům paní Půstové; vypil rychle kávu a koncentroval se téže chvíle nazad.

Když se paní mistrová obrátila, byl už za dveřmi. Ona však pokračovala nicméně.

„Muž mne bije. Proč? Nu, napije se a bije, sám ani důvod neví. Je to hezké?! Nestěžuju si před cizími lidmi; vidíte to přece. Musí se člověk opijet? A kdyby aspoň měl z čeho. Ale dělá on něco? Skoro nic. Ožrala! Ježíš Marjá! Nyní zase začíná dítě křičet. Smiluj se nad námi, boží rodičko! Jaký to život.“

— — — Tacitus dívá se do špinavého dvorku, kde není ani trochu zeleně. Zdi, zdi, zdi! A všechno to tísni, jakoby na prsa to padalo: vzduch je tak těžký a lidé! Proč opouštěl široká, volná pole venkovská, rytmus jejich zrajících klasů? Nehodí se sem. Je mu do pláče. A hřích. Bože, co s ním bude. Je zatracen; může za to?

Špinavý dvorek a zdi — jediná perspektiva.

Bolest, kterou cítil Tacitus z hrubosti toho všeho, cítilo mnoho čtrnáctiletých; ale on je s ní osamělý. Nemá, kam by ji přelil; usazuje se v hloubi jeho nitra; a kolem něho pouze hluk cizích bolestí. Sedí; co činit? Ulice? Bojí se lidí; lépe, že je sám; jak by moh' hleděti jim do očí, on, hříšník? — A i hluk ulice jako by se mu zpovídal ze své bídy. A pak, lidé jsou zlí; on tím trpí. Knihy? Není s to čísti. Nechápal by ničeho. Ani do nebe dívati se nelze. Jen úzký, kalný pruh je viděti: skvrna; to je vše. Ne prostory venkova, ne květnatá luka, ni hučení lesů, které odnímá polovinu chlapecké bolesti.

Bůh hněvá se na něho, zajisté.

Oh, nyní venku voní posečené seno na lukách; jak ho vždy opojovala tato vůně! Kdyby se mohl vrátit; ale do statku, kde by ho uvítali jeho rodiče. „Tak? Kde se tu bereš? Pěkné věci provádíš! Je to svědomí, dělati nám tak těžkou hla-

vu? Máme tu práce až po krk a starostí ještě víc. Zase neúroda, zase sucho a pak mor mezi dobyt看em. Straka nám pošla. A ty takhle? Dali jsme tě na studia. Studuj a děkuj pánu Bohu, že se nebudeš musit celý život dřit, jako my.“

A což kdyby věděli o jeho hříchu? Ne, to není možná!

Ano, rodiče, kteří pro syna se lopotí. A co z něho bude? Nač působiti jim ještě starosti? Je zatracen, ale nikomu do toho nic není.

Chvilé mijí; ale Tacitus toho nepozoruje. Je to chvíle, kdy neexistuje pro nás čas. Nepozorujeme, že se ručička na hodinách posunuje; neslyšíme jich bití; ale procitneme-li z této lethargie, cítíme strašnou malátnost.

Tacitus neprocitl dosud; hledí a hledí, a nasloucháme-li pozorně, slyšíme, jak mechanicky šeptají jeho rty: Domine, non sum dignus . . .

*

Pojednou byly dumy Tacitovy přervány: dveře bouchly a vešel Hackenschmid s dívkou poněkud smělého zevnějšku a neostýchavých pohybů. Tacitus podíval se na ni vyjeveně.

Nemohl se rychle vzpamatovat. Ženský zjev zde nebyl obvyklým.

Hackenschmid hleděl na něho vesele; bylo zjevno, že je ve velmi dobré míře.

„Mladý muži, existuje mnoho věcí mezi nebem a zemí, o nichž se nezdá tvé školské moudrosti. Ještě nikdy jsi neuvažoval o problému: oběd či holka? Oběd je dobrý, holka lepší. Ne samým chlebem živ jest člověk. Venuše prý nenávidí světlo sluneční, ale sem vůbec slunce nesvítí. Mysleme si, že je noc. Pokud se této dámy týče, představ si, že je to princezna z Trebizondy; má mimo to výhodu, že existuje. Neptej se jí na podrobnosti; nestará se o svou říši. Princezno, zde je mé království! A tady ti představuji embryo filistra. Professor in spe. Osel. Dítě. Co tak vyvaluješ oči?“

„To je hezký hoch,“ pravilo děvče, jež velmi bavila ztrnulost Tacitova.

„Mladý muži, jsi nebezpečným. Málem bych žárlil. Hezký, princezno z Trebizondy; ale studlavý; neuvěřitelný mladík.“

„Vždyť je ještě mladý; však on se ostřílí. Kolik je mu let?“ tázala se dívka Tacita.

Ale Tacitus neodpovídal.

„Princezna se táže, mladý muži. Odpověz! — Mlčí jako pařez. Z něho nevytáhneš nic. Stydí se. Je mu čtrnáct let, konstatuji. Abychom však přešli k aktuálnímu, odejdi, chceš-li, nebo tu

zůstaň; poučíš se o mnohém, co je užitečno v životě. Princezna dovolí nepochybně? Místa je tu dosti, jsme-li skromnými. V nejmenší je chatce místo pro pár šťastných milenců. Akty tělesné jsou posvátné; naturalia non sunt turpia.

„Už v časném mládí učili nás,
že láska není žádný špás!

Dívka byla sličná, kyprá,
ale chytl u ní tripra.

Ba jeden junák z Kobylis
uložil tenkrát syfilis.

O vábné děvy v steré něze,
už paralyza na nás leze.“

„Dáš pokoj,“ ozvalo se děvče, „podívej se, jak se červená!“

Ale Tacitus, jenž dosud seděl tu ztrnule, nevzpamatovav se z překvapení, nehodlal dále býti přítomen. Chytl klobouk a kvapně opouštěl místnost; děvče však chytlo jej za kabát.

„Bible se opakuje: ejhle Putifarka a cudný Josef,“ pravil Hackenschmid. „Jsme proti násilí. Pusť ho, princezno z Trebizonu. Ale hanba tobě, balíku! Nejsi stvořen pro kulturu renaissance.“

Ale Tacitus letěl už vyjeveně po schodech a neslyšel ani ztřeštěného smíchu dívčina ani kázání Hackenschmidova.

IV.

Po čtyřech letech.

Teplá červencová noc.

Nádraží je pusté; je všední den, a již pozdě. Málo kdo odjíždí a málo kdo koho čeká. Ospalo je.

Před východem přechází netrpělivě štíhlý, hezký, ale trochu bledý jinoch. Jistě někoho čeká. Dívá se často na hodiny; zdá se mu, že jdou příliš pomalu.

Je to Tacitus.

Čekání zdá se rozkošným, jakmile přestaneme čekat; ale jakým peklem je, dokud trvá! Všimneme-li si Tacita, zpozorujeme, že se nervosně chvěje.

Venku zahvízdl vlak a valí se do nádraží; Tacitus trhne sebou a zastaví se u vchodu, upínaje nedočkavě zrak ku dveřím.

Obecenstvo vychází z vlaku; není ho mnoho. Trousí se po jednom, po dvou. I ty, na něž čeká Tacitus, se blíží.

Jsou to dvě dívky, brunety; s pletí snědou; jižního typu. Starší, štíhlejší, s trochu resignovaným úsměvem ve tváři, přizpůsobila se tomuto severu; mladší, prostřední postavy a kvetoucích,

plných tvarů, neztratila ještě ničeho z mladé svoji bezprostřednosti; její oči ještě sálají neodolatelným žářem.

Tacitus pozdraví a připojí se k děvčatům.

„Přece tedy čekáte?! A kde je Mary?“ ohlíží se děvče.

„Nakonec ani nepřišla. To je dobré!“ konstatuje sestra.

Ale Mary čeká; stála venku, koketujíc s nějakým zřízencem železničním. Starší sestra připojí se diskretně k ní.

Tacitus osaměl s děvčetem; noc je jasná a omamující, jedna z těch, jež tak bezprostředně působí na mladé duše. Tacitus jest opojen tou nocí: a jímá ho touha, říci všechno, co mlčelo leta v jeho nitru a co se marně hlásilo o slovo, předložiti celou svou bytost, celou svou bolest do dlaně té, kterou miluje. (Tak si totiž formuluje Tacitus nejasnou svou touhu.)

A na rty se mu derou — násilně derou — podivná slova, slova nějaké básně, kterou zapomněl ostatně a z níž ví pouze jediný verš.

„Mé mládí jedna pustá bouře bylo!“

Dívka dala se do nehorázného smíchu; sestra, která zahýbala s Mary za roh, ohlédla se za nimi.

„Ne, nic se nestalo. Pan Tacitus mne pouze znamenitě baví!“

A pokračovala k Tacitovi, který stanul zaražen vytrysknutím jejího smíchu:

„Nuže, co se vám přihodilo, nešťastniče? Pustá bouře! Nepíšete dokonce verše?“

Tacitus vrtí hlavou.

„Mé mládí jedna pustá bouře bylo,“ opakovalo děvče. „Co při tom vzdycháte tak, nebožáčku. Bouře je pěkná věc. Mám ráda bouři; nikdy jsem se nebála hromu a blesků. Pustá bouře. To je divoké: nejlépe bouře v lese a ještě lépe v noci. Ale vzdychat se při tom nemusí. Ale vy jste ztratil řeč, jak se zdá. Povídejte něco. Když jsme se setkali po prvé, imponovalo mi vaše mlčení. Bylo to něco nového. Co je za tím mlčením, řekla jsem si. Jsem totiž zvědavá, ohromně zvědavá. Ejhle! To bylo za tím. Vaše mlčení mi neimponuje již.“

„Nebojím se také bouře, jsem venkovan, a vyjadřuji se snad neobratně. Promiňte mi onu směšnou věc. To je rača. Neumím ničeho, nežli býti směšným!“

„Ale to je strašné, omlouvati se ještě. Ne, vy jste strašně strízlivý. Mám ráda všechno divoké a vášnivé; ale s vámi nic není. Dívám se na vás s dojmem, jako byste vlastně spal. Nespíte skutečně? Jaká oběť, zdržeti se tak dlouho. Domovník vás nepustí domů bez diškerece. Oběť

v ceně deseti krejcarů a tragický obličej k tomu.
Co to jste za člověka?

A divoká mnou lomcovala touha,
kameny mrtvé ze sna probudit!

Vzbuďte se, kameni! A netvařte se tak sentimentálně. Všechno, jenom sentimentalita ne. Jaký jste vy strašný tvor!“

„Ano, jaký strašný tvor. Nemilujete divochů na Štvanici?! Ti křičí a vypadají divoce. A to vám imponuje patrně. Nekřičí-li člověk, spí. Vášně, která ztřeštěně negestikuluje, není vášní; a neopakuje-li vám milenec zázračné věci, kterým nevěří sám, nemiluje. Tam venku lidé pracují od rána do večera, lopotí se v potu tváře. Nezbude času na veliká gesta, věřte mi. Zde — mimo pole a jejich tvrdost — zatouží se po nich; jednoduché nepostačuje, že ano?! Ale já jsem z těch hrubých a nerafinovaných lidí! Jediné, co mi zbylo, je odanost půdě . . . Ah, jděte přece se svými touhami. Blouzníte o bouři, ale jste při ní klidně pod střechou. Nemáte hromosvod? — Zajisté, blouzníte také o cikánech? Ale já nejsem Rigo, bohužel. Noc pod širým nebem, romantické tábořiště, dekorace antikvárních románů? Neříkejte toho, prosím, stále!“

„Tedy přece kámen se probudil. Mluvil jste

někdy tak dlouho v životě? Jak rozkošné, poslouchati apoštola střízlivostí!“

„Střízlivos? Nechci znehodnocovati slov. Ano, vy říkáte, že jste pro všechno divoké a vášnivý; což, kdybych vám řekl, byste nešla nyní domů, ale se mnou? Zajisté byste byla uražena!“

Pokrčila rameny se záhadným výrazem očí.

„To nevíte.“

Docházeli právě k domu, kde bydlila.

— — — Když přišel Tacitus domů, seděl dlouho zamyšlen. Poté počal psáti list.

„Nikomu ve světě jsem se nezpovídal ze své bolesti, pouze vám. Nikomu ve světě. Chcete slyšeti všecko? Bude to smutné a málo pathetické . . .“

Ale nedopsal.

Roztrhal list na kusy, otevřel okno a hleděl bez hnutí do noci.

*

„— — — Chytlo tě to. Dobrá. Ale neblázni tak. Jedna jako druhá. Bereš to příliš seriousně; to tě poškozuj. Slečna Zieglerová . . . neškubej sebou, je to veřejné tajemství; myslíš, že tvá pštroší politika tomu zabráni . . . není zlé děvče. Má takovou pikantní pleť, snědou dráždivou pleť. Ale tak seriousně to bráti nemusíš. Můžeš to da-

leko přivésti. Přirozeně, nesmíš se ohlížeti na to, že to jiní přivedli právě tak daleko před tebou...

Tacitus pojednou povstal; bledá jeho tvář zarděla se prudkým pohnutím a z úst se mu vydralo:

„Lžeš!“

Kadeřábek pokrčil rameny.

„Tedy to vězí hlouběji, než jsem myslil. Abys mi rozuměl: jsem bez předsudku. Moralismus je mne dalek. Slečna Zieglerová má prostě temperament. Tebe to rozčiluje, svatoušku? To je obmezené stanovisko!“

„Lžeš!“

„Prosím tě, nekřič. Nejsme sami. Lidi si toho všimnou. Myslíš mermomocí, že lhu? To je fatální. Uvádíš mne v choulostivou situaci, že se musím dopustiti jednání, které snad není docela korektní.“

A Kadeřábek vytáhl ležérně ze spodní kapsy kabátu notes, z něhož vyňal dopis. Předložil jej Tacitovi mlčky.

Před nimi vířila hlučná promenáda; byl to letní večer výstavního roku a seděli v aleji. Všechno před nimi defilovalo. Chýlilo se již k soumraku a obecnstvo čekalo na fontánu. Hudba hrála a Kadeřábek provázel ji bubnováním na stole. Pomalu přicházeli lidé; hlava byla vedle hlavy; nepřehlédl jsi toho reje.

Tacitus díval se na dopis, ležící před ním a bojoval v nitru svém prudký boj. Má nahlédnouti do něho? Není to správné, rozhodně ne; vrátí Kadeřábkovi list. Ale podezření zůstane. Kadeřábek podrží pravdu; nic nebude moci namítnouti.

Ruka jeho sáhla po dopisu. Nevěděl ani sám, odloží-li list čili otevře; přijal jej téměř bez vědomí, otevřel váhavě a nervósně třesoucí se rukou a zadíval se na začátek . . .

„. . . dnes k Tobě nemohu přijíti . . .“

„Znáš přece rukopis slečny Zieglerové?“

Hodil list Kadeřábkovi a zhroutil se mlčky do sebe. List padl na zem; Kadeřábek jej zvedl a uschoval; podíval se poté na Tacita pohledem, který byl téměř soucitným, a pravil:

„Zdá se ti to snad brutálním, že jsem tě vyvedl poněkud z tvých ilusí. Doufám, že budeš mi později povděčen. Nechtěl jsem pouze, abys bral příliš tragicky svou známost, jak jsi ji skutečně bral. Opakuji, slečna Zieglerová je děvče, proti němuž ničeho nemám. Je temperamentní děvče a chce užítí světa. To je sympatický zjev. Oženit se s ní bylo by choulostivé, ale to jest jiná věc.“

— Fontána vytryskla, uvítána hlučně obecnstvem, v různých svých barvách do tmy. Kadeřábek vrhl zběžný pohled na ni.

„Je tu špatně viděti. Stromy brání. Viděl jsem ji však už dost často. Nechtěl bys se projít? Zde je mnoho příjemných děvčat k zadání. Nemusí se ani jíti do ‚Cumlu‘.“

Tacitus zavrtěl hlavou.

Kadeřábek dopil pivo a dal si přinésti nové.

„Je nutno přijímati věci, jak jsou. Ostatně, co můžeš namítat? Proč jsi tak zdrcen? Co jsi chtěl? Byla tí slečna Zieglerová něčím zavázána? Pokud vím, ne. A přece je ti, jako by tě byla urazila. Jsem pro volnost . . . Ostatní je konvenční maškaráda. Je v tom mnoho pokrytectví, co vy všichni požadujete. Stvořili jste fikci a nemůžete upustit od ní. Jsou dobré hospodyně, které se hodí pro manželství. Ale nechtěj ode všech, aby byly takovými podařenými exempláry. Boží vědí, pil jsem sice už mnoho, ale dám si ještě jednu: vyprahlo mi v krku. Kde jsem zůstal? Manželství? To je něco odlehlého. Nestarej se o to. Společnost se utváří tak, jak poměry vyžadují; jenom žádné aprioristické formule. Morálka je něco, co se mění. Nejsme žádní mniši. Žena je rozkošný tvor. Nač se olupovati o požitky? Ctnost je amputace, oklestění. Chci celý život. Proti tomu jsou marna kázání a brožurky; nepředěláš života!“

Ale Tacitus seděl stále apaticky a před jeho zrakem tancovala ona slova: „ . . . dnes nemohu

přijítí . . .“ Ano, slečna Zieglerová nebyla mu zavázána ničím, ale . . .

U tohoto „ale“ všechno se zastavovalo; argumentace sebe přesvědčivější míjí se cílem, jde-li o umlčení takového „ale“.

Kadeřábek stával se opilým; jeho řeči byly nejasné. Nevěděl určitě sám, kolik pil.

„Nicméně všechno je zlé. Člověk otupí. Ztratí chápavost. Neodstiňuje požitků. Zhrubne. I to je neštěstí. A co činiti?! Žvatlám? Mně se zdá, že jsem přebral. Zním, kterak příjemně se zapotíme při pěkné hudbě, přiměřeném horku, praví Ibsen:

Po letech: za námi poušť a v nás poušť. A jak je vyprahlý člověk. Vergiss nicht, Mensch, den Wollust ausgelohnt: du bist der Stein, die Wüste und der Tod . . .

Tak si náhle připadneme jako ruina. Ty jsi mladším o několik let. Ale jaká diference.

Zpustlý a vyžilý světák
uprostřed opilých holek
v kavárně noční . . .

Kadeřábek mumlal ještě noho. Ale to již bylo úplně nesrozumitelné.

*

Remurmurabit caro, sed fervore spiritus frenabitur.

Tak praví kniha o následování Krista.

Ale což spálí-li vše žár ducha?

Tacita ztravuje tento žár.

Letí ulicemi; udusil by se, kdyby nemoh ltakto šíleně jimi probíhati. Je bledší nežli jindy; a úsměv na jeho rtech je mnohem ztrnulejší ještě nežli obyčejně. Všechny hříchy Ninive padají na jeho hlavu; unese tento balast?

Snědá tvář kypré brunetky štve ho ulicemi; jak půvabné formy někdy přibírají strašidla; co by učinil, kdyby uslyšel jejího hlasu?

V Tacitovi je chaos . . . půda se mu rozestupuje pod nohama; není schopen myšlenky a spěchá dále . . . dále . . . dále bez cíle a bez programu.

V.

Kteréhosi večera zastavil Tacita muž asi třicetiletý, obtloustlý. Nepoznával ho.

„Nepamatuješ se už? Jsem Hackenschmid. Změnil jsem se, vid? Budu brzo stár jako věčnost; běda, kde jsou moje mladá leta! Ale ty jsi se nezměnil příliš: mnoho řeči ani nyní nenaděláš. Doufám, že již nejsi takovým holátkem ve smyslu

přeneseném? Máš nějaký program? Pojd se mnou. Uvedu tě do veselé společnosti!“

A Hackenschmid vlekl Tacita s sebou. Tacitus byl divně dojat: ani po letech nemohl se vymknout vlivu tohoto muže. Šel, téměř s nechutí. Byl by měl raději klid; vyhýbal se poslední dobou ještě více lidem.

Vstoupili do malého lokálu, zahaleného téměř úplně kouřem. Tacitus nemohl se první chvíli orientovati; teprve po čase rozeznával jednotlivé fysiognomie.

U velikého stolu sedělo asi deset mladých mužů, nejrůznějších podob a tvářností. I Kadeřábka rozeznával Tacitus; seděl vedle vousatého muže semitského typu, poněkud podobného některým obrazům Krista; proti němu seděl vytáhlý doktor Quodvultdeus, filosof, jež znal od vidění; díval se nějak podezřívavě na nováčka; po jeho pravici kroutil se malý, zavalitý človíček, pohyblivý jako rtuť a živě gestikulující; Tuzar, představoval se Tacitovi. Za nim seděl neobyčejně hubený a vysoký muž, na pohled afektovaný posér; díval se značně povýšeně na své okolí, kterému však neimponovala jeho gesta ani povznesené pohledy; byli nakloněni bráti ho jako směšnou figuru. Koketoval se svou drobnou rukou, kterou manévroval neustále po stole, vrhaje na ni občas pohled zalíbení.

Docela na konci stolu stál muž, který působil cize mezi všemi těmi lidmi: byl to prototyp měšťáka usedlého a spokojeného s bonhomním výrazem; obtloustlý a pohodlný, měl červenou kravatu — jedinou překvapující věc, jíž si bylo povšimnuto. Po jeho boku seděli mladíci stejného asi s Tacitem věku, na nichž nebylo nic pozoruhodného; i kolegu Turečka poznal; mluvili velmi hlučně, až překotně, ale jejich soused dovedl je držeti na uzdě; uznávali patrně jisté jeho vůdcovství.

Když byli příchozí vstoupili, nastalo na okamžik ticho.

Hackenschmid ujal se slova.

„Občané, přísahající na Marxe či Masaryka, na autority či na vlastního genia, jehož bohužel není!“

„Začínáš strašně fádně; křof svou mnohomluvnost,“ podotkl muž na konci stolu.

„Od tebe, Řeřicho, nezískám ducha; socialista nemá nikdy ducha. Ale my nyní bojujeme pro volnost slova. Nevytrhuj mne; řeč má stane se mnohem delší. Totoť jest, občané, můj chovanec; měřím na něm svoji starobu. Měl talent býti profesorem; ale nyní studuje práva. Je na dobré cestě; to činí každý, kdo se hodlá zařaditi do řady chvalně známých ztracených existencí. Důvěřuji

tomuto jeho instinktu; osvítime ho. Nemáte ničeho proti jeho účastenství, doufám?“

Ozvalo se jakési nejasné mručení, ale neodporoval nikdo.

„Beane, co vidíš, je „Čertovo Kopyto“. Kdo je příčinou, že já jsem věčným studentem? „Čertovo Kopyto“. Kdo je příčinou, že doktor Quodvultdeus zničil svou vědeckou reputaci? „Čertovo Kopyto“. Kdo je příčinou, že občan Řeřicha ztloustl tak ctihodně? „Čertovo Kopyto“. „Čertovo Kopyto“ ničí a tvoří; „Čertovo Kopyto“ je česká otázka; svádí s cesty a přivádí na ni. Co kyne tobě, můj synu? Exempla trahunt. Události promluví.

Promluvme nyní o podrobnostech: nalezáš tu občany, kteří přečetli několik brožurek a domnívají se, že jsou vědecky vzděláni; lidi, které odmítají redakce beletristických časopisů, a kteří proto opovrhují literaturou. Upozorňuji tě na doktora Quodvultdea: to je paradox „Čertova Kopyta“. Doktor Quodvultdeus je tlustý fascikl — tlustý ne tělem, ale zato duchem — který, opije-li se, pláče. Viděl jsi plakati tlustý fascikl?! To vidíš pouze v „Čertovu Kopytu“! V „Čertovu Kopytu“ uslyšíš vše; dokonce někdy i pravdu. Synu, buď hoden „Čertova Kopyta“!

Řeč Hackenschmidova vzbudila na některých

místech místní pobouření; ale přerušena již ne-
byla. Konec její dozněl zato ve strašném hluku.
Několik přítomných najednou chápalo se slova.

„Doktor Quodvultdeus má slovo,“ ozval se
mohutný hlas u konce stolu.

Doktor Quodvultdeus urovnal si kadeře, po-
někud rozčuchané, a pravil:

„Čertovo Kopyto“ není tím, čím je líčí Hacken-
schmid. „Čertovo Kopyto“ je maska vážné věci.
My, pokrokoví lidé, neodvislých od mas názorů . . .“

„— — — klademe dobro lidské nad dobro
národní . . .“ zaječel někdo v pozadí „ . . . bo-
jujeme proti předsudku, zpátečnictví a chauvinismu.
Mimo to rozcházíme se; respektuji každé mínění,
které je něčím podepřeno. Události nás srazily
v šik; jedná se o krizi mezi studentstvem. Kam
půjde studentstvo? Za humbugem pseudovlaste-
nectví . . .“

„Ježíš Maria,“ zvolal Kadeřábek.

„ . . . či za vážnou vědeckou prací. Naše krise
jest odleskem krise národní; etické ideály . . .“

„Moraltrumpeter von Saeckingen,“ glosoval
Kadeřábek.

Doktor Quodvultdeus se rozčílil. „Vyprošuji si
sprosté poznámky!“

„Volnost v „Čertovu Kopytu“!“ podotkl Hak-
kenschmid.

„. . . etické ideály jsou ohroženy . . . Demagogové nejhrubšího zrna, prospěcháři, frázisté opanovali veřejné mínění. Oficiální vlastenectví je švindl. Churavíme. Nezapírejme toho.“

„Konec, konec, konec,“ ozývalo se s různých stran.

„Obmezím se. My tedy, kteří rozeznáváme krisi národní, kteří jsme proti vlastenectví, jak se nyní pojímá . . .“

„A stydíme se za svou národnost,“ ozval se čahoun.

„To se neřeklo. To je falšování!“

„Míním to docela vážně; proč netrvati na tom. Stydím se za svou národnost, která brání mi dosíci všelidských ideálů . . .“

„Máš nějaké?“ křičel Tuzar. „Toho jsem nepozoroval!“

„Malý národ je svěrák; a náš národ mimo to, že je malý, je ničemný a bezcharakterní; nestvořil nic, co by zasluhovalo trvání. Váš Hus je obyčejný kazatel, ctitel panny Marie a moralista. Ani jeden veliký muž!“

„Vlast rodí pouze tlusté,“ smál se Tureček.

„Jdeš příliš daleko,“ podotkl Řeřicha, přelétнув zběžně své proporce tělesné.

Doktor Quodvultdeus, který těžce nesl, že přešlo se přes něj k dennímu pořádku, chopil se slova.

„Pojímání zcela nehistorické a diletantské nemůže nám imponovat. Inferiorita fyzická může být nahrazena převahou duchovní. A Hus . . .“

„Nechte Husa! Nevezme to konce. K věci!“
podotkl Tuzar.

„Jsme proti vlastenectví, jak se pojímá, proti falešnému . . . spojuje nás negace jeho, ač v pozitivních názorech se rozcházíme . . . To je „Čertovo Kopyto“. Boj tu je a my jej vybojujeme.“

„Raduj se, černý havranel
Kořist se tobě dostane.
Na zrádcích vlasti
budeš se pásti . . .“

Řeřicha začal zpívat; stolovníci ho provázeli přehnaně pathetickým zpěvem.

Vzrušenost nálady se stupňovala. Trval veliký hluk, který těžko bylo překřičeti; a místnost byla úžasně zakouřena. Tacitus pocítil fyzické nevolno z té atmosféry. Ale nemohl odejít nepozorovaně. Hluk ho mátl a unavoval.

„Silentium,“ ozval se pojednou Hackenschmid. Nastalo poněkud ticho: natolik, že bylo rozuměti. Hackenschmid povstal a přednášel kuplet:

„Já setkal jsem se tuhle, duško zlatá,
s poslancem naším, panem Chcete-li.

Měl seriosní tvářnost diplomata.
Tu zachovává prý i v posteli.
Srdce však měkne pivem, jak se říká.
Já tázal se ho v rozpravě:
Kam dotáhla to vaše politika?
— — Je v Pančavě, je v Pančavě,
jen nechte, prosím, na hlavě:
je docela už v Pančavě.“

Kuplet docházel uznání. Přítomní zpívali sborem;
pouze Hammer ušklíbal se opovržlivě.

„— — Je v Pančavě, je v Pančavě,
jen nechte, prosím, na hlavě:
je docela už v Pančavě.“

Hackenschmid pokračoval:

„Rád dobře jed' a zaváděl vždy módu.
Ctil ženy též a byl k nim uznalý.
Posléz' to prasklo: přeplul slanou vodu.
Mezery po něm v kase zůstaly.
Chef chodí vztekle závodem a kleje;
dva úředníci v rozpravě:
— Slyšel jste? — Kasír! — Tady není! — Kde je?
Je v Pančavě, je v Pančavě,
jen nechte, prosím, na hlavě:
je docela už v Pančavě.“

Tato strofa neuspokojila Hilaria. Dal se do ho-
voru s Hammrem.

— Flajšhans? Flajšhans vykradl všečen vtip
z Macharových polemik!

Povstal hluk; ale silný orgán Hackenschmidův
překřičel jej:

„V svět literární revolučních šípů
posílal mnoho . . . zřídka trefily.
On neměl vlastně nikdy nazbyt vtipu.
Však polemiky zbytek ubily.
Z ledovců zbyla prosaická kaše.
Zříš na ni trochu dumavě.
Ctihodný pane! Ingenium vaše?
— Je v Pančavě, je v Pančavě,
jen nechte, prosím, na hlavě:
je docela už v Pančavě.

Kam politika, zlato, vtip se šine,
jsem váben cílem lákavým.
Ukaž mi cestu, prosím, Hospodine!
Do Pančavy se dopravím,
Nekladu nárok na silnici pěknou,
i obtížné se svěřím dopravě.
Přátelé moji o mně něžně řeknou:
— Je v Pančavě, je v Pančavě,
jen nechte, prosím, na hlavě:
je docela už v Pančavě!

„Tohleto je profanace poesie,“ křičel Hammer.
„Je to vulgární a sprosté.“

Hackenschmid pokrčil rameny.

„Nečiním nároku na vysokou poesii; nejsem mystik. To je denní zboží. Úplně stvořené pro ‚Čertovo Kopyto‘.“

„Poesie!“ ozval se Tuzar. „Bylo příliš mnoho rýmování. Což není poesie v ničem jiném?! Pracující slevač je mnohem krásnější a ušlechtilejší zjev, než sto vašich papírových knížek. Jděte mezi pracující lid: to je poesie skutečnosti. Čím více poetů, tím nepoetičtější život. Umění musí do ulice. Chceme, aby poesie zhynula tím, že každý by byl umělcem.“

— — — „Do toho nechybí mnoho: teď už píše téměř každý veršičky,“ zvolal doktor Hilarius.

— — „Z poesie uznávám jedinou perlu: ‚Šel jest křesťan do mešity,‘“ počal Řeřicha.

— — „Fuj!“ vzdychl někdo. „Ušetři nás!“

— — „Stupidní měšťácké mozky jste. Konvenční rýmovačky, banální vtipy, nemotorný kuplet, to vás uchvátí . . .“

Hammer počal se rozčilovati; zrudl a povstal, živě gestikuluje.

Vtom ozval se hlas pod stolem, zpívající:

„A celý váš Otakar Březina:
abstrakce, nejasnost, konina!“

Všichni dali se do smíchu: Tureček byl vlezl pod stůl.

— — „Je mnoho pravdivého v tom, co jste dříve byl řekl,“ podotkl Tacitus. „Ano. vezměme na příklad: není takový oráč, jenž zorává své role za ranního jitra pod nekonečnou oblohou, mnohem krásnějším, než mnohé, co se tiskne?...“

Byla to prvá slova Tacitova, ale dosáhl jimi podivuhodného účinku.

„Oráč! Sedlák!“ Podotkl Řeřicha. „Pryč se selským stavem: je překážkou pokroku. Pokud bude existovati selský stav jako silný, nikdy nezvítězí sociální spravedlnost. Hospodářský vývoj žádá vyhubení malostatkářů. Sedlák lpí na vlastnictví: na své půdě. My musíme smysl pro vlastnictví individuální potlačovati. Nemám žádnou vlastní knihu.“

Přítomní dali se do smíchu.

„Ovšem. Vypůjčím si ji. Nekupuji ničeho. Co jsem měl, prodal jsem. Musím býti proti individuálnímu vlastnictví přece důsledně...“

Dobře vypasená jeho tvář, kontrastující živě se vším, co hlásal, vzbudila nový smích; pouze Tacitus se nesmál; slova Řeřichova bolestně se ho dotkla...

Ale vtom chopil se slova Hammer.

„Individuum především, a nic než individuum. Odnímáš-li si smysl pro vlastnictví, ochuzuješ sebe. Ale patrně tvé „já“ toho nepocítí. Existuje něco,

co by vskutku bylo Řeřichou? Co je tvé „já“? Skutečně svého nemáš nic a neexistuješ tedy.“

„Prosím tě,“ odpovídal Řeřicha, „uspoř si slova: tvé otřelé efekty na mne nepůsobí. Nevěříš svým žvastům sám. Protiví se to zdravému rozumu!“

„Vy máte smysl pouze pro zdravý rozum. Ale váš tak zvaný zdravý rozum je prostřednost. Nietzsche...“

„Každý osel cituje Nietzscheho,“ podotkl melancholicky Kadeřábek. „Četl jsi vůbec několik rádků jeho spisů?“

Hammer zadíval se zaraženě na Kadeřábka; slova jeho přivedla ho z konceptu.

„Nietzsche je žvanil, Tolstoj dobytek...,“ pokračoval Kadeřábek. „Ať vybereš si cokoliv, je to stejně hloupé.“

„Kadeřábek nechal holek a chytá se filosofie,“ řekl Tuzar. „Kdybys se držel děvčat, zachoval bys býval svou reputaci!“

„Bůh neučinil dobře, stvořiv ženu,“ vzdychl s grimassou Kadeřábek. „Ale my s tím musíme počítati...“

„Strindberg!“ křičel Semita.

„To je filosofie těch, kteří pijí vodu,“ smál se Řeřicha.

„Plavovlasá žena by zde měla býti,“ zasténal

doktor Quodvultdeus. Přicházel do stadia sentimentálního.

Ozval se smích.

„Žena je dar boží a láska nejbožštější pud lidský,“ mínil Tuzar.

„Nutno se pouze zbaviti předsudků. Prostituce? Prostituce měla by býti posvátnou; ale měla by býti regulována estetickými zřetely. Stát by musil ovšem učiniti opatření.“

„To je utopie budoucnosti,“ vzdechl jeden z mladíků. „Stát socialistický je dosud snem!“

„Akt jako akt,“ bručel Hammer. „Žena je nástroj ďáblův.“

„Nenávist k ženě, Sebezbožnění — —“ deklamoval ironicky Hackenschmid. „Sůvo!“

Tentokráte byl lakonickým.

„Řeč se přibrusuje epigrammatically,“ smál se muž židovského typu.

„Sebezbožnění! Kdo nezbožňuje sám sebe!? Vy si toho nepřiznáváte pouze. To je vše. Já naproti tomu, přiznám, že považuji sebe za nejvyšší z toho, co existuje... S udivením hledím do svého nitra; jaká bohatství...“

Hlučný smích byl odpovědí.

„Tohle má někdo bráti vážně. Třídně uvědomělé dělnictvo je povzneseno nad tyto jalovosti. Vy jste děti, které potřebují hračky. Jenom nechtějte se

při tom halit do pózy polobohů. Umění je plod dlouhé chvíle lidí, kteří nedovedou nic řádného vykonati; energii někam vložití musí, popisují tedy papír nebo malují své hokus-pokusy. Umění je děvkou buržoasie...“

Řeřicha domluvil a zívł. Po kolikráte již to říká, napadlo mu.

„Přepínáš, Řeřicho,“ podotkl muž semitského typu. „Umění je závažným faktorem; ovšem nikoliv hračkou, také — aristokratů a dekadentů.“

„Nemluvte o dekadenci,“ řekl Tuzar. „Mladý člověk a dekadence! Jaká to disharmonie! Poesie vyžilých dandyů je trestuhodná, jako vše, co podlamuje vůli žiti. Negace života je zločin, existuje-li zločin vůbec. Lidé neschopní měli by se utrácet.“

„Ale dekadence národní,“ namítl Kadeřábek.

„Hezké slovo našli: dekadence národní! Plojharism etcetera. Jděte mi k čertu s tou písničkou. To je slabošství, zamilované do sebe a dívající se do zrcadla ještěněji, nežli dívka, odhadující svou plesovou toaletu; ta může býti aspoň hezká, její samolibost ušlechtilá; ale Plojharové jsou bídáci. Několik lidiček, neznajících svůj lid, vzdychajících „ach, úpadek všude!“, ohrnujících nos a lenošících při tom.“

„Jsi nespravedlivým, Tuzare.“

„Kdo může být spravedlivým? Spravedlnost je fikce.“

„Dokonce. Jsi tedy proti humanitářům.“

„Humanita? Co je to? Co jsou humanitáři, to vím: pokrytci!“

„Doktore Quodvultdeel!“

„Plavovlasá žena by zde měla být,“ vzdychl doktor. „Non possumus.“

„Foliant je opilý,“ řekl Hackenschmid. „Není humanitářů už.“

„Sexuelní etika,“ počal Tuzar.

„Jdi k lékaři specialistovi,“ křičel Tureček,

„My študujem' ve dne,
my študujem' v noci,
proto vypadáme
jako po nemoci...“

Doktor Quodvultdeus zpíval tuto píseň, tváře se poněkud hloupě. To byl poslední jeho čin. Poté ustrnul v nehybné póze.

„Konec se blíží,“ pronesl Hackenschmid. „Poslední scéna tragedie: „Čertovo Kopyto“ je spito. Doktor Quodvultdeus je zmožen. Vlast triumfuje.“

Vtom povstal Hammer, který dosud něco psal, drže kus papíru v ruce.

„Vlast?“

„Kladivo mluví, slyšte!“

Nastalo ztišení na okamžik.

Hammer četl:

„Psi vyli méně, než jsem čekat moh',
u skrčených a ponížených vsí.
Psi vyli méně, než jsem čekat moh'.
Patriotičtí, idiotní psi.“

„Mluva je řízná,“ podotkl muž s výrazem semitským. Hammer podíval se na něho s opovržením a pokračoval:

„V původní kráse, nezastřený, plál
panenský obraz prvých Amerik.
Vlast máme v sobě, v sobě ideál,
zaň samu sobě vzdávali jsme dik.“

V soumraku bůžků my jsme bohové
a mezi stádnou zvěří Titani.
Váš třídní zápas? Rvačky rasové?
Svět celý leží naši na dlani!“

Muž s výrazem semitským zavrtěl hlavou.
Hackenschmid křičel pohnutým hlasem:
„Quod licet Jovi, non licet bovi. Prosím o ticho.
Přednesu vám bajku o subjektivismu:

— — Praví prase u koryta:
„Myslíš —, že i vorel lítá?“

Kam pak ten by moh' se kasat!
Privilejí je to prasat.

Nejkrásnější z našich vloh ta,
spokojeně svině chrochtá.

Tacitus povstal.

„Dovolte, abych vám také něco přečetl.“

Hackenschmid křičel:

„Silentium! Panenská řeč.“

Tacitus četl měkkým, melancholickým hlasem.

„K této zprávě budiž připojena jiná, týkající se tragického osudu...“

„Rudolfová se zase otráвила,“ podotkl muž semitského výrazu k Řeřichovi.

„Po kolikáté už?“ ušklíbl se tento.

„...čtyř labutí zpěvných,“ pokračoval Tacitus, „které o minulých vánočních svátcích snesly se...“

„Vánoční svátky! Tragický osud,“ vzdychal někdo.

„Tvůj Tacitus je nějaký melancholický princ,“ pravil Hammerschmidovi Tuzar.

„...nedaleko Hradce Králové...“

„Pokrokové město. Přichází odtamtud inteligentní dorost!“

„...na luka u Malšovic, podél Orlice se rozkládající. Zde aspoň nejdříve spatřeny byly od

sedláků, kteří ihned chopili se svých pušek a k nim se plížili...“

„Co to vlastně čteš,“ pravil Hackenschmid.

„Tu však jednomu z nich spustila puška před časem. Nordické krásy vznesly se a letěly podél Orlice přes Hradec Králové a pak podél Labe, až ke vsi Střebší. Zde jedna z nich zastřelena byla tamním hostinským, p. Machkem. Dvě další podařilo se uloviti u splavu opatovickému mlynáři p. Morávkovi. Poslední konečně zastřelil rolník p. Kořínek u vsi Dříče, poněkud níže na Labi ležící. Všecky ulovené labutě byly pak vycpány. Exemplář p. hostinského Machka viděl jsem sám, labuť tato měla peří trochu do šeda zbarvené (rovněž jako dobříčská), důkaz to, že byla ještě mladá.“

Tacitus skončil poněkud rozehvěn.

Shromáždění bylo disgustováno.

Kadeřábek křičel:

„A to se stalo a to věc je jistá,
Pan Tacitus je symbolista!“ —

Hackenschmid chopil se opět slova:

„Tvá panenská řeč byla příliš dlouhá; upřímně řečeno, co je nám po tom, potkal-li tak smutný osud tvé nordické krásy. Odebere-li se labuť mezi sedláky, čeho může požadovati? Mimo to jsi

melancholickým. Člověk může být hrubým, absurdním v „Čertově Kopytu“; melancholie se však zakazuje. Jdi a nehřeš více.“

Tacitus neodpovídal; zadumal se a jeho oči dívaly se cize do této směsice.

„Doktor Quodvultdeus usnul,“ podotknul muž s výrazem semitským.

„Zkusíme to,“ podotkl Řeřicha.

Přiblížil se k němu a počal mluvit s vehemencí člověka, jenž disponuje zdravými plicemi:

„Jiří z Poděbrad?! Nač slaviti jeho památku... Kdyby žil v století našem, nebyl by o nic lepší nežli hrabě Thun. Pronásledoval České bratry...“

„Dolů s deštníkem,“ zaječel Tureček.

Doktor Quodvultdeus chtěl něco říci; ale byl už příliš mnoho pil; vydal pouze neartikulovaný a nesrozumitelný zvuk.

„Upitý historik. Kam to spějeme? Zaplač, o morálko! Nejsem už radosti schopen!“ bručel Hackenschmid.

„Radost ze života, tak zní fráze, procházející literaturami,“ bručel Tureček od konce stolu.

„Co je na mně českého? Národnost? ... Jsme Němci, česky mluvící,“ křičel hlas s druhé strany.

„Zaveďte všeobecné hlasovací právo. Různice národnostní zmizí okamžitě,“ volal semita.

„Naše neštěstí jest egoism; český člověk může

býti egoistou, ale hyne na svůj egoism,“ slyšel odkudsi Tacitus.

„I nejlepší gentleman má chvíle, kdy si pošpiní ruce,“ smál se semita.

„Nevěříme v moralisty.“

„A kdybych já vydal knihu,“ poznamenával Hammer. „Můj román...“

„Žvaní o něm už pátý rok,“ vzdychl Tuzar. „Nechce jím zabít literaturu! Ohledů plný!“

„Přátelé!“ zvolal Hackenschmid.

Nikdo ho neposlouchal; všichni mluvili současně; hluk ohlušoval až.

„Přátelé!“ křičel Hackenschmid.

Ale marno; musil vyčkati, až se řev poněkud uklidnil.

„Přátelé!“ opakoval po třetí.

„Blíží se hodina rozchodu. Ujasněme si situaci. Uvedu myšlenky soudruha Řeřichy.

— — „Čertovo Kopyto“ jest užitečno. Bourá. Realism je neškodný: kritisuje. Nenabude nikdy vlivu na masy dělnické. Rozkládá a je tedy našim spojencem, jako každý, kdo zeslabuje buržoasii. Jsme ochotni spojití se s kýmkoliv; ale nic více. Individualism není nebezpečný; anarchisty nelze bráti vážně; je to humoristický pendant současných vážných zjevů. Skepticism mládeže. I on prospívá. Šíří zmatek. Se skeptiky se dohodneme; oni ni-

čeho nechtějí a jsou proti všemu. Sociální demokracie potřebovala inteligentů, měla-li vystoupiti mezi studentstvem. Nuže, spojili jsme se. Ať žije „Čertovo Kopyto!“

Nutno užiti všech taktických výhod.

Jsmo proti demagogům; ale účel posvěcuje prostředky.

Nejsme sice moralisty, ale vhodně aranžovaná scéna . . .“

„Grisety, grisety,“ chechtal se kdosi.

„Nemluv o strašidlech,“ vzdychl Kadeřábek.

„Ať žije „Čertovo Kopyto!“ rekapituluji,“ pokračoval Hackenschmied.

„I morální efekty jsou dobré, soudí soudruh Řeřicha. Čím dříve tohle vše praskne, tím větší úspěch sociální demokracie. Rozklad postupuje: vše se daří. Generace roku 96 bude historickou: negace vše pohlcuje; hejslovanění a kdedomování, moralism a logičnost, vše je v opovržení. Snaha býti poctivým jeví se pokrytectvím. Nevěříme, že by bylo lepšího někoho nad nás. Za vším je skryta ničemnost.

Tento proud nás podporuje; dovedeme ho využití, aniž toho pozoroval.“

„Tak totiž rozumuje soudruh Řeřicha,“ podotkl Hackenschmid, směje se; „to je pštroší politik — Český program byl především národní; zde

nutno kompromitovati vše národní. Slovo národní je hanbou. To je cenný úspěch. Existence národní je zabezpečena . . .“

„To říkala Česká Moderna,“ křičel pronikavý hlas.

„Česká Moderna zkrachovala . . .“ poznamenal jiný.

„Moderna sestávala z krátkozrakých hlupců,“ pokračoval soudruh Hackenschmid: „tak totiž soudí, poněkud právem, soudruh Řeřicha. Šla s proudem, nevědouc, komu slouží. Potřebujeme takového materiálu, jako je p. Machar, který zamilovaně se dívá na svá revoluční gesta. Lidí, kteří opakují:

„Vlast naše, krutá, zlá macecha . . .“

Lidí, kteří píší sentimentálně o prostituci. Lidí, kteří

„ženou jak Titani
na Olymp starých bohů“.

Lidí, kteří jsou neškodnými hovádky; popřejme jim jejich dětinskou ješitnost; ať žije J. S. Machar, miláček sociální demokracie!“

„A nechť žije i genius Hammer; nechť pohlíží s obdivem na bohatství své duše; nechť touží, ale chutná zároveň svou touhu. Nechť se halí v neškodnou pózu aristokrata, kterou nikdo nebere vážně; ztropíme si žertík, ale nebereme mu hračku.

Tak myslí soudruh Řeřicha.

My vidíme dále: chápeme, že ten Olymp starých bohů zasype nás svými troskami; chápeme, že má z naší negace prospěch sociální demokracie, bohužel; neboť to je frakce, stran které trvám na slovech, jež jsem kdysi o ní slyšel:

— — My znamenáme sílu gigantickou,
nad prostor čníme, nad časy.
Representujem' hloupost lidskou,
a s tou i bozi marně zápasí.

My to vidíme; ale my jdeme uvědoměle v zkázu. Ať to všechno zkrachuje; tancujeme nad propastí, ne, že bychom toho nevěděli, ale že je to rafinovanou rozkoší. Náš smích překonává vše. Zahyneme, ale z přesvědčení. „Čertovo Kopyto“ je nástroj k sebevraždě. Ať žije „Čertovo Kopyto“!

Sklenice fukly, někteří se smáli; doktor Quodvultdeus však spal a neprobudil se.

Tacitus přišel velmi pozdě domů. Na jeho stolku ležel dopis, psaný ženskou rukou. Poznával písmo na adrese.

Hlava Tacitova byla těžká; nepil mnoho, ale unavil ho strašný křik a kouř. Vzal dopis do ruky a nerozhodně jej v ní třímal.

Venku pomalu svítalo.

Nějaká něžnost pojala ho; bylo mu všeho líto.
Otevřel dopis.

Byl krátký.

„— — — Principe pořádku a ctnosti, s bohem.
Chápu nyní vše a nekárám Vás; máte snad pravdu.
Ale jestli jste dosud nepřišel, nyní nepřicházejte . . .“

To bylo vše.

Té noci Tacitus nespal; seděl nepohnutě, poněkud nahrbený, a pozoroval, jak se stále více rozednívá. Konečně vyšlo slunce a jemu nastala dlouhá noc.

VI.

Jak uplynula tato zima? Tacitus nevěděl. Dny splývaly v jednu beztvárnou, šedivou masu, které se říká čas. Žil více nežli samotářsky; vyhýbal-li se dříve lidem, prchal nyní před nimi . . . Kadeřábek navštívil ho kdysi, když nebyl doma. Nechal pro něho lístek, kde mu ohlašoval, že by s ním rád mluvil . . . ve věci důležité, týkající se známé události; že ho navštíví druhý den o třetí hodině odpolední. („To snad se ti hodí? Ne-li, urči sám dobu a místo!“)

Druhý den Tacitus odešel záhy zrána a nepřišel až večer.

Uplynulo několik dní; Kadeřábek psal znova.

„Odjízdim z Prahy. Kdy se vrátím, nevím.

Bylo snad lépe, že vyhnul jsi se rozhovoru se mnou. Některé věci říkají se těžko tváří v tvář.

Pochopiš, že mluvím o Ole. Dovol, abych tak nazýval slečnu Zieglerovou.

Jednal jsem špatně s tebou; možná; neříkám ti: odpusť; zde je vše.

Miloval jsem ji. Ne pouze tak, jak jsem říkal tenkrát. Myslím, že jsem jenom ji tak miloval. Mé jednání nediktovalo přátelství. Žárlil jsem pouze.

Vábil jsi ji zákonem kontrastu, ji, která byla tak paradoxní? Proč tě milovala? Proč vůbec milovala? Nevím. Její láska byla něco překvapujícího: byla jako blesk; osvítila, oslepla zrak . . . a potom zmizela.

Zradil jsem v životě mnoho žen, jak se říká. Je to nechutné slovo. Ola zradila mne, mluvím-li tak romanticky.

Nechtěla ničeho: dávala vše a odmítala vše . . . höchst selbstsüchtig, abych užil populárního slova.

Něco musíme v životě milovati, chceme-li existovati. Ola byla jediná, kterou jsem mohl milovati. Ženy jsou tak příliš často sprosté; říká se, že to dilo muže. Ale což můžeme za hříchy otců?

To, co jsem učinil, bylo také sprosté; tomu mne naučily ženy.

Mluvíti poloviční pravdu a učiniti ji dvojnásobnou lží — jak ženské umění je to!

Ola by toho neučinila.

Lhala by docela, lhala-li by.

Znal jsem tě.

Věděl jsem, že toho nesneseš... toho protivného tónu ne. Že to pošpini před tebou samým tvé city. Věděl jsem to.

Pouze jedno mne zklamalo.

Myslil jsem, že ty jsi překážkou mezi mnou a Olou.

To byl omyl a celá tragikomedie.

Nedosáhl jsem ničeho z toho, co jsem čekal.

Setkal jsem se jen jednou ještě s Olou.

Podívala se mi do očí; byl to zvláštní pohled; chápeš, jak dráždivý a svůdný je despekt v očích ženy?

Řekla pouze:

„To jste vy. Dobrá.“

Tím bylo vše odbyto.

Nevím, kde nyní Ola je; zmizela. Kam?

Zmizela.

Odcházím po všem. Vykládám ti to všechno. Neomlouvám nic. Bylo to přirozené. Nemohl jsem jinak jednat.

Ona zmizela. Já také zmizím.

Buď zdrav!

Nastává jaro; to je doba, která mne dráždí. To chápeš přece? Nepůsobí ti fysickou trýzeň, po-

tkáš-li pár milenců? Počnu zuřit, potkám-li je. Ne-
vycházím raději.

Odjždím.

Adieu! — — —“

Kteréhosi letního dne roku 1897 pojal Tacita,
tak dlouho ponořeného v lethargii, sentimentální
stesk z toho všeho, co bylo za ním. Hlas něčeho,
co bylo zasypáno rумы, volal z hloubi temně:
„Pomozte!“ A pocítil starou touhu svěřiti někomu
všechnu bídu svoji. Komu by se mohl svěřiti, ne-li
rodičům?

Pojede domů, rozhodl se.

Uskutečnil tento úmysl ku podivu energicky.

Hned příštího dne odjížděl z Prahy.

Vstoupiv do vlaku srazil se s neohrabaným sta-
rouškem s usměvavou, oholenou a brunátnou tváří.

„Pozdrav tě Bůh, chlapče,“ zvolal venkovan živě;
ale v zápětí se zachmuřila jeho tvář. „Jedeš domů?
Psali ti?“

Byl to jeho kmotr, Josef Kabátník.

„A to mne těší, pane kmotře,“ odpověděl Ta-
citus. Ale pojal ho trapný pocit, že vše, co činí,
je nucené a nepřírozené; nedovede již promluviti
s tímto starým sedlákem.

Odevzdal se všemu.

„Tak . . . tak . . . pěkné jsou to věci, ale já vždycky
říkal, že to špatně dopadne. Nevěřte tomu člověku!

Odkud by ty peníze bral? Vždyť vidíte, že žije jako nějaký hrabě. Ale nikdo na to nic nedal. No, strýc Kabátník leccos viděl a rozumí lidem. Měli plno rozumů a nyní to mají. Ale přece je mi jich líto; taková rána!“

Tacitus upřel na Kabátníka znepokojený pohled.

„Nerozumím vám, kmotře; naši mi nic nepsali.“

„Ničeho nepsali? A to mi ani do hlavy nejde. Což o tom ani nevíš? Noviny jsou toho plny.“

„Nečetl jsem novin,“ povzdechl Tacitus.

„A to je mladý člověk. Ani o takové věci neví. Záložna praskla, hochu! A tvůj tatík přišel tam o celé své peníze. Však ho to také stihlo. Ale tomu se divím, že ti nikdo nic nepsal...“

A Kabátník počal vykládati.

— — „To je všechno ten Holzer, takový ztracený člověk. A víš-li, že mu všichni věřili jako evangeliu? Jako slepí byli. Ještě před rokem zavřeli Čermáka, že o něm řekl, že je zloděj. Vrána vráně oči nevyklove a pán bude vždy s pánem. A nyní to prasklo. Bůhví, jak je veliký schodek. Ani to ještě nespočetli. Kolik lidí to ožebračilo daleko široko. Víš, jak nám nyní říkají? „Zabítý okres“. Inu, je to pěkné: „Zabítý okres“. Tuze pěkné; zabítý okres! — —“

Slova Kabátníkova padala těžce do nitra Tacitovi. Jak je asi doma? A zasmál se sám sobě: on jede

ven, aby složil se sebe svá všechna břemena... a nyní tohle to... může někomu něcc říci? Zabitý okres — U oběšeného — Holzer — ty představy zamihly se mu myslí.

„A nikdo ti nepsal nic?“ divil se Kabátník. „To budou vaši celí omámeni z toho. To je velká boží zkouška. Blaze tomu, kdo nic nemá. Já nepřišel než o několik stovek. Jak bůh ráčí: kdyby aspoň úroda byla podle toho. Ale, věř mi, hochu, jde to s námi s kopce. Není už sedlák tím, co býval. Kdepak jsou ty časy, kdy sedlák dělal kavalíra. Tenkrát ještě obilí platilo a řípa platila, a nebylo všechno tak drahé a samé daně a poplatky a co všechno od nás chtějí. Buď rád, že se nemusíš dřit na té své hroudě, od rána do večera dřit, po celý život, a děkovat ještě bohu, dá-li ti zdraví. Budeš už asi brzo doktorem?“

— — „Studuji teprve rok práva.“ — —

„A kolik to ještě máš?“

— — „Tři, čtyři roky; a jestli vojna přijde...“

„No, ale pak jsi doktorem... Můžeš podporovat ještě rodiče; na stará kolena mají těžký osud. Mohou být ještě rádi, že mají aspoň tebe...“

— — Tacitus zadíval se stranou, aby Kabátník nevšiml si bolestného škubnutí v jeho tváři... „Mohou být ještě rádi, že mají aspoň tebe.“ Čím on může někomu být? Jak může jim pomoci?

— — „No, vyrostl jsi,“ řekl strýc; „ale trochu
bledý jsi. To je od knih. No, a co — žádné děvče?
Šestá svátost není hračka pro děti. Kdo do ní ne-
skočí mlád a se zavřenýma očima, ten si to později
rozmyslí a často se už k tomu nedostane...“

Ale Tacitus mlčel; hořkost stahovala mu hrdlo,
a byl by dal mnoho za to, býti sám.

— — „Souží tě nějaké děvče?! Z toho nic si nedě-
lej. V tvých letech takový mráček brzo se přežene.
A hrom z toho nebije, ani kroupy nepadají!“ —

A starý Kabátník zasmál se dobrodušným, sho-
vívavým smíchem.

Ale rázem se zasmušil.

Pohlédl ven...

Vlak byl projel lesem; vesnice mihla se. Nádraží...
A za ním několik vteřin octl se vlak na mostě,
pod nímž běhalo se Labe.

Za ním šířil se horizont; byla to rovina.

— — „Tohle je zabítý pohled,“ smál se trpce
Kabátník. „Za půlhodinky jsme doma. Tohle je
zabítý okres; říkali tomu také zlatý pruh. Je prý
to nejúrodnější kraj Čech...“

Tacitus zadíval se ven: ale nic neprozrazovalo
katastrofy v tomto krásném letním večeru. Nebe
bylo modré; červánky ještě rděly se... tam za
Řípem někde... Pole táhla se v dálku... Klidná
a velkolepá jako kdykoliv jindy...

Nic tragického nebylo v tom pohledu. A přece — snad vědomím kontrastu — ta celá perspektiva rozbolestňovala... právě ve svém nepohnutém, odvěkém klidu. Země se nepohnula při krisích lidí...

Kabátník se odmlčel. I jeho skličoval ten pohled. Kolikrát díval se odtud dolů na přelétající stafáž krajiny? Nikdy dosud nemluvila tak k němu: rytmičky oddechovala pole pod lehkým vanutím větru... svěží chlad vanul otevřeným oknem... a přece to vše vzbuzovalo hořkost...

— — V nejbližší stanici slezl Kabátník.

„Nu, tady to mám mnohem blíž. Pozdravuj doma... a jen ať se proto příliš nesouží. Bůh dopouští, ale neopouští...“

— — — Tacitus osaměl.

Bylo mu, jako by stál na vysokém vrchu... zahalen mračny. Chladný vítr fičí... prudký vítr... a on stojí na kameni. Vítr se vzpírá... což, srazí-li ho dolů? Stojí dosud... jak dlouho vytrvá? A pod sebou s ptačí perspektivy vidí toto vše: své bolesti; národní katastrofy; bídu sociální; šířící se skepsi; viklající se základy ve všem, všude a po všdycky... A jak tam dole vše se chvěje a kácí, pojímá ho zavrať... nyní sřítí se jistě a klesne do tohoto víru.

Vidí katastrofy, ano; ale co může činit? Poroz-

umění mu schází... a také schopnost. Odcizil se všemu; půdě, rodině, lásce, vlasti; všechno to se viklá dole. Odcizil se, aniž přirostl k něčemu jinému. Nemá půdy pod nohama; stojí na onom vratkém kameni... v závratí... a vítr fičí... a mračna se ženou...

Hučí vlak krajinou, Tacitus dumá... a jako by slyšel výčitku rodné půdy...

Zde se usadil na drně a dívá se do tůně...

Je tu soumrak; nad hlavou vysoké, staré stromy s hustými větvemi...

Sem zabloudil s cesty...

Na tiché hladině se houpá leknín; je to pěkný květ; vztahují se po něm ruce; houpá se... nemůže od něho odvrátit oči... Je temno, ale poznává leknín; a zde daleko od lidí, s podivným pocitem v prsou...

Neexistuje v světě člověk... kterému by něco znamenal; neexistuje v světě člověk, který by znal hlubinu jeho bolesti; — obchází s ní jako s nákazou morovou, aby nikoho nenakazil; jenom leknín existuje v hluboké tůni.

Tomuto leknínu bylo by možno svěřiti se; hlubinu hlubinám.

Kolem něho bolest a v něm je bolest; on je večerní člověk, přízrak, strašidlo. Ocítl se ve víru a vír jím zmitá; zde v tůni je klid.

Mlčí... mlčí... nikdo neví... a koruny stromů všechno přikryjí... a hladina tůň nabývá tvárnosti lidské. Či je to tvář?!

Krev prudce obíhá žilami. Jak je ta vzpomínka horká.

VII.

„Ach, Bože, Bože, jak to s námi skončí,“ vzdychala matka Tacitova. „Od té doby, co otec přišel o ty peníze v záložně, je jako vyměněný. Chodí stále zamračený, láteří na pány; a nyní, co se mu stalo s tou daní. Usmyslil si, že nezaplatí. A neplatí. Přišla exekuce; otec na ně: „Vydejte mi nejdříve ty peníze ze záložny. Pak budu platit daně.“ — My přece nemáme se záložnou co činiti, řekl soudní vykonatel. „Jste všichni jedna spřež; vraťte mi mé peníze.“ A nepovolil... Odešli s nepořízenou. Ale přijdou prý zase, říkali.“

Na matku těžce dolehla leta; zešedivěla a chodila nahrbená a zalekaná po statku.

— — „Vždycky jsem si to, dítě, myslila: žádné štěstí nebude pro nás na tomto statku. Jako by se byl starý Měchura na nás mstil. Ale my mu přece neudělali ničeho. Pane Bože, raději bych už ležela pod drnem, nežli na to všechno se dívat. Ani v noci oči zavřít nemohu; stále mám strach;

skončí to jistě špatně, uvidíš! Nedá mi to pokoje; otec tu chodí, jako by měl něco v hlavě... Bojím se i na něho podívat; hned se rozčertí: proč se na mne tak díváš, jako bych byl znamenán? Začne křičet. A vykládej mu. Jedním uchem poslouchá, druhým to jde ven. A to je ještě dobře; ale někdy začne láti a křičeti, že až strach. A beze všeho. A přece já za nic nemohu.“

„Nešťastný Holzer,“ lomila rukama. „Má mnoho na svědomí. Jsem křesťanka a nepřeji nikomu nic zlého, ale tomu ani Pán Bůh odpustit nemůže. Vždyť kam se člověk podívá, všude nárek a hořkost a bída. A vše to tak úřady nechaly! Proto má otec na všechny úřady vztek. Rozčílil se, jakmile se začne o tom mluvit. Nerozčiluj se, říkám mu, ještě mrtvici z toho dostaneš. — A když mne ten darebák okrad', ať mne také zabije. — A nic s ním nepořídíš. Má tvrdou hlavu. Nemluv raději o tom. Co to pomůže nyní?! Peníze jsou pryč.“ — — —

— — „Všichni jsou darebáci,“ křičel otec. „Proč je nezavřou? Ožebračili nás! Okradli nás! Ale to se ví — jak pak by své lidi zavřeli. Sedlák? Toho může okrást každý. Jenom proto tu je, aby se dřel a dal se okrást. A potom přijdou: Sedláče, klop daň. I to už je zatracené; ještě platit daň! Za to, že nás okradli? To je jedno, klop daň. Aby už hrom do toho všeho uhodil.“

— Matka se pokřižovala. —

„Celý život se člověk lopotí a dře a nakonec ještě by ho vyhnat chtěli?! Platit daň! Ale já se nedám! Odtáhli schlíplí jako mokré slepice. Přijdou prý po druhé. Ať si přijdou; však zase odtáhnou; zabavit dobytek; pěkně si to usmyslili! A to jsme my sedláci národ? Musí se mne přece někdo ujati. Celého okresu. Stát ať to učiní. Někdo tu musí platit. Nechali Holzra dělat, co chtěl, ať to nyní zaplatí.

„A co ty tomu říkáš? Co ty se staráš o tatíka. Patříš také mezi ně. Jsi měšťák. Že jsi se přišel jednou k nám podívat! Veliká milost od pána. Klaníme se tobě; jak jsi nás poctil. My ubožáci selští musíme být uctíví k velikým pánům.“

— — „Otčel“ zvolal Tacitus chvějícím se hlasem.

„Jsi měšťák; necítíš s námi. My lpíme na svém. Každá hruda mého pozemku je zvlhlá mým potem; a já bych se měl dát? Nic nezaplatím, dokud mi oni nezaplatí.

Ano, to byste chtěli: neurodí se, plať. Obilí uschne: plať; shnije od deště — plať; dobytek padne — plať; statek vyhoří: plať; krupobití všechno potluče — plať; hrom aby do toho všeho uhodil. A okradou tě: plať zase! Nedávno tu jeden pěkně mluvil: je také z nás; my sedláci se musíme ozvat. Každý po nás šlape, ale my se ozveme: Počkejte, darebáci!

Dřít se od rána do noci, a zase od rána až do noci, a tak den za dnem, a to, aby ti páni se z nás dobře měli a nemusili nic pracovat. Každý dělník má se líp, než my. Co já jsem měl v životě? Psotu a lopotu; a starosti stále na krku. A nyní ještě takhle by na mne chtěli.

A co ty, ty přece máš znáti ty paragrafy; to přece není dovoleno, aby člověka okradli a pak mu ještě dobytek zabavili a prodali. Může to být? Mluv přece!“

— — „Uklidni se, otče,“ řekl Tacitus. „To všechno nic nepomůže a marně nepřijemnosti z toho vzejdou.“

— — „A vždyť jsem říkal: na jejich straně je. Měšťák. Načichl k pěknému životu. Ať si odřou tatika, co je synáčkovi po tom? Tatík už dal, co moh'; nyní ať si dělá, co chce. Nic to nepomůže — nepřijemnosti — a zrovna jako oni mluviš. Že si s nimi nepřišel vzít tatíkovi dobytek! Ať ho dá. Nepřijemnosti — nic to nepomůže. Poslali tě napřed?“

V Tacitovi viřila směs pocitů nejrůznějších; ale ze všeho nejintenzivnější byly lítost a stud. K čemu tu je? A co může učiniti?! Je měšťák, říká otec; což nemá-li pravdu?

Může založit si ruce a dívati se . . .

Hlava ho pálila.

Ani slova neodpověděl.

Matka šeptala tiše:

„Jdi, hochu, do zahrady. To je marná řeč.“

Tacitus šel.

— — „Ustupte raději po dobrém,“ pravil člen obecního výboru. „Zaplatte. Půjčím vám sám peníze, chcete-li. Nepořídíte násilím ničeho. Pouze do neštěstí se přivedete.“

— — „Nezaplatím nic. Mně také nikdo nezaplatil. Jděte si na ty zloděje, co tam nahoře kradli! Ty nezavřete; ale na poctivého sedláka si troufáte. Nic nedám.“

— — „Otče,“ zvolal Tacitus. Ale nedopověděl. Matka ho chytila za ruku. „Proboha, nerozčil ho, dítě. Vidiš, jak je rudý vztekem; každá žilka v něm hraje.“

Vykonavatel berního úřadu řekl, dívaje se opatrně na četníky jej provázející: „Zde mám úřední rozkaz, zabaviti dobytek. Můžete ovšem zaplatiti dluhovanou daň. Pustte nás do chléva.“

„Nepustím.“

„Chcete platit?“

„Nezaplatím.“

„Nuže, vymůžeme si přístup sami.“

A vykonavatel pokynul četníkům.

Oba četníci přiblížili se k chlévu, u jehož vchodu

stál otec Tacitův v posici výhrůžné; když pozoroval, že se blíží, chopil vidle s výhrůžným posuňkem.

Tacitus přiblížil se k němu: „Otče, — nečiň toho.“

„A co ty tu stojíš jako pařež! Všichni jdou na tatíka; mohou ho zabít, ty ho nebráníš. Styd se! Pěkného syna jsem si vychoval. Ale nechť; mám ještě ty vidle a nedám se. Kdo se sem přiblíží, napíchnu ho na vidle.“

„Odložte ty vidle, jste zatčen,“ volal četník, „budeme nuceni užiti zbraně, nepodrobíte-li se.“

„Nikoho jsem neokrad'. Nikomu jsem neublížil. Dřu se celý život. A vy mne budete zatýkat?! Mne?! A to bych se podíval!“

A otec rozehnal se vidlemi proti četníkům k němu se blížícím. Jeden z nich málem byl zasažen; ale druhý sňal ručnici a namířil. . .

Otec hnal se proti němu.

Matka vzkřikla.

Ale v okamžiku, kdy namířil četník, vyskočil Tacitus, aby vyrazil mu ručnici, nedbaje nebezpečí vlastního života. Právě v okamžiku, kdy byl na dva, tři kroky od něho vzdálen, padla rána. Tacitus se zapotácel a klesl. . .

— — Rána z bezprostřední blízkosti zasáhla jej do prsou. — —

Otec ustrnul.

Vidle vypadly z jeho rukou.

Přiběhl k synu a klekl k němu. „Pro lékaře, pro lékaře,“ křičel. „On mi umírá!“

Matka stála nehybná:

„Syna mi zabili.“ Ale nemohla s místa.

— Tacitus upřel k otci zrak a jeho rty se zachvěly, jako by chtěl něco říci . . . ale nepromluvil . . . z úst se mu vyvalila krev a za několik okamžiků byl mrtev.

Z jeho prsou řinula se ještě krev . . . pomalu třísnila půdu, na níž zahynul a které byl cizí . . .

A matka stála ještě nehybná: „Syna mi zabili,“ opakovala.

To je legenda o Tacitovi, malé intermezzo života.

Žil a umřel — toť curriculum vitae; jeho slovo nebylo vypověděno. Nikdo neví a nevzpomíná. Ale smím-li věřití snu, který měl jsem nedávno, je tato nebeská dohra legendy pozemské:

Zajisté, Tacitus přišel do nebe; kůry andělů a sladké hlasy; bůh, prvá to bytost, které bude možno svěřiti svou bolest.

Tak myslí Tacitus; ale bůh sehne se k němu, skloní se až k jeho očím, a praví:

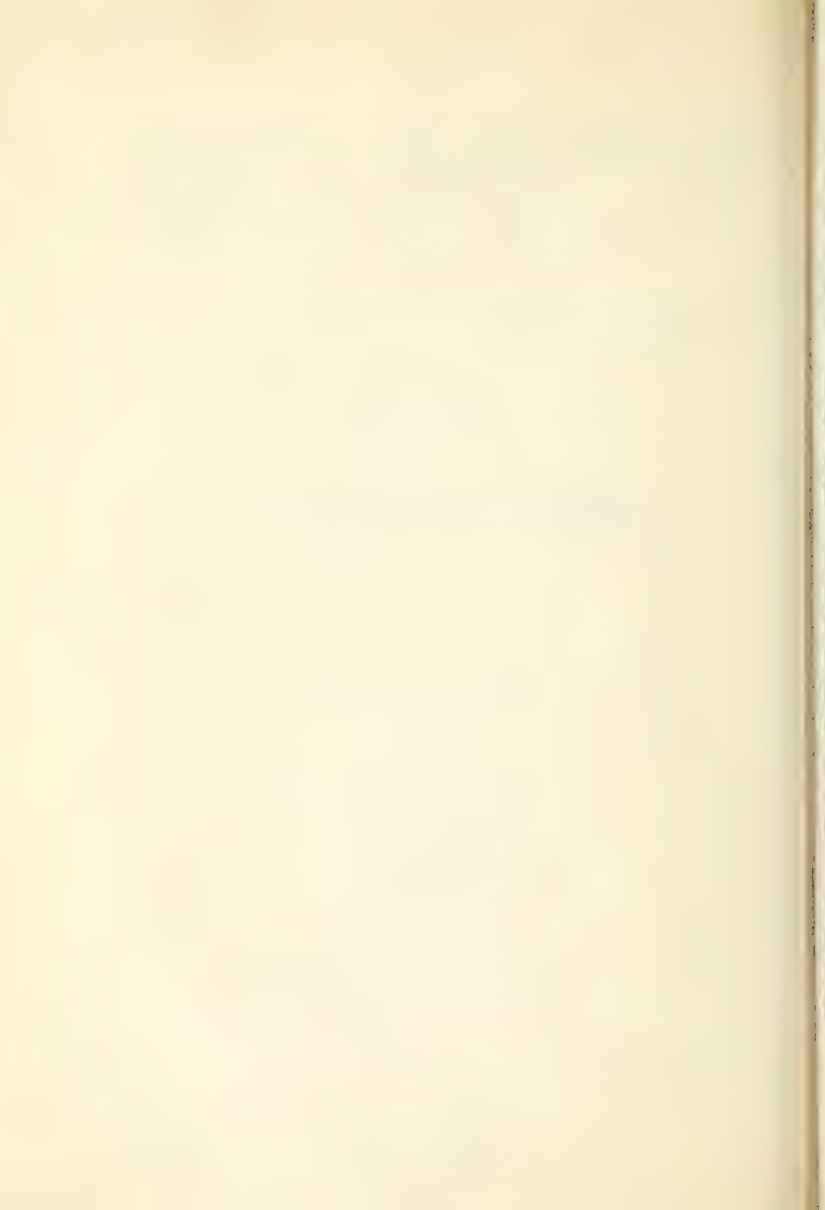
— — Jak ubohý jsem. Ta staletí, která tak málo

se hýbají. A nic se neděje, co by odlišovalo chvíle.
Ostatně, měl jsem stvořiti svět, abych si to uvě-
domoval?!

Malé intermezzo života: čtete legendul

Psáno v červnu 1901.

SMRT PANENKY.

Panenko byla velice krásná, útlá a bílá v růžových šatečkách. Jmenovala se Edda a uměla pohybovatí hlavou i očima. Bylo jí v okně viděti z ulice a vzbuzovala často závist dětí: tak veliká a krásná byla. Právě proto sedala s ní Otilka u okna; těšilo jí, že přeci někdo může jí něco záviděti.

Nebýti té panenky, bylo by Otilce často smutno. Pokoj byl šerý a zamračený; nelíbilo se jí zde. Slunce sem nesvítilo: naproti byl vysoký dům. A ulice byla rovná a nepřívětivá. Věru, zbývala jí pouze Edda.

Bylo ovšem nutno, sejíti dvakráte po ponurých schodech tam dolů a jíti do školy. A to vždy mučilo Otilku. Bála se lidí a školy také. Nebylo tam nikoho, kdo by si s ní pohrál, kdo by jí pohladil; ty děti hrály si sice, ale to se jí nelíbilo. Byly to škaredé a hrubé hry, a pak i ty děti byly tak škaredé a zlomyslné. Činilo jim potěšení, mohly-li jí učiniti bolest; Otilka často plakala. To všechno bylo asi pro nepřízeň zlého čarodějníka, který jí zaklel mezi zlé lidi.

Ale také s matkou nic nebylo, poslední dobu zvlášť. Jindy si s ní hrála časem, říkala pohádky, a smála se chvílemi; ale nyní jako by nezbylo jí ani času ani úsměvu pro Otilku. A přece byli tu jen tři.

Otec přicházel také málo domů. Mluvil málo a byl zamračený. Nebral si už Otilku na klin a nehoupal ji. Ovšem byla už veliká, bylo jí už sedm let. A přece bylo jí někdy až úzko, jak zamračeně otec se díval.

Někdy také se hádali s matkou, a to Otilku bolelo, ačkoliv dobře tomu nerozuměla. Běželo o nějakou ženu, které Otilka neznala, a která byla asi velmi špatná, soudě podle řečí matčiných. Pro ni otec byl tak málo doma a tak zamračený a pro ni matka plakala a naříkala. Někdy také rozzlobili se oba, a říkali si ošklivé věci, a Otilka třásla se strachem za svou záclonou; i panenka byla vyděšena. Na konec otec bouchl dveřmi a odešel z domu; pak bylo ještě mnohem smutněji.

Skutečně tedy zbývala ze všeho jenom ta bílá a krásná panenka, které se říkalo Edda. S tou seděla Otilka u okna a hovořila s ní tiše; bála se už promluvit nahlas, tak bylo všechno zachmuřené.

Edda nechala se i líbat, třeba ne často; pohybovala hlavou i očima s dovedností, která uchvacovala. A Otilka slyšela ji i mluvit, ovšem že docela tiše; ptala se panenky, má-li jí ráda, a ona řekla velmi srozumitelně ano. Toto blahé ano bylo tajemství Otilčino, a bylo dobře, že aspoň někdo jí má rád.

Neboť matka i otec nevšimali si jí už patrně. Otilka nevěděla proč, ale cítila to. Matka i otec měli na mysli asi něco zcela jiného. Otilka ráda by se byla toho dopátrala; ale výraz jejich tváře ji odstrašoval; nezbylo než seděti za záclonou, aby nikomu nebyla v cestě. Mimo to bývali rodiče často mimo dům; a byli-li doma, jako by doma nebyli; měli pro Otilku jen mrzutá a roztržitá slova.

Onoho dne, kdy umřela panenka, byl den, který nedal tušiti tak smutnou věc. Byl to jeden z prvních jarních dnů; okna byla otevřena a jimi vnikal do pokoje vlažný a svěží vzduch. Dole jen se hemžilo lidmi; a všichni byli dnes jakoby mnohem čilejší a světlejší než jindy. Jediné, co rmoutilo Otilku, bylo, že dnes nikdo nepovšim' si její panenky; patrně lidi zaměstnávalo něco, čemu Otilka opět nerozuměla. Nerozumělať vlastně ničemu, kromě toho, že Edda jí má ráda. Toho bylo také dost.

Právě toho dne pohádali se zase matka s otcem, a mnohem více, nežli jindy. Otilka krčila se zděšena za záclonou, polekána jejich vášnivým křikem a prudkostí jejich gest.

„Potkala jsem tě, když jsi šel s tou děvkou.“

„Libila se ti, doufám?“

„Ničemo!“

„Komediantkol Co chceš vlastně?! Brala jsi's muže, mladšího o dvanáct let — — To jsi přece mohla vědět — —“

Pak se ozval ostrý, ošklivý smích; otec odešel, pokloniv se posměšně matce.

Matka zuřila.

Běhala prudce po pokoji, s tak zlostným výrazem v tváři, že ho Otilka nikdy neviděla; její pěsti byly křečovitě zafaty, chvěla se jenom zlostí a vyrážela nesrozumitelná slova.

„Ať si jde... Ať jde všechno... Tak není možno... Ničema... Jde za běhnou. Všechno ať jde k čertu — —“

Otevřela skříň a vyňala z ní dopisy a šperk.

„Ať to letí... a ten prsten, ven s tím, je to od něho...! Ta panenka je taky od něho, víd? Dej ji sem —!“

Brutálně vytáhla panenku z náruči chvějící se Otilky a v záchvatu šíleného vzteku hodila ji na dlažbu. Pak sklesla vysílena na pohovku.

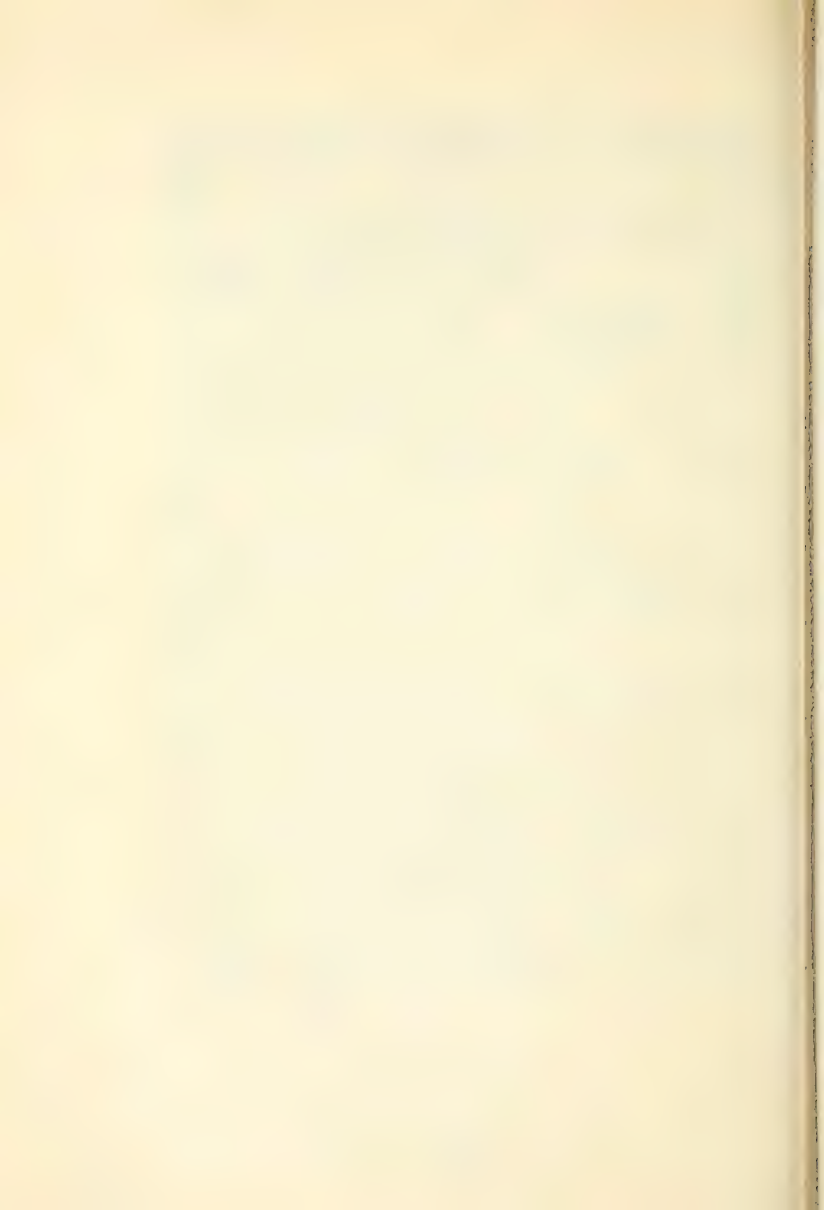
Otilka hleděla trnouc, jak letí Edda vzduchem... či se obrátila ještě za ní — ? — a padá roztříštěná na tvrdé a špinavé kameny dláždění. Ubožák, bylo skutečně po ní; veta po její skvělosti a nádheře; zhynula v blátě ulice, a umírajíc upřela ještě oči na Otilku, dvě ubohé oči hynoucí:

„Mám tě přece rádal“

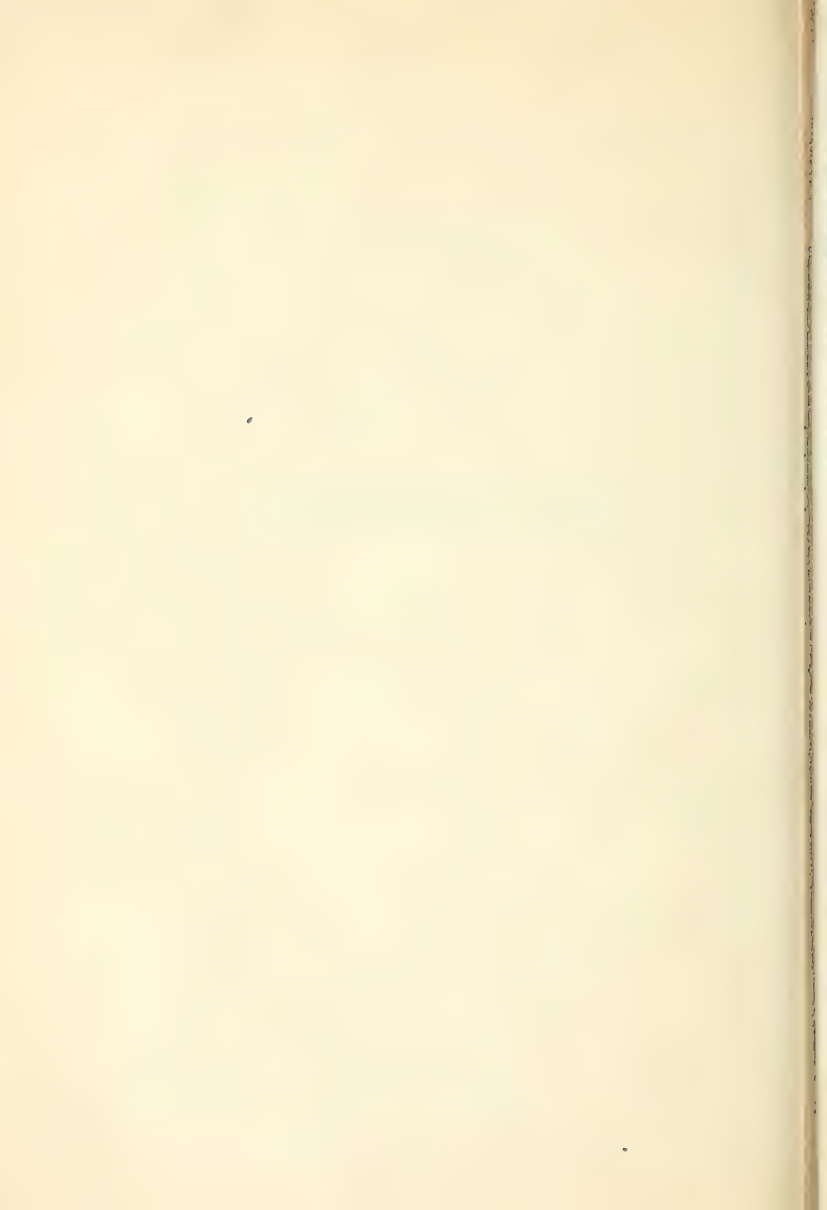
Ten pohled pudil Otilku neodolatelně. Vystoupila s židle na otevřené okno, a okamžik váhajíc a zalekána, šla pak za panenkou.

Lidé, kteří se namanuli k této tragedii jarního dne, tvrdili, že rozepjala ruce, jakoby chtěla někoho obejmout . . .

Psáno počátkem 1902.

DOSLOV AUTORŮV.

Umře-li někdo, je to jeho věc, a mělo by to zůstat jeho věcí. Bohužel existují časem pozůstali. Pozůstali nenechají spáti. Mají právo k tomu? Mají moc. To, co odešlo, je v dálkách a mrtvo; vrstva půdy a drn, který se zelená. A přeci dosud voláme to mrtvé. Nevstane tak, jak bylo; to tušíme přibližně, mrtvý tlí a rozkládá se. A přeci . . .

Nevím, kdo je mrtvý této knihy. Možná, že to moje mladost. To, co podám, nebude už ona, neexistuje už . . . tak, jak by si přál pozůstalý. Bude to stín něčeho, co bylo. Možno přeci souditi z tohoto stínu na zašlé? To je omyl pozůstalého.

Dědictví mrtvého bez ladu a skladu sbírám tady. Je to jeho fundus instructus, s kterým se pokoušel žít; veliký, malý? Mnohé z toho, co je, má pouhou pretium affectionis, nic více; suché listí, jež se zdálo zlatem; ale což jím nebylo, zdálo-li jím se a věřilo-li se tomu?

Volám toho mrtvého, a to je moje moc. Moje právo? Nevím. Může k někomu mluvit tato směs? Ať ilustruje zašlé, dovede-li. K něčemu přeci to bude dobré.

Neboť snad kniha neilustruje pouze mladost moji. Ty záchvěvy, ty vášně, ty naivnosti, ten pathos smutku — nebylo to pouze mým. Bylo v nich mnoho dobového. Hukot jezu neslyšel jsem pouze já; ne pouze Alferi se modlil své patetické senti-

mentality; ne pouze Tacitovi drásavě zněly cynismy „Čertova Kopyta“; a ne pouze rek „Smutné lásky“ propadl absolutnu, zraky upřeny kams v nekonečno. Od Alferiho k Tacitovi vede klikatá cesta, která je také kusem historie posledních let. Klikatá cesta; toť vývoj. Kam vede? Výše, níže? Nevíme my, kteří jsme na pochodu. Jíti, jenom jíti; krajiny se mění, horizonty otvírají a úží. Co zde už bylo naši pravdou! A my ještě jdeme, my, kteří žijeme — —

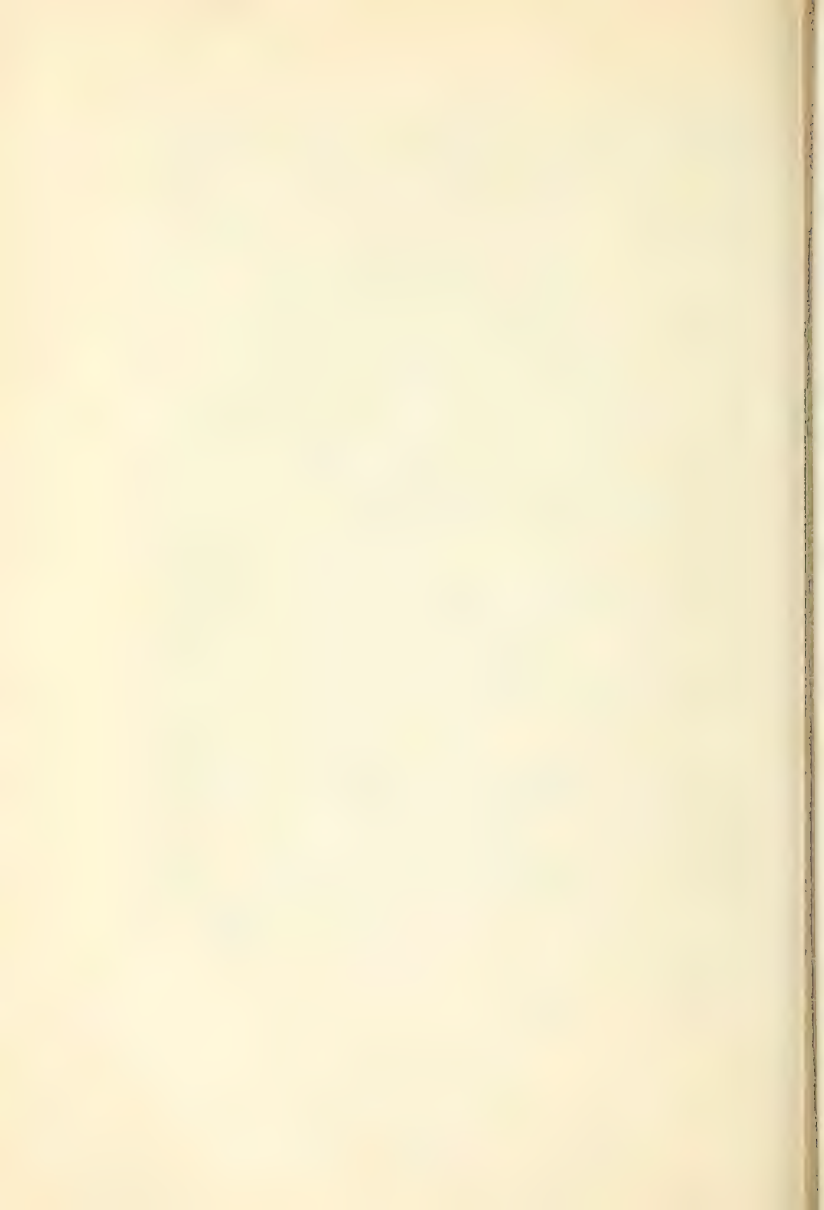
Choval jsem se k mrtvému s pietou, která byla vůbec možná. Mimo Tacita neměnil jsem; v Tacitovi co nejméně. Co jsem škrtl, škrtl jsem, abych se vyhnul domněni, že napadám určité osoby, jak mi bylo imputováno. —

„Tacitus“ byl myšlen jako část většího celku. Měl býti součástí románu „Konec Hackenschmidův“. Tento román nevydávám, poněvadž se . . . naše nakladatelské poměry zlepšily. Snad i tento fragment bude míti svůj smysl — —

Zbývá mi podotknouti, že je mi přeci líto mrtvého. Nebyl tak špatný, ten ubožák, kterého zle pomluvil p. F. V. Krejčí v „Desíti letech“. Chtěl trochu více než dovedl; není to podstata mládí? Snad by i přítomnosti neškodilo, kdyby trochu více chtěla.

Navarov 24. srpna 1903.

S T U D.

Kupé je poloprázdňé.

U okna sedí jakýsi obchodní cestující; zdá se, že se dívá na krajinu, ale možná také, že spí. Jisto je, že jeho oči apaticky jsou upřeny na jeden bod . . ., a nehýbá se, oddychuje pouze těžce. Jede asi už hodně dlouho. Z doby, kdy ještě bděl, zbývá mu na tváři jakýsi náběh k úsměvu na jeho červených rtech . . . ale ten úsměv ustrnul.

Pak ještě tři osoby: dvě staré paní, které živě hovoří, tlumíce poněkud hlas. Ubožátko — ukazuje jedna na malé, asi desítileté děvče -- umřela jí matka, a otce už dva roky nemá; byla to moje dcera, a přišlo to na ni rychle . . . Přijela jsem do města, a ani už jsem ji nezastihla na živu; čeho se tak člověk dočká, žije-li dlouho.

Děvče také spí — nebo má zavřené oči; nějaký ustrašený výraz dušičky, která se zastavila u děje nesrozumitelného, má její drobná a hubená tvář. A stará paní opakuje hořekujícím hlasem . . . čeho se tak člověk dočká! — Römpler to všechno ospale poslouchá, jakoby z dálky . . ., nechápe však dobře.

Sedí v koutě, hlavu ve dlaních; bolí ho trochu; a pak je nevyspalý.

Včera večer . . . vzpomíná.

Včera večer seděl v šerém pokoji na Dvorci, který se mu stával pomalu mučírnou. Seděl tam s bytostí, o níž se dalo předpokládati, že ji kdysi míval rád. Seděl tam, jako sedával celý ten čas, když byl právě doma. Zamklý, uzavřený. A ona bytost; kterou kdysi miloval, seděla doma jako on: zamklá, uzavřená.

Od kdy začala tato samota o dvou? Karel Römpler, okresní soudce ve Dvorci, nemohl si přesně vzpomenouti. Plížilo se to pomalu do té síně po dlouhý čas od oné chvíle.

To bylo v hlavním městě prvního večera.

Stmívalo se po pokoji; byla to chvíle, kdy předměty stávají se cizími a nejasnými.

Marie otevřela okna; dusila ji atmosféra?

Byl to kalný podzimní den, který dokonával. Svit svítlen se třásl v mlze, prodíraje se jí marně; tratily se v dálce jako neurčité body. Ulice — zde byly neživé, pusté — měly zvláštní ono zamnění večerů podzimních.

Karel Römpler v prvním okamžiku málem vybuchl, zjitřený a podrážděný. Potom se přemohl a mlčel. Vyčkejme chvíli, řekl si. Ale měl vědomí nespravedlivého obvinění . . . Co mohl činiti? Mlčeti!

Čekal-li tehdy, že pouhý okamžitý rozmar je vinen tímto odcizením, mýlil se. Toto zarývalo se

stále hlouběji. Nic není nebezpečnějšího, než spolužití bytostí, z nichž každá se domnívá, že druhá jí křivdí.

To všechno se nezměnilo ani tehdy, když Römpler byl přesazen do onoho zapadlého městečka, málem už v horách. Neměl předtím tušení o jeho existenci; bylo to skoro mimo svět. Co mohou tam činit dva lidé, kteří mlčí, než se státi zatvrze-lými ?!

Römplerova zdvořilost měla pro jeho ženu ironický hrot; a tak postupem času ustal od pokusu, stačiti s formami manželství, kde manželství nebylo. Žili nyní jako dva cizí lidé, kteří jsou si přítěží.

Nejhorší byly večery; dva lidé vedle sebe, kteří občas promluví několik formalit . . . a pak odejdou jako herec, který se zhostil role nepříjemné a nevděčné . . . tak to zde vypadalo jako komedie.

A co bylo zlého na tom: nikdo z nich nežaloval. Nikdo se nedotkl slovem mrtvého onoho bodu. Jediné ostré slovo nepadlo, jediný spor nevznikl. Mlčeli oním druhem mlčení, které je vysilující torturou duší; moci aspoň jednou vymluviti se, říci vše, co dusili v sobě, vzbouřiti svou bolest; ale ne. Oni mlčeli stále a tak šly dny.

Někdy Römpler, který býval k sobě vždycky dosti rigorosním, zkoumal svoji vinu.

Co bylo příčinou nechuti Mariiny?

Patrně několik zklamaných ilusí; byl on tím vinen?!

Bylo to ono smyslné, co jí uráželo?!

Onoho času přednášel na Dvorci mladý redaktor, veškeré ctnosti a humanity ve své řeči plný. Mluvil o postavení žen podle zákoníku rakouského. A byl velmi mravně rozhořčen, že zákoník stanoví závazek k povinnosti manželské. Jaká brutalita!

To bylo velmi efektní a patetické. A sám Römpler byl nakloněn uznati zvrhlost občanského zákoníku. Ale konec konců, obě části měly si uvědomiti přece to vše dříve?! Je trochu málo romantické posuzovati manželství jako smlouvu s určitými závazky — ale co zbývá?!

Jeho právní vědomí bouřilo se proti těmto sofistikám.

A to bylo přece, na čem utkvěl.

Byla v něm jakás vášeň po právu. Nevolil své povolání pro možnost postupu, toho času danou; miloval je. Už od dětství existovalo to v něm. Existence práva jakožto něčeho absolutního nebyla mu nikdy pochybná. A ještě méně pochybná byla u něho existence povinnosti. Nebýti toho skalopevného přesvědčení, nebyl by patrně snesl toho všeho: živoření v místě tak odlehlém, v manželství tak enervujícím, bez přátel, bez zá-

bavy . . . Malichernost právního mechanismu, špinavost a hnusnost jeho nedovedly podkopati jeho víry, jeho náboženství téměř . . . byl z těch, kdož ještě naslouchají s důvěrou příslušnému hlasu, jenž říká to ono nutno činiti, toho onoho nutno opominouti.

A pak si vzpomněl Römpler na včerejšek.

Po večeři byl vešel ven, na navigaci. Na druhé straně řeky, která tak nehybnou nyní se zdála, stály staré, mohutné stromy s rozložitými korunami, a rýsovaly se ostře a výrazně ve vlnách. Bylo to údolí, kotlina skoro. S obou stran schylovaly se lesnaté, veliké vrchy do údolí a zalehaly je téměř; a nahoře jen nebe . . .

Chodíval sem rád, pro ostrý vánek, který přinášel ochlazující vzduch pro jeho horké čelo; ta navigace, večer, za tmy, působila na něho mile a nějak tišivě na jeho rozrušené nervy.

Promenoval zde bezmyšlenkovitě, jako automat, zatím co tmy hroutily se v údolí; kouřil cigaretu, vykouřil ji, zapálil druhou — aby pozoroval diferenci času, říkal — to bylo celé jeho zaměstnání.

Zadíval se na hvězdy — bylo velmi mnoho hvězd dnes — a na nich utkvěl a mimoděk se zastavil v této posici; ani si neuvědomoval, nač se vlastně dívá; nebylo mu smutno, jen trochu prázdno v jeho nitru.

Pojednou ho vyrušil z této lethargie nějaký hlas; jakmile si uvědomil tento hlas, zdálo se mu, že už dlouho k němu mluví; byla to jejich služka.

„Telegram, milostpane, telegram,“ opakovala zpívavým a skoro slavnostním hlasem. Telegram byl přece něco neobvyklého.

Pan Karel Römpler vzal telegram a chvíli uvažoval, co může obsahovati. Pak rozevřel jej rychle a četl . . .

„Paní Römplerová churava. Přijďte! Dr. Lukeš.“

II.

Paní Römplerová nehýbá se ani a Tony je tak úzko, jakoby byla mrtva.

Od včerejška Tony je jako vyšinuta z kolejí a jakoby omámena. Chodí okolo, a je jí do pláče a chvílemi vzdychá — nemůže-li paní Römplerová slyšeti -- „moje paní!“ Choroba přišla k nim, a to bylo něco podivného a tragického; na této vile po dlouhá leta nebylo nemoci. Jakoby ani sem cesty najít nemohla, říkávala často paní Römplerová. A Tony dodávala těžkomyslně:

„Sem vůbec nikdo cestu nenajde, milostpaní!“

Skutečně, ta stará a odlehlá vila, schovávající se do zeleně zahrady ji obklopující, byla jakoby ztracena světu. Bílá Ves ležela poměrně daleko,

a jinak nebylo široko daleko přibytků lidských. Tony se mnohdy bála, když si vzpomněla, že jsou tu tak sami. Jedině zahradník Vincenc byl její útěchou před možností lupičů a vrahů. Kdykoliv četla něco podobného v novinách, přiběhla k staré paní: „Představte, si milostpaní,“ ale paní Römplerová pouze poznamenala: „Jsme všichni v boží ruce, všichni!“

Tak tu žili izolovaně a tiše. Zde se téměř nic nedělo. Mimo doktora Lukeše nikdo sem nepřicházel.

Doktor Lukeš byl starý host vily; myslilo se, že měl Römplerovou rád. To není jisto, ale zůstal svoboděn. Bylo to ostatně hřích povídat; nyní už oba byli staří a bělovlasí.

Bylo tomu již třicet let, co byla paní Römplerová vdovou.

Celých třicet let zůstal jí doktor věrným přítelem a rádcem, jediná osoba, kterou připouštěla do své samoty mezi portrety svých milých a pamětníky starých zašlých dnů. Ona mnoho lpěla na minulosti. Šla s očima obrácenýma zpět; věděla o každé věci, kterou měla, po kom je. Rozbilo-li se něco, byla dlouho zasmušilou a dívala se s nedůvěrou na každý nový předmět. Její muž, ač tak dlouho mrtev, takorča stále žil; hovořilo se stále o něm, jakoby odešel někam na

návštěvu; ihned se vrátí, počkejte pouze chvíli! Doktor Lukeš kdysi řekl neopatrně, že pan Römpler přece jenom je mrtev a ona žije, ona však jakoby sama byla mrtva a pan Römpler žil. Hněvala se tehdy velmi dlouho, a doktor jí stěži mohl usmířiti.

Všechno zde bylo opředeno jakoby pavučinami. Toho a toho matčin svátek, onoho narozeniny otce, toho jsem si brala Karla . . . celý kalendář byl poset takovými slavnostními dny.

A přece z těch všech, kteří uchýlili se do této vzpomínající duše, žil jediný syn Karel. Ale také on byl jakoby mrtev: byla tomu již řada let, co nebyl u matky. Tony říkala, že to není pěkné od pana Römplera, že se k staré paní nehlásí; paní Römplerová kárala ji vždycky, co že to povídá; Karel že má jiné věci na práci, než aby jezdil takový kus světa; ale dívala se při tom nějak nejistě a zavřela se pak do svého pokoje. A Tony říkala:

„Přece to není pěkné.“

Römpler měl skrytý důvod, pro který se takřka bál jízdy sem. Žil dlouhá leta se svou matkou, a věděl, jak by mu bylo těžko tajiti rozklad jeho rodinného života; a bál se, až by pohlédl matce do její starých a unavených očí, že by vše poznala. A chtěl, aby zůstala přesvědčena, že on je klidný a šťastný; věděl, že by poznání opaku bylo

velkou ranou pro jedinou tu bytost, která ho milovala. Mimo to byl z těch hrdých povah, kterým je pokořením přiznati se k svému neštěstí, přijímati soucit kohokoli; můj bože, je to přece moje, pouze pro mne, a není nikoho, kdo by měl právo znáti to a litovati mne.

Bylo mu trapné vědomí, že matka bude se domnívati, že na ni zapomíná; ale byla mu konečně snesitelnější tato domněnka, než aby poznala skutečnost.

Tak se žilo na vile ve vzpomínkách. Všichni Römplerové žili takto uzavřeni: Byly to nehlukné a melancholické povahy, samotářské skrz naskrz. Mladý Römpler měl velikou potíž ve svých studiích s tímto sklonem; jako malý hoch, gymnasta často, měl-li trochu volný čas, prchal za město, dále a dále, lhostejno kterým směrem, jen když pak nebyli tam lidé, a bylo tam veliké ticho, klid, a zpěv skřivanů ve výši. A ještě později, jako jurista, míval někdy takovou prudkou touhu, opustiti město a jeho hluk a všetečné zraky lidí: najednou, aniž čeho řekl, zmizel ze svého bytu na několik dnů; nepatrná zpráva se o něm neobjevila; kvartýrská marně lámala si hlavu, co se vlastně stalo, a připadala na nejpodivnější možnosti, až se zase mladý Römpler objevil klidný, uzavřený; ani slova říci nechtěl, kde vlastně byl,

považte, a tázal-li se ho někdo, řekl mu se zvláštním, trochu ironickým výrazem, že je to jeho věcí.

Ovšem, později mizelo to bloudění; ale uzavřený, mlčelivý byl stále, možná, že stále více se stoupajícím věkem. Neměl, přesně vzato, důvěrných přátel.

A pokud se pamatovali na vile, bylo tomu vždycky tak; bylo zvykem žiti zde poustevnický. Někteří z Römplerů byli vášnivými cestovateli, vždycky však milovali krajiny opuštěné, málo známé a navštěvované; ostatní prostě zahalili se svou samotou jako pláštěm, který by bránil oči před intenzitou světla.

Paní Römplerová měla mnohou potíž se svým manželem. Nebyla vždy takovou samotářkou, jakou se stala po jeho smrti. Často snažila se ponouknouti ho, aby aspoň načas odejel do hlavního města mezi lidi, ale pan Römpler vrtěl hlavou a odpovídal stereotypně: Letos ne, až jindy.

To „jindy“ se však nikdy nedostavilo.

Po jeho smrti jakoby tento sklon Römplerů byl přešel na nynější paní vily. Neodcházela odtud. A srostla jaksí s rodinnými tradicemi. Žila tu život klidný a neměnný...

Až včera...

Paní Römplerová nebyla několik dní svá; neříkala však ani slova. Až včera to na ni dolehlo.

Sotva vstala, a když svačila, vypadl jí šálek z třesoucí se ruky. Tony přiběhla, co paní je. Nic, jenom mdlo... šeptala paní Römplerová.

Odnesla ji s Vincencem na lůžko; choditi nemohla, jakoby všechnu sílu ztratila; ani chuti k jídlu neměla; ležela na svém loži tiše, a tak jak jsi ji tam viděl staříčkou, vyschlou, mohl si i mysliti, že tam leží mrtvola.

Vincenc doběhl pro doktora Lukeše. Ten přišel, ohledal, zkoumal; ale co činiti; byla to sešlost věkem, všeobecná slabost bez určité individuální choroby; síly prchaly, nemocná hubla takorčka před očima... nedalo se nic činiti; paní Römplerová nechtěla nic užívat; měla instinktivní odpor proti všem lékům; ale zde by ani nebyly bývaly platny.

Doktorovi bylo smutno, když ji viděl takto ležeti. Mělo mu přece s ní odejítí něco, co tvořilo součást jeho života po celá desetiletí, odejítí jako symptom, že i jeho se konec blíží. Položiti kus své bytosti do hrobu, mumlal zamyšleně nad ložem.

Chorá upřela na něj tázavě zrak.

„Ne, to není nic. Přejde to zase. Jenom ležeti klidně. Předepiši něco,“ a sedl si k stolu u okna, hledaje roztržitě pero.

*

Když doktor odcházel, zastavila ho ve vratech zahrady Tony; čekala tam na něho.

„Což, pane doktore, jak je s milostpaní?!“

Doktor pokrčil rameny, snaže se tvářiti co nej-lhostejněji.

„Jak dá Bůh; nemohu nic říkati.“

„Tedy milostpaní umře?!“

„Nevím. Doufejme.“ A doktor se spěšně hotovil k odchodu.

Tony dala se do pláče.

„Aspoň panu Römplerovi mělo by se dopsat...“

„Pošlu mu telegram,“ ... a doktor rychle odcházel.

Když se trochu vzdálil po pěšině, kroutící se po lukách, zastavil se a zadíval se na vilu. Ležela, jako by se nic nebylo stalo, důvěrná a milá jako jindy; vše na ní bylo staré a útulné. Byl to asyl pro toho, kdo hledá klid. A uvnitř umírá duše té vily; ta se mu odcizí. Ta cesta, která mu byla zvykem, se odcizí; nevěděl, jak tomu zvykne, zdálo se mu však, že nebude to na dlouho...

III.

Vlak se valí krajinou a vagony se skoro rytmicky třesou.

Römplera — Römpler nespal celou noc — ukolébal v lehký spánek. Je v kupé nyní sám.

Přijde na vás někdy po dlouhém duševním napětí taková chvíle únavy, ospalost, chcete-li to

tak nazvatí. Chcete-li, nechcete-li: jisto jest, že stáváte se v těch chvílích jevištěm podivných dramát s poloznámymi aktéry. Dávná minulost nabude určitých forem, a málem že nemluví; skutečnost mísí se s fantastikou...

Jakoby vzbouřily se loutky, které jste tahal na dlouhých a pevných drátech z kulís do kulís; vaše ruka umdlela, a hrají nyní na vás, a máte dojem Gullivera obsypaného armádami pidimužiků.

— — Jsou zavřeny dveře nějakého parku a hoch — je to Karel Römpler? — hraje si před nimi. Stavěti z bláta hráze — je po dešti — jest interesantní a vábivé pro dětský intelekt; ale ony dveře parku mají přes to mnoho zajímavého. Podívejme se skrze ty mříže. Jest jisto, že za nimi je neznámý ráj. Zatím vidíme jen klikatou cestu mezi bizarními stromy a keři, tak odlišnými od těch, které známe. Ale dále jsou patrně siluety, které nás mohou okouzlit; princezny s báječnou apotheosou svého titulu; suverenní a devotní zároveň lokaj neurčitého věku, marně bychom se dohadovali; starý zahradník, sehnutý přílišnou oddaností vrchnosti. Hlavně ten zahradník, ten je nejurčitější osobou.

Hledíme tedy skrze mříže; za mřížemi lze viděti onu cestu, kterak mizí v záhybu. Co je za onou cestou? A jak rozkošně musí se to jíti po měkkém, žlutém písku!

A jak nádherné květiny planou asi v parku v podivuhodných záhonech, myslí si Karel. Stromy s podivným listovým zvláštních forem, stromy, jejichž koruny sahají po zem, stromy s květy tvářnosti neobyčejné, ohromné, vysoké stromy. A konečně tam mohou býti oslíci. O těch oslících Karel slyšel: po těch prý jezdí princové. Takový princ sedící na šedivém — říkají — zvířeti, to mohlo by býti něco pěkného.

Konečně kníže sám, to jest asi něco jako vladař, ten může stínati hlavy, vede války a pokoří nepřitele. Svatý Václav byl také knížetem.

Mimo to kněžna.

Po celé vsi není nikoho, kdo by mohl vypadat jako kněžna. Ve vsích nikdy kněžny nebývají. Bývá pouze někdy venku, ale to jede rychle v kočáře a mizí. Možná, že nosí zlatou hvězdu na čele, ale to není jisto.

Malého Karla jímá touha přelézt mříže. Ale na mřížích jsou bodce. To překáží. Což, kdyby zůstal nahoře, nabodnut a mrtev? A kdyby potom přišel lokaj, zahradník a kníže?! Co by kníže tomu řekl?

Ne, kníže ho nesmí viděti, toho by nesnesl.

Karel stojí rozpačitě. Vráti se? Učinil několik kroků. Ale ne; zeď je nízká místy, uvažuje. Možno přelézt.

Což ale jsou-li na zemi za zdí naličeny pasti?!

Což uzří-li ho a chyti ho za zdi?

Kníže jistě ho dá usmrtiti jako vyzvědače. Kníže má jistě k tomu moc. Karel četl různé knížky, tam byli od knížat usmrcováni vyzvědači.

Lipová, košatá alej voní intensivně tohoto letního a slunného dne. (Pamatujeme se na takovou alej, která nás někdy opojila? Možná, že nám bylo milo jíti jí, a že její délka zdála se nám menší..., a možná, že jako tehdy chtěli bychom jí jíti.)

Lipová alej voní intensivně. Slunce stoupá na nebi, a malý Karel stojí pode zdi a váhá...

*

Vskutku, nebylo to tak obtížné, přelézti; na zemi nebylo naličených bodců ani pastí. Ale nyní začíná obtíž. V písku zůstane otisk nohou. Ten povede na stopu. Vedle cesty půjde se lépe.

Mimo to pozorujme: neviděli jsme dosud takových stromů; skutečně, stromy, jichž větve dotýkají se země; skutečně, stromy, jichž květ jest podivných a rozkošných barev; skutečně, stromy vysoké a mohutné.

Skutečně, záhony, o nichž snil: barvy, ó barvy, a jak krásné barvy!

Pojednou se Karel zalekl: ozvaly se kroky.

Ukryl se bázlivě v křoví.

Ale kroky zašly jiným směrem. Karlovi se ulehčilo. Vyskočil a šel dále. Musí však nyní býti opatrnější. Ne na volné prostranství, zůstane v křoví; tam ho neuvidí.

Ještě se podíval:

Stromy a květy a barvy a vůně! Skutečně stromy a květy a barvy a vůně! Ale jak je to všechno přísné a chladné! A jak nevolno a úzko je jeho malé duši! Stromy a květy a barvy a vůně, proč nemůže z nich pocíťovati radost?

*

Nyní vidí prostranství pod velikým a košatými duby. Jsou to stinné, staré duby, slunce jimi nepronikne. Šero tu panuje a chlad. Ovšem, je milý šer a chlad, žhne-li venku slunce; ale Karel bojí se do toho šera a chladu.

V prostranství několik postav sedí na sedadlech; Karel je pozoruje.

Starý, vrásčitý pán, mdlého výrazu očí sedí u stolu a pohrává si hůlkou v písku a jeho tvář má roztržitý výraz.

Pani, přísného a chladného obličejce. (Bože, je něco smutného v těch rysech!) Nehýbá se; budiž dojem nevrle sochy, která se bojí mrzutého probuzení.

Tři dívčí postavy, štíhlé, bledých tváří a podivných copů. (Jsou divné ty copy. Takové u nich děvčata nenosil) Zdá se, jakoby se dívaly přes záhony, přes vysoké duby, přes zúí parku v prostranství širé a volné. „Kam to hledí?“ tázal se Karel.

Těchto pět osob sedí a nehýbá se. Ani slova nepromluví. Je ticho u onoho stolu pod stinnými, velikými duby, ticho, šero, chlad.

Mine chvíle.

Starý pán sáhne na hodinky, s nepohnutým a vážným výrazem, pohlédne na ně a povstane.

Ostatní zvedly se za ním.

Starý pán podal rámě paní, a šli ceremonielně cestou; vážně a ceremonielně šly za ním tři štíhlé stíny.

Ani slova nepromluvili.

A ticho, šero, chlad: to bylo všechno, co zbývá z krásy pohádek, Orientu řekněme!

IV.

Vila je zahalena do mlhy, a nechce přijít slunce, aby ji zaplašilo. Je chladný, přísný den.

Paní Römplerové je úzko. Procitla právě z mdlobného svého spánku. Je sama; a to ji znepokojuje. Jindy padá do pokoje aspoň trochu slunečného

jasu a trochu svěžího vzduchu proudí otevřenými okny. Dnes však jsou okna zavřena a v pokoji je šero; a to stupňuje sklíčenost choré až k bázni. Nějaká živoucí bytost na blizku kdyby byla! Kdyby někdo držel její ruku, a bránil ji. Ale nikdo tu není.

Kdyby aspoň vstáti mohla, šeptá si paní Römplerová. Co se asi děje nyní po domě a v zahradě?! V tu dobu bývá pokaždé v zahradě, ani jeden den nevynechala; až dnes. Na stolku stojí několik růží temněrudých, sametových; tyto růže měl pan Römpler rád. Ale takové růže jsou přece jenom mrtvé a nenahradí zahrady.

Svět paní Römplerové byl úzký a malý, ale ona k němu upíala všechnu svou lásku, nerozptylovanou a trvalou láskou samotářů. Sledovala každý keř v zahradě, jeho pučení, květ a zrání; dávala růžím jména svých milých; v koutě zahrady, za altánem stálo několik malých smrčků, jež musil Vincenc měřiti, jak rostou. Neutrhla ani jediné květiny: skoro jakoby brala život člověku, zdálo se jí.

Růže voní těžce po šerém pokoji; paní Römplerová pohlíží na ně jako na družky utrpení.

— Ubohé růže! Zajdou zde. Ne na volném vzduchu... mezi svými ne! —

— Kdyby aspoň Tony přišla! —

Paní Römplerová je vysílena tím napětím; hlava jí klesne na podušku a zavře oči.

Tak usne.

— Ano, Tony je zde. Přišla, a usmívá se nějak rozpačitě; stále něco se jí vtírá do úst; ale potlačuje to a mlčí.

Paní Römplerová dívá se na ni, a potom řekne tiše.

„Dej mi fotografie.“

Tony sejme několik fotografií, vybledlých a hrubých, které visí nad pohovkou, položí je na její lože, docela blízko k ní.

To jsou tedy ony fotografie.

A paní Römplerová vezme ony staré fotografie bytostí, dávno nežijících, a po prvé má ponurý a hořký dojem, že to všechno je mrtvo; jakoby zde na rozhraní života a smrti si uvědomila pojem slova „nežítí“. Jde hrůza z těch fotografií, které se tak vážně prezentují: pamatuješ se?! Zde je společně se svým manželem, ano; a z toho má strach, po prvé má z toho strach: někdo živý, ne stále ti mrtví!

Ten muž z oné fotografie čeká; klidně čeká. Odešel jsem, drahoušku. Ty nejdeš dlouho za mnou. Ale nyní přijdeš, že ano? Čekám, čekám. Jak zlé jsou ty mrtvé oči!

Paní Römplerová se bojí.

„Rozsviňte přece, Tony, je tu tak šero. Ničeho nevidím. A přineste mi fotografii Karlovu. To můžete odnésti. Odneste to, ano!“

Tony rozsvítí a přinese fotografii synovu.

To je jediný živý z všech; ten ji nebude strašiti; nečeká na její smrt jako ti druzí. Musíme umřít, ano; nezůstane zde dlouho. Ale není to pěkné od těch mrtvých, které milovala, že ji za všecku lásku tak děsí.

A tak drží fotografii synovu, jako by se jí chtěla brániti. A dívá se do oněch vážných rysů toho, který nepřichází, ačkoli ho čekají.

„Neuvidím tě tedy, dítě?!“

Tony se dívá, a skoro jakoby se usmívala. To bolí paní Römplerovou.

„Proč se směješ, Tony?!“

Tony sklopí zrak.

„Milostpaní, praví potom, pan Römpler — —“
Paní Römplerová upře na ni dychtivě zrak.

„Pan Römpler jest zde.“

A dveře se otvírají pojednou a očekávaný přichází.

*

Paní Römplerová procitne.

Tony tu dosud není.

Karla tu není; fotografie visí na svém místě; zde není ničeho.

A úzkost její se stupňuje. Což kdyby nyní to přišlo?!

Je tak sama.

Aspoň s Bohem měla by se smířiti. Řekne Tony, aby Vincenc došel pro pana faráře. Jen kdyby tu už byla. Fara je daleko; a což, nebude-li farář doma?! Kdož ví?

Upírá zrak stále úzkostlivěji na dveře. Což ji chtějí mučiti?!

Nyní konečně slyší kroky . . . ano, to jsou kroky, nemýlí se; ale to není Tony. A nyní více kroků a hlasy a hluk . . . podivný hluk v té tiché vile.

A nyní se otvírají dveře: pomalu a opatrně; a ve dveřích zjevuje se tak dlouho neuzřená bytost, její očekávaný marně syn . . .

V.

„Oh, stále ještě Hamlet. Ale můj zavalitý Hamlete, stárneme, stárneme. A já jsem stín.“

Ta slova měla zníti humoristicky; ale starý, šedivý doktor pronáší je těžkomyslně.

„Přicházíte v ponurý okamžik. Bývaly jiné časy na této vile: my to ještě pamatujeme. Slunce svítilo tepleji na staromódní její fasádu; a vzduch nebyl ještě tak chorobný a plný stínů. To se hromadí časem. Jsem doktor a viděl jsem mnoho smutných věcí; ale toho jsem neměl viděti.“

Römpler neodpovídá.

„I vy jste nezcela zdrav; nervosní poněkud. Není divu. Nespal jste asi, a pak ta jízda. Oh, bože, býval jste podivné dítě. Pamatuji se na to. Myslím, že to byl vliv samoty. Děti nemají býti osamělé. To činí smutným. To byl hřích té vily, že chtěla existovati tak osamělá. Nyní to poznávám. To se vidí po letech. Oh, jak jste nervosní; rozrušil jsem vás trochu?! Takto přece se nechvějete vždycky?!“

„Nikoliv, pane doktore!“

„Konec konců, jsem takový starý doktor, kus odloženého nábytku, něco, co počne brzo trouchnivět. Vlastně už to dávno začalo. Neberte mi to za zlé. Miloval jsem tuto vilu, a byl jsem skoro součástíkou její. To se dá snést, ten marný a osamělý život, to se dá snést za mladých let. A potom už si zvykne . . . jenom po letech, kdy zavane prudký vítr a otevře okna a vnikne do pokoje ostrý, přísný, zalézavý chlad . . . pak se trochu zachvějeme. Ale což? Jsme-li něčím, co zapomnělo umřít, co činit? Vás trochu obtěžují tyto řeči, že ano? Nedejte se příliš jimi rušiti. Mlčel jsem tolik let; ale pak někdy stane se člověk žvatlavým, na stará kolena; nedejte se příliš rušiti.“

Römpler vrtí odmítavě hlavou.

„Když jste se narodil, přišel jsem po prvé na tuto vilu. Je tomu šestařicet let. Tehdá nebyl jsem ještě příliš stár; čekal jsem, že se ještě mnoho

stane. Vaše matka měla hluboké a krásné oči: pamatujete se z mládí?! Nyní ovšem zmizel jejich lesk a zkalily se. Ovšem, je tomu už šestatřicet let. Jsou nyní slabé a smutné: život byl ostatně marný a hluchý a dny mijely naprázdno. Jsem starý doktor, který se rozžvatlal; tam uvnitř leží ona bytost, která měla ony krásné a dobré oči, a uvážíme-li dobře, je to staré, ubohé tělo, které vypovídá službu. Ale mně se zdá, že ony oči zasluhovaly jiné existence. Než žvatlám jako dítě. Ale tehdy jsem ještě mnoho čekal. Je tomu hodně dlouho, difference celého vašeho života. Uvažte, zdvojnásobí-li se délka života, jaká pak tíha z toho.

Ten dům byl jakoby museum; památky minulosti tu leží. Výroční dny tu neustále přecházely: ponuří a těžkomyslní hosté. Víte-li, že jsem občas nenáviděl ony výroční dny?! Není to hezké vůči vašemu otci, ale váš otec byl už tehdy mrtev a my byli živi a živí mají také své právo; předem živí mají právo k životu. Říkal jsem to kdysi paní Römplerové. Ale nepochodil jsem valně. To mne tehdy bolelo. Tenkrát; ale nyní nechci o tom mluvit.

„Oh, zde chodily výroční dny a nikdo vlastně nebyl živ. Život se prolongoval jako směnka, jež se nikdy neplatila. Ten obraz se vám nezdá korrektní? Odpusťte, pane soudce . . . Nejsem jurista . . .

„A takový doktor Lukeš chodil do té vily tolik let; vzpomínal na mrtvé a zapomínal na živé. Ona to netuší —; nyní umírá, ach a jak dlouho umírá; ale kdysi mohla žít. Život lidský, planý lidský život, oh, to je smutná věc pro nás obyčejné. Zůstati věrným své lásce, to prý je krásné. Nerozumím tomu. Neboť já jsem prostý, venkovský doktor, a mé mínění je, že především mají býti lidé šťastnými. Indové upalují prý vdovy při pohřbu: v tom bylo by konečně více rozumu nežli v této oddanosti k mrtvým. Dobré je to, co činí šťastným; to myslím já. Jiní snad myslí na jiné věci. Ale já jsem jednoduchý člověk, který by býval mohl býti šťasten.“

„Nuže,“ poznamenává Römpler, „i kdybychom přiznali, že není té povinnosti: což činilo-li to šťastným život mojí matky?! A co je závažnější nad ono faktum?!

„Život?! Život?! Ten to šťastným nečinilo. To byl spánek, pouhopouhý spánek . . .“

Doktor mávne prudce rukou a učiní dva tři kroky. Pak se zastaví, a pokračuje po krátké pause.

„Život nyní mizí. A když ten odchází, vzpomínají zbylí. Odchází mi vlastně vše. Co zbude?! Jsou to pouze dozvuky starých bolestí. Hořkost a výčitka na chvíli: Pak bude konec; ale ta hořkost a výčitka, která shromáždí se v šedivé a staré

hlavě, to je to nejsmutnější v životě. Myslím, že jste rozuměl?! Váš pohled mi to říká aspoň. Nehoršete se proto na mne; jestliže někdo tak dlouho mlčel, a bude na tak dlouho mlčeti, musí promluvit — aspoň jedenkrát.“

Römpler mlčí; stiskne mu pouze ruku.

VI.

Chorá pohybuje rty, jakoby chtěla něco říci; ale Römpler nerozumí. Nakloní se skoro až k ústům matčiným a naslouchá. Ale chorá zase semkla pevně rty a mlčí.

Smutnou tuto síň osvětluje chmurné světlo kahanu, které spíše dává vystupovati tmě, nežli by ji zaplašovalo. Ale oči nemocné nesnesou intenzivního světla a tmy se bojí.

Tak Römpler bdí.

Stav paní Römplerové se nemění.

Je to dlouhá agonie, která nechce končiti; každý okamžik připadá vám, že slabý zákmit toho života uhasne; a stále nezhasíná. Tak je Römpler udržován po celý minulý den v horečném napětí; ani chvíli si neodpočinul . . .

Všechn ten čas vířil mu v hlavě chaos pocitů, které ho uváděly ve zmatek.

Už první dojem jeho byl trapný.

Vzbouřil se to v něm neuvědomělý odpor organismu proti chorobě, rozkladu . . . Tím intenzivnější, že rozklad ten zachvacoval bytost tak blízko; zdálo se mu skoro, jakoby jeho samého se dotýkal. Pak ho rozrušovala celá ta atmosféra choroby: těžký a nezdravý vzduch pokoje, slova tiše šeptaná a bázlivé obličej, léky, zjev doktorův, který mu tak bizarním v té situaci připadal . . . A k tomu neustálé vědomí, že jest povinen činiti něco, čeho se dohádati nemohl a seč není. Je nutno těšiti, mluvití něžná slova, rovnati podušku, podávati léky? . . . Snažil se všechno to činiti, ale nemohl. Něco říci, ano; ale co může říci a jak vyzní jeho slova? Nenarodil se těšitelem. A tato nemožnost učiniti hrůzu umírání méně těžkou bytostí mu blízké, spojená s vědomím, že jest jeho povinností to učiniti, mučila ho rafinovaně.

K tomu choré zmocnil se stálý strach; a zdálo se, jakoby chtěla postavití jeho jako štít mezi sebe a smrt; četl v jejích očích chvílemi tu hrůzu a činila ho zoufalým. Matka chtěla ohřáti se na teple živoucí bytosti. Je to možno?!

. . . K večeru se dostavil ještě jednou doktor Lukeš. Měl na tváři úsměv, který měl patrně dodávati odvahy. S bonhomii ohledal pacientku, broukaje při tom: Mnohem lépe, skutečně, mnohem lépe. Brzo budete zase choditi, paní Römplerová!

A Römpler seděl u lože, kývaje augursky hlavou.

„Zdá se mi také, že už lépe vypadáš; jenom trpělivost, matinko!“ a stále opakuje, mechanicky opakuje: „Bude zase lépe, bude zase lépe.“ Ale výraz očí tlumil efekt toho všeho; kdybychom mohli svýma očima lhát!

Pani Römplerová všimla si toho, ale neřikala ničeho. Fysické přílišné bolesti necitila; jenom tělo od ležení jí obolelo. Byla nyní při plném vědomí; a ten výraz Römplerových očí byl jí nápadným.

Jak se to dívá?! Proč se jí nepodívá do očí?! Stále se plaše vyhýbá, jako by něco skrýval. Co skrývá?! Jeho slova jsou tak nucená... jako by z únavy nevycházel. Měl by si odpočinouti a pak touží po domově, řekla si. Jeho žena čeká... kdož ví... proč tak čeká... A zcela bez příčiny vzpomněla si... což kdyby měla dítě... což bude-li je mítí?!

I o takových věcech přemýšlela pani Römplerová.

Umřít... proč vlastně ne umřít... není sil ani chuti k životu... A všichni už čekají na mne: tak dlouho jsem je přežila... a sama... a přece ne... ah...

A trásla se strachem a náhlou sklíčeností a hledala marně opory; jako by stála nad propastmi a jímala ji zavrať. A ty tmy tam dole!

„Oh, měla jsem vlastně dávno už umřít. Můj Bože, odpusť hříšné myšlenky!“

A dívala se s takovým výrazem bolesti a pokory do Karlových očí, že je zahanben sklopil... Oh, proč se jen matka tak dívá? Bylo mu horko pod tím pohledem a zachvěl se jako vinník, dopadený při zločinu. A ještě se na něj matka dívala.

„Je vám to těžko, vidíte, dlouho to trvá. Činím vám nepohodlí, že neumírám ještě?! Nemohu za to; odpusťte, mám strach, mám strach.“ — To mluvil její zrak.

A tato řeč jejích očí byla martyriem Römplerovi. Patrně se tvářil tak tvrdě... což se nepřemůže?! Býti tak brutální a bezcitný... k této bytosti...

A nicméně, nezatajoval si, že ta vyčítající omluva je více než správná: toto umírání nebylo jemu pouze nepohodlím; bylo mu hrůzou. Jakoby svým váháním smrt se zmnohonásobila a vystupovala v nových a nových variacích a maskách... vždy znova... každý okamžik je novou smrtí. Toto tělo mělo signum smrti příliš určité; a měl stejnou hrůzu a odpor, jako by v jeho blízkosti hnila mrtvola... Ano, připadala mu časem paní Römplerová jako mrtvola, a otevřela-li potom oči, jakoby mrtvý se ze svého mrtvolného klidu probouzel... ne, to už není pohled žijících!

Nebo potom, když se chorá zachvěje hrůzou

a volá ho jménem... a její oči prosí o pomoc, která nepřichází, před smrtí...

To všechno procítil zcela jasně při pohledu matčině. A cítil zároveň, že to bude nad jeho síly.

Doktor Lukeš se podíval na něho zkoumavě... Potom, když odcházel, pošeptal: „Pojďte se mnou... několik slov.“

Römpler šel.

V předsíni se doktor zastavil a pravil tiše: „Jste patrně churav, pane Römplere. Tak to nemůže jít. Nešetříte se: celý den ani chvíle jste si nepopřál klidu. To stráví vaše síly... Učiníte nejlépe, půjdete-li se trochu projít... ven... chcete-li trochu sil nabýti... To umírání může trvat několik dní; toho byste nesnesl... Rozhodně, odejděte!“

Römplerovi hučelo v hlavě... „Několik dní... Bože, několik dní!“

„Nesmíte býti aspoň u choré. Nebyl jste ostatek asi zdráv, když jste sem jel. Už jak jste přijel, všim jsem si toho. Trpíte silnou nervosou, že ano?! Je to pozorovati z vašich pohybů na prvý pohled... Tím více měl byste se šetřiti! Máte zodpovědnost... k sobě... a své ženě!“

„Ženě...“ opakoval si mechanicky Römpler... Kdo je ta žena? Tak cizí mu to té chvíle bylo!

„Ano,“ opakoval doktor. „Paní Römplerová je ztracena, ovšem. Chcete na místo jednoho pohřbu

dva?! To nepomůže paní Römplerové a uškodí vám a vaší ženě. Jděte se projít a snažte se spát. Spíte asi také špatně?! A zase se chvějete? Tedy ještě jeden pacient?! Předepíši vám něco pro spaní. Sbohem!“

Römpler nešel ven; vrátil se dovnitř.

To bylo večer.

Usedl zase k loži a zahleděl se apaticky do stropu. Paní Römplerová šeptala, Karle . . .“

Naklonil se.

„Dej mi ruku, Karle.“

Položil ruku na její vyschlá prsa; ona ji chopila do svých rukou, hubených a kostnatých. Zamrazilo ho to až; káral se proto, ale nemohl si pomoci.

Paní Römplerová usnula potom, rozčilení předešlé ji bylo vysílilo. Usnula držíc jeho ruku, jakoby se jí chtěla zahřátí; a jemu se zdálo, jakoby mu tento dotek ubíral život: a jakoby přebíhal do kostnatých rukou paní Römplerové.

— — Tak sedí několik hodin několik hodin už!

Tony rozsvítla kahan a choulí se u dveří; také nespí. Byla příliš srostlá s paní Römplerovou; neměla nikoho jiného. Koncentrovala tedy na ni veškeru svou oddanost a lásku, které byla schopna.

Tak bdí mlčky.

To osvětlení kahanu, šeptá si Römpler. Celá vila je v něm jediným hřbitovem s legii duchů, strašidel a přízraků . . . hřbitov a kost a prach . . . a věčné světlo . . . a on sám strašidlo a přízrak.

Sáhne si na čelo; je tak horké; a tepna bila prudce.

„Dostanu horečku z toho.“

Horečku, horečku . . . a náhle slyší hřmotný, cynický chechtot, podivný a nikdy neslyšený . . . horečka, je dobře . . . a ten chechtot . . . tak jen ďábel může se smáti. Co znamená ten smích?! Horečka, je dobře . . . ať je raději konec . . . se vším . . . přetvářky a lži a bolesti . . . konec . . .

Tony obrátí se k němu tiše, skoro šeptem:

„Není vám dobře, pane sudí?!“

Zavrtěl hlavou, vzpřímiv se. — To byl okamžik. Přešlo to! —

Römpler se při tom dívá do tmy; oh, ta ruka . . . kolik sil ještě mu zbývá?! Ještě se nepřevedla všechna síla?! A cítí prudkou hořkost proti té ruce.

To není správné, tak nemáš cítiti, říká si.

Ale nepomůže to.

Stále jasněji si pamatuje: Kdyby byl už konec, konec, konec! Aspoň zahynouti, nemůžeme-li býti dobrými!

Tony se na něj podívala starostlivě.

„Jak to vypadáte, pane sudí? Až strach z vás jde, jak jste se teď zamračil . . .“

Pan Römpler mlčí.

„Oh, ovšem, to je smutné; jak je to smutné! Vy jste býval ostatně vždy smutným, pane sudi. Nadtož nyní . . . takto . . . Vzpomeňte si, pane Römplere. Tehdy — byl jste docela malý. Měl jste málo radostí, že ano?! Pouze ony dvě děti, a ty ještě umřely. Pamatujete se na ty plavovlasé děti?! Paní Neradová byla hrda na ně; a Pambu si je vzal. Tehda byla nakažlivá nemoc po okolí, mnoho dětí umřelo; přišlo to náhle; jeden den děti běhaly a hrály si, druhý den bylo po všem. To je nejlépe, dá-li to Bůh. Zdeňka jmenovalo se děvče a hoch Jan. Několik dnů před jich smrtí byl jste s milostpaní u Neradů. Hrál jste si s dětmi, o fazole, že ano?! I pohádali jste se. A vy jste uhodil onoho hochu.

Při rozloučení jste se mračili a dívali stranou.

A potom už jste se neviděli. Umřeli.

Jak jste byl smutný tenkrát. Chodil jste po zahradě, jako by jste ani dítě nebyl, stále zamyšlen. Ani spát jste nemohl, mluvil jste ze sna. A jednou jste přišel k paní Römplerové a říkal jí to. Pohádali jsme se, matinko. Jan mi říkal, že lhu. Nelhal jsem; bolelo mne to a uhodil jsem ho. Snad jsem jednal špatně. Ano, jednal jsem špatně. Ano, jednal jsem špatně, že ano, matinko?!

A milostpaní ani vás utěšiti nemohla.“

Römpler naslouchá a celá scéna vystupuje před ním životně a jasně v tomto ponurém koloritu . . . Ano, ano, tehdy u něho po prvé vyvrcholily se ony vrtochy. Cítí ještě onu dětskou bolest tak intensivně jako tehdy. Konec konců, což není člověk trestán za svou vinu, nýbrž za své morální citění?!

Té myšlenky se nemůže zbaviti.

Ne za svou vinu. Za své morální citění.

Na příklad, kdyby on odešel odtud, poněvadž pomoci absolutně nemůže a sám se tu ničí — tedy nebyl by trestán za to. Pouze za svou rigo-rosnost.

A v tom je nespravedlivost.

A mocněji a mocněji vzbouzí se hořkost tajená a zapíraná . . . proti té, která tu tiše leží, držíc ho za ruku . . . jakožto původkyni všeho toho.

Je mu nevolno; hlava se mu točí, málem by klesl s židle.

„Trochu vody, trochu vody.“

Tony přinesla mu vodu tiše a zalekaná.

„Lehněte si, pane sudí. Budu bdíti sama. Můžete mi přece věřiti. Byla jsem tak dlouho s milostpaní. A spaní beztak již pořádného nemám . . . A já mohu odejítí, jsem stará a už k ničemu. Vy ne. Jděte si odpočinout.“

Zavrtěl opět hlavou.

„Zůstanu.“

Musím zde zůstat, říká si kategoricky. Je to moje povinnost. A trest za mou slabost. Nebudu horší než ta hovorná stařena.

Ale v hlavě jeho roste zmatek a neustává mluvíti onen spodní a zapíraný hlas . . . kdyby už byl konec, můj Bože! To nic nepomáhá, té, která tu leží. K čemu tedy se týrati?! Povinnost?! Ale k sobě má také povinnosti. Je jasno, že nemožno toho snést . . .

Otřese hlavou jako by chtěl zaplašiti ty myšlenky. Což zapomíná, čím je mu ona chorá vedle něho?!

Balastem, podotkl druhý hlas; buďme upřímní. Tvá oběť nemá ceny; není přinášena s radostným srdcem. Řekni, co cítíš tuto chvíli. Chceme-li býti přesní, není to láska, nýbrž odpor . . . Což jsi zapomněl na pohled matčin?! Co ten vyčetl z tvých očí?! Vždyť tvá přítomnost, takto pochopená, je stupňováním bolestí choré.

A ta noc je nekonečna; jenom tikot hodin se ozývá; to je vše. Römplerovi se zdá, jako by se zastavil čas. Což nebude ráno?! Ta polotma je nesnesitelná. A ještě ony výčitky nitra; ta polotma je nesnesitelná, vskutku . . .

A co říkal doktor?

Několik dní . . . bože, ještě několik dní!

VII.

Karel Römpler sedí tupě v altanu, hustě krytém psím vínem. Je zde stín, ačkoliv slunce dnes silně páli, všechno je rozžhaveno a vzduch je těžký... Na chvíli musil odejít; bylo mu opět strašně nevolno; málem by byl omdlel; aspoň chvíli musí býti sám.

Přešel volným krokem zahradu a nyní se zběžně na ni dívá; tak celkem mnoho se neměnilo za ta leta.

Pod velkým ořechem, tam v koutě, visí ještě ona houpačka, na níž se houpával jako hoch; houpy sem, houpy tam... dále a dále, zaplétaje se do provazu a rozplétaje pak... jak prudce se pak točila houpačka. A je mu... jako by i nyní se rozplétaly ony provazy houpačky... a on se točí... jak to víří kolem... stromy a vila a svět... houpy sem, houpy tam... závratně se točí!

A zde, bezprostředně u altánu, stojí stará hruška, pod níž rád lehal na trávě; díval se na houpající její plody a měl ilusi jejich sladkosti. Nejedl jich vlastně ani příliš rád; ale díval se rád na ně. Nyní je hrušeň stará a nenese už ovoce; větve jsou holé a suché jako ruce stařeny.

Několik smrků stojí v pozadí jako iluse lesa; ale působí to teskně... zde v cizí těm stromům půdě... až je mu líto těch stromů.

Karel Römpler sedí a přemítá.

Nuže, jiné děti mívají ve svém mládí druhy, hry a zábavy. Mají později mnoho přátel, ve větší či menší míře, ale vždycky lidi, s nimiž možno mluvit. Nebylo lze říci, že Römplerovo mládí by bylo zvláštní nějaké truchlivosti. Ale býval sám, jediné dítě na této vile. Děti z okolí dívaly se podezřívavě na dítě z vily; nepatřilo k nim a pak byla vila daleko.

Karel Römpler se tak stal samotářem. Tak odejít do lesa, lehnout si na mech a pozorovati pavučiny mezi větvemi... a snít. Něco šelestí nám nad hlavou, myslíme si: Dobrá Paní...

Praví Dobrá Paní:

„Ubohé dítě!“

(Nevěděl, proč tak říká; ale vždy byl jist, že pronese ta slova.)

A stromy šelestí jemně a opakují jako v refrénu stále se vzdalujícím:

„Ubohé dítě!“

(Nevěděl, proč tak říká; ale vždy byl jist, že pronese ta slova.)

A stromy šelestí jemně a opakují jako v refrénu stále více se vzdalujícím:

„Ubohé dítě!“

A hoch leží a leží a sní; stromy šelestí a vypravují; na tom vysokém stromě, blízko na stráni,

oběsil se kdosi; nikdo ho neznal, nikdo o něm nevěděl. Přišel a oběsil se.

A hoch leží a sní: na stromě houpá se muž; co může dít se v onom nehybném těle?! Má tak pitvorné pohyby. Je to chmurné: a on se houpá... Přišel a visí; toť vše.

Stala se mu křivda; ublížil mu někdo. Jak může někdo činiti křivdu?! Činiti křivdu před tváří Hospodinovou?!

Hoch uvažuje.

Jsou to veliké stromy s dlouhými, řasnatými větvemi. Přikrý svah; pískovcové balvany vyčnívají místy, prodírají se mechem. Zvláště jeden, vysoko vystupující, má formu kazatelny. Pod ní vrcholy stromů, nahoře zlomky nebe. A tato kazatelna vábí hochy; zde možno postavit se a kázati. Ale samotný zde musí býti, docela sám. Jen sbor stromů a balvanů bude naslouchat.

— Co učinili jste tomu člověku?! Má tak pitvorné pohyby a tak chmurný výraz. Co jste mu učinili?! Proč nebyli jste dobrými?! —

Na vedlejším stromě zastavila se hbitá veverka. Tiše a zvědavě se dívá dolů; a větve šumí slavnostně jaksí. To je nad zvuky varhan a nádheru chrámu: Můj Bože, jenž odměňuješ dobré a zlé tresceš, vid, jsi někde blízko?!

— Kdo ublížil?! — Proč nebyli jste dobrými?

Tak zní slovo na balvanu.
Příkrý to svah a na něm balvan jako kazatelna.
Vystup na balvan!

*

Les zešeřel a stal se ponurým; hocha jímá úzkost. Stromy mění se v bytosti živoucí a zpívají chorál. Což kdyby někdo přišel a zardousil ho?

Toho, jenž vystoupil na balvan, jímá hrůza: ubohé dítě, ach, ano, ubohé! Ano, bývají zlé bytosti v takovém lese; a proto vstává a prchá. Jeho kroky rozezvučí les a jeho bázeň roste.

Z daleka zvoní klekání, přes pole, louky, lesy, přes širý kraj to zvoní, aby uvítali noc: a jak je smutným tento hlas! Nyní přijdou tmy a strašidla a mrtví: kostlivci budou svými kostmi chřestiti trochu ostentativně, ano, a budou roztahovati své hubené ruce. To ohlašuje stesk toho zvuku. Domů, rychle domů!

A dítě utíká, a líce jemu hoří, a přiběhne zadýchané domů: matka s Tony jsou už plny úzkostí. A matka se ptá: „Kde jsi byl, hochu, měly jsme už o tebe strach!“

A hoch odpovídá: „Vystoupil jsem na balvan, a ptal jsem se, kdo učinil zlo tomu, kdo se houpá.“

Matka dívá se postrašena do jeho zapadlé tváře:

„Není ti, dobře, hochu; hle, jak je tvá hlava horká. Mé dítě učiní nejlépe, půjde-li spat; nebud' příště tak dlouho v lese, Karle!“

A hochu, než usne, zní ještě v hlavě: „Proč nebyli jste dobrými?!“

*

Karel Römpler procitá a ulekne se.

Jak čas míjí rychle; bude nutno jít zase dovnitř, do oné síně.

A jde: tak asi kráčí vězeň, jež spoutali po chvíli svobody zase těžkými okovy ... ale hoch, jenž vystoupil na balvan, ponese tyto okovy.

VIII.

— Je to špatné, je to špatné. Co mi učinila matka?! —

Tak si opakuje Römpler.

— Je churavá, umírá, chce trochu posilnění; to nedává ti přece práva, abys k ní byl zlý?

Tak tu leží ubohá; Römplerovi bylo by jí líto, zajisté, on není tvrdý; jenom kdyby ho to neubíjelo... kdyby byl pryč... mimo tu síň... kdyby moh' odejít z tohoto vzduchu!

Konečně živí mají svoje právo, že ano?! Tak

to přece říkal doktor; co to má za smysl, dvě smrti místo jedné?! To praví Römpler; ale ten rozpor zůstává a netiší se bolest... A jeho síla se drtí mezi těmito dvěma formulemi —

Chvílemi zapomene Römpler, a pocítí prudkou touhu... býti daleko... pryč od lidí, docela sám; vyjít do širých polí po travnatých mezích; je léto, ševelí rytmicky klasy a jako by mluvily: rozuměli jsme přece této řeči klasů? Chodili někdy po těchto mezích hoši zamlklí a pozorní; nad nimi nebe a pod nimi země a okolo hlavy horký a omamný vzduch. Jít, jenom jít, v neznámé kraje: ven z vězení, ven z domova, ven z toho ztuchlého vzduchu pokojů nemocných. Ah, moci slyšeti někoho se smát — naivně a radostně se smáti nad propastmi! Pryč od malicherných při a nízkých neřestí, pryč od velebných póz a suchých formulek. Naše nervy se zotaví, naše hlava bude volná a pyšná (neboť bylo v nás mnoho pýchy, když jsme rozuměli řečem všeho). Mysleme si, na konci té cesty nás něco očekává; nějaký zázrak asi. Kolikrát jsme snili o tom zázraku!

Zázrak stojí v daleku.

Forma jeho je nejvýše delikátní; postava jako stín, ale nezapomeňme na oheň očí; a stín ten těkavý a neprobadatelný táhne magneticky k sobě. Jeho subtilnost slibuje z dálky. To štěstí nicméně

přijde. Bývali jsme neskromnými kdysi, a šli špatnými cestami. Nicméně štěstí přijde.

Zde leží někdo, kdo umírá ovšem... to nutno překonati — — — Matka procitla a upřela na něho oči.

„Karle,“ šeptala.

Neslyšel.

— Forma jeho je nanejvýš delikátní: vše to krásné co jsme snili, co bylo v našich myšlenkách, je zde harmonii. Jest to jako skutečnost s přítmím snu. Napněme jen svůj zrak, a rozepněme náruč: Fantóme rozkošný a svůdný, tebe jsme pouze milovali; naše srdce spráhla zatím na marných láskách, tisíckrát vymknul jsi se jako Proteus a zakuklil do jiných zjevů; tisíckrát chápali jsme tě, a tisíckrát nedosáhli; ale nyní mi neunikneš... tenkrát ne!

— — — „Poslyš, Karle,“ šeptala matka.

Nyní slyšel. Zase ta ledová ruka na něho sahá. Fantóm mizí a skutečnost zůstala. Nedovedl zatajiti první pocit odporu a hrůzy...

„Slyším, matko. Ale nenamáhej se. Docela tiše mluv. Poslouchám. Snil jsem trochu. Odpust, byl jsem poněkud unaven.“

A Karel Römpler mluví mnoho slov, což má nahraditi akcent pravdy, který jim schází.

Matka dívá se na něho a lítostně sklopí oči;

váhá však mluvit. Zahleděla se do jeho očí a vidí tu to cizí, nepřátelské, co z nich se dívá; Bože, také tedy on čeká jako ti druzí; nikdo nemá citu a slitování; trvá jim to dlouho... Ano, stojí u propasti, a jediné živé ruce, které jsou na blízku, chtějí ji vmetnouti dolů... nechť jde, trvá to dlouho, nemůžeme věčně čekat. A matce vážnou slova na rtech a jen v jejím pohledu zračí se nevýslovný děs... nuže, tedy konec... konec... konec... oni čekají... a není slitování... jenom děs a hrůza.

Karel Römpler sedí a civí do prázdna. Lítostný a zoufalý tento výraz vtiskuje se mu do duše; ten výraz vtiskuje se mu krutě do duše; ten výraz bude pálení; oh, dlouho, dlouho, a kdož ví, zanikne-li vůbec v paměti. Römpler civí a nemůže pronést slova. Nelze zde vysvětlovati, omlouvati, jeho síly jsou vyčerpány... vše jedno, ... ale on je u konce. A nějaký ironický hlas volá v něm:

A onen zázrak v daleku...

Umírající leží tu a zavřela oči. Nechce už ničeho viděti... raději ty tmy a propasti... a konec všeho. Bude nyní pouze čekat. Ale pusto nyní před očima: čím zhřešila, že musí odejít takto? Měla být dávno mrtva; to je z toho, přežijeme-li všecko.

A vyschlým tělem stařeny škusne to křečovitě; chtěla by plakati, ale nemá slz; a opět jí to škusne

a ona pronáší jednoduchá a tragická slova: „Můj Bože, můj Bože!“

IX.

„Nutné záležitosti, rozhodně nutné,“ křičí pan Römpler.

„Co se tak na mne díváte?! Není vám to vhod? Nemohu zde zůstat. To jsou úřední povinnosti!“

Tony dívá se s úžasem na Römplera a nemůže pochopiti.

Odejít... nyní odejít?

„Vysvětlete to matce. Nemohu zde zůstat. Bude lépe, zamluví-li se to. Nejsm zcela zdrav, musím si odpočinouti — řekněte cokoliv. Zkrátka: šetrným způsobem.“

Pan Römpler zadívá se na vyjevený výraz Tony, a pak se dá náhle, bez důvodu, do prudkého hysterického smíchu... A nežli Tony může se vzpamatovati ze svého úžasu, zmizí... jako by utíkal odtud...

Tony dívá se ztrnule za ním... co se děje s ním? Jistě nemá zdravý rozum, ne. To bylo to napětí... několik nocí nespal... jistě zdravý rozum nemá. Ale což milostpaní? Kdyby pan doktor tu byl... ah, ona je tu sama...

Je tu tak zoufale smutno; a Tony se dívá a

dívá, a nějaký obraz vstává z přišerí pokojiku... Kolik je tomu let, co zde někdo umíral? Pamatuje se, tehdy byl podzimní den, vítr burácel venku, a ona sem přinesla astry. Paní Römplerová nechtěla sice, aby trhala květiny, ale tehdy neříkala ničeho. Byl svátek páně Römplerův. A on ležel na loži... churav zrovna na svůj svátek. To byly tedy astry, červené, bílé a modré a veliké astry. Stály zde u lože. A on vzal je do rukou a díval se lítostivě na ně...

A druhý den byl mrtev.

Tony uvažuje... a zní jí ještě onen řezavý smích v uších...

X.

„A tážeme-li se, oč obohatil život, odpoví nám se stereotypním ironickým úsměvem: O několik smrtí!“

Pan Römpler odložil časopis... kavárna byla pustá; pouze u jeho stolu hořel ještě plyn; přišel pozdě, chýlí se ke druhé, a brzo už budou zavírat; ospalí číšníci v předsíni se povalují a zívají; ani spáti není možno.

„Obohatiti život, u čerta,“ opakuje si Römpler. To musí býti ctihodné. Ale jak jej obohatiti?! Několik smrtí, výborně. Pointa však utíká. Snad

také tím, že jeho hlava je jako vydrancovaná; někdo vyňal z hlavy mozek, a my vegetujeme... Bože, takovým pokusným králikem býti!

Poslední dny činily patrně přílišné požadavky na síly pana Römplera; vypadá ustarale a bídne. Snad i hýřil; ale to se neodvažujeme tvrditi jistě. Skorem je nám lito pana Römplera. Odhazuje žurnály, vezme je do rukou, nepohlédne do nich a odloží je. Pak se chytne za hlavu; jaký to nápad, který musí silně pana Römplera kompromitovat! Vstane pak napolo, a zase klesne na židli, jako by ani sil neměl pozvednouti se. Nevyspalý, bledý, — takový je jeho obličej.

Nyní cinká na sklenici: pak se ulekne sám toho zvuku, skoro ho zamrazí.

Sklepník, pomalu se nutě do své vážné pózy, šourá se z vedlejší místnosti; zastaví se mlčky u pana Römplera; a pan Römpler dívá se na něj tupě a skoro udiven. Je to, jakoby se divil, co mu číšník chce. A přece víme, že cinkal, chtěje ho volati.

Nemůže se málem pamatovati, co pil. Čaj, koňak, absint; číšník dodá jednu chartreuse; kdybychom neznali pana Römplera, mohli bychom o něm míti špatné mínění.

A potom odchází Römpler váhavým krokem toho, kdo nemá cíle; chtěli bychom se vsaditi, že

nemá dosud pokoje v hotelu. To je neopatrnost, je přece nyní hodně pozdě.

Pan Römpler odchází; číšníci dívají se na něj s pohledem, který mísí lhostejnost s trochou opovržení.

Pan Römpler je nervosní, ano; a za ním je nepřijemná, trapná scéna; ale proč se toulá po nocích a pije alkoholy a vzrušující nápoje? To může zhoršit ještě jeho stav; bylo by snad lépe, kdyby jel přímo domů u nezdržoval se v hlavním městě; co tu má co činiti? Klid uspořádané domácnosti dělá mnoho . . .

Na to nemyslí pan Römpler patrně, a to je chyba. Tohle mu neprospěje.

A nyní dokonce nespěchá k nejbližšímu hotelu, aby se postaral o nocleh. Jde tmavými a pustými ulicemi . . . pomalu, co noha nohu mine . . . a dívá se do nebe.

Milovali jsme také tyto noční promenády kdysi; ale k tomu třeba mládí a zdraví; milovali jsme onu neurčitost stínu a světla, časem zhasínajících; i těkavé postavy, které bloudí nocí — ano, zde je ten největší stín — neměli jsme neradi kdysi; nuže, ale pan Römpler nečiní dobře, napíná-li tím své síly. Nespátí, několik nocí nespátí — pan Römpler není už mladíkem . . . Mimo to akcentujeme dobře slova „teplo domácího krbu“.

Ulice podřimují, zdá se. Klikaté střechy a záhyby ulic činí pouť tu neurčitou. Je to jako labyrint, ulice zapadlé, neznámé kouty města. Kam pan Römpler míří vlastně?! Snad sám to neví. Ó ano, my chodívali také tak bez cíle: chápeme celou tuto příhodu, ač jí nikterak neschvalujeme.

Nyní jsme vyšli z bludiště, a můžeme se orientovati poněkud. Schody — pak malé prostranství ještě; mohutné budovy po stranách zaclání je; projdeme jím, a vidíme, kterak pan Römpler naklání se přes zábradlí a dívá se do vln; dívá se bezvýrazně, skoro jen fysicky se dívá; nevšímá si velikých kontur na protějším břehu. Jako by ho utěšovala ta pohyblivá hladina dole, lesknoucí se trochu jako rybí šupiny, hladké a prchavé.

Nesmíme příliš se blížit. Ale zdá se, že v panu Römplerovi uzrává nějaký úmysl; zdá se tomu nasvědčovati jeho bezvědomí a roztržité pohyby, oddálenost jeho ducha a těžký stín na jeho tváři.

XI.

Pan Römpler jde po navigaci.

Je trochu dusný večer... jako před bouří... na nebi ani hvězdy ani měsíc; dusný a tmavý večer.

Pan Römpler jde tiše po navigaci; jeho meditace tlumí jeho krok.

Co stalo se od onoho dne, kdy odcházel tou cestou?

Sešel poněkud s obvyklé své cesty, nic více; matka ochuravěla; byla stará a dalo se to čekat. Snad umřela... patrně umřela zatím. I to bylo nutné: Bytost tu je; kteréhosi okamžiku zmizí; co na tom... Pouhá věčná proměna věcí.

My žijeme ještě; nás se to netýká; že jsme učinili smrt těžší ubohé duši, to bylo naše právo, že ano? Měli jsme své nepohodlí, a je-li někdo, kdo má trpěti bolest, nuže, proč právě my?

A přece pan Römpler sešel s obvyklé cesty; cítí to příliš dobře. Na hlavu jeho buší cosi v rytmu vytrvalém a přesném, jedna, dvě, jedna dvě... oh, kdyby aspoň to rozbilo jeho hlavu. Učinil jsi zle, dopustil se viny; byl jsi špatným a ten, komu jsi ublížil, byl umírající, byla to žena, které jsi byl zavázán láskou, že ano? Ta bytost snad umírá; umírá v hrůze a umírá těžce... ale ty jsi volný. Jak blaze je ti; odpočiň si nyní; jako pták jsi volný; rozepni křídla a dej se v let. Nižádná pouta už; nižádná klec, v níž bychom civěli. Na chvíli volni; co ti vadí proměnit chvíli ve věčnost?

Tak mluví ironický hlas, jemuž pan Römpler naslouchá; a konečný refrén zní vždy stejně: „Byl jsi špatný... učinil jsi zlo... A co zbude

z paragrafů твоjich zákonů, odejmeš-li jim podklad etiky?! A jakým právem representuješ ducha spravedlnosti, jehož není v tobě?!

A to otrásá do základů bytosti panem Römplerem.

A halucinacemi trpí pan Römpler: slyší těžký vzdech umírající, zde, docela blízko: matka umírá, a on to slyší. Nemluví ničeho... jen smrtelný chrapot... pak je konec... ticho... můžeme jít.

A v jeho mysli je stále vyděšený pohled jeho matky; kdyby si mohl od toho odpočinout!

Tak jde tiše po navigaci; bojí se snad, že někoho vzbudí?! Jsou tu nějaké přízraky, a nesmíme je rušit; jděme jen tiše docela tiše. Jde skloněn, krčí se téměř do sebe; čeho se bojí? Že se mu postaví někdo do cesty?!

Nikdo neví o jeho příchodu. Přijel nenadále. Komu by ostatně měl podati zprávu?

Pan Römpler jde, ale nyní je unaven; odpočine si trochu.

Stranou je několik vrb; jedna má kmen nízký, skrčený; usedne si na ni. Nemůže dále: je sláb; po několika dnech únavy fyzické a duševní přijde takové vysílení.

Je ticho po navigaci.

Ale přece ne zcela.

Z dálky — dejme pozor — slyšeti kroky; kroky

se blíží po navigaci. Ti lidé nemají naspěch, zdá se; neboť to nejsou kroky osamělé. Zastavují se také chvílemi. Ne, patrně se pouze procházejí.

Pan Römpler slyší cos, ale neuvědomuje si toho; co je mu ostatně po krocích na navigaci?

Kroky se blíží.

Dobrym zrakem mohli bychom je nyní postihnouti, ačkoliv je tma.

Je to žena a muž.

Milenci asi. Chovají se tak.

Zdá se, že muž drží ženu okolo pasu; ale je tma.

A dále kroky se blíží.

Nyní přicházejí po navigaci mimo pana Römplera.

Tohoto přece vyrušil nyní zvuk blízkých kroků. Vytrhl se na okamžik ze svých dum.

Pohlédne mechanicky oním směrem, odkud zvuk ten slyšeti.

Patrně poznal onu postavu, která šla blíže.

Byla to ženská postava.

Ale Römpler nepohne sebou, jen nepatrně sebou zachvěje. A zrak je upřen na onu ženu.

Čteme-li dobře, je jistá bolest v jeho očích, ale není v nich překvapení.

Je to bolest, kterou působí něco, co jsme čekali. Ovšem nemusí býti tato bolest menší.

A postavy jdou pomalu, přece však mizí. Chví-

lemi se zastaví, ale nicméně mizejí. Tma je a v té zašly.

Römpler dosud sedí tiše.

On učinil zlo, a jemu se činí zlo. Patrně, že je to vyrovnání; Römpler sklání svoji hlavu. Jdeme-li dále, není to dostatečný trest. Nemiloval své ženy. Jak mohl žádati, aby nemilovala jiného?! To je pouze pokyn. Učinil jsi zlo, a zaslouhuješ trest. Zde je cesta, kterou bys mohl odpykati svou vinu. Existuje bytost, které jsi přítěží. Ta bytost miluje jiného, a ten jiný ji miluje. Nyní tu zbýváš ty, Karle Römplere. Jakým právem zůstáváš?! Ano, ty žiješ, to je faktum. Ale zda máš také právo žítí? Ustup s cesty, Karle Römplere; to teprve bude pokuta. Učinil jsi smrt těžkou umírající, učíš život lehkým žijící. Vzpomeň si na pohled svojí matky; jdi . . . jdi . . . jdi . . . To, v co jsi věřil, zhroutilo se, není ducha spravedlnosti v tobě. Jdi, jdi, jdi!

To si opakuje Karel Römpler.

Bude sám obžalovaným, žalujícím a soudcem.

— Tento muž učinil zlo. —

— Karle Römplere, znáte se k tomu? —

— Ano. Učinil jsem tak. —

Odsuzuji vás, Karle Römplere . . .

Ano, to uznává: je vinen a přijme trest.

Nicméně je manželem před bohem a lidmi oné bytosti, která ho nemiluje. Ta pouta nemohou být

přefata. Ona zůstane jeho ženou, titulární jeho ženou.

On přetne ta pouta.

Voda je zde tak hluboká a svůdná.

Ani sensaci to nevzbudí.

— — Pan Römpler šel patrně v noci domů. Sklouzl s navigace, ztratil rovnováhu; a neuměl plavat. To je to celé. Tělo se najde po čase a souvislost sezná. Je známo, že pan sudí chodí často zamýšlen a nepozorně. A voda je hluboká a tichá.

Nikdo nic nevytuší.

Někdo se nalezne, kdo bude těšiti vdovu. Vdovy zasluhují soustrasti. Někdo se už nalezne.

To je vyrovnání viny; za stížení bolesti jedné duše uleviti druhél

Paní Römplerová . . .

Nebude dlouho slouti tak; doufejme; je třeba jen učiniti místo.

— — — — —
Blýsklo se pojednou, ale z dálky. Ještě nebil hrom. Ale jistě přijde bouře. Vzduch je prosycen elektrinou; jistě to nebude trvati dlouho. Což může býti svůdnějšího?! Vše se stane pravděpodobnější; a kdož bude pátrati?

— Viděli jsme pana soudce na nádraží. Patrně šel v noci domů. Byla bouře. Neštěstí se stalo. To je vše. Bůh tomu chtěl. —

Römpler byl celkem vážený člověk a úctyhodný; nebylo důvodu, proč by skončil smrtí násilnou. Jeho poměry byly celkem spořádané. Býval tichý a zádumčivý; to není ještě vážný důvod. Ale také roztržitým býval a nepozorným, a to vysvětluje nehodu. Smrt jeho oplakává jeho milující choť; ubohá paní!

Smrt jeho oplakává, recituje si pan Römpler na tiché navigaci; a bůh ví, zabořila ho ta slova. Nicméně opakuje je; jest to, jakoby chtěl se sám trýzniti. Uznává to vše, ale nicméně je mu všeho líto. Byl stvořen za tvora, který měl přejíti, aniž se vryly v zemi jeho kročeje? To ho interesuje.

Prohřešil se proti povinnosti. Uznává přece povinnost?!

Všechno je správné, nemožno se odvolati — —

Nyní opět se blýská, a pomalu, tlumeně, po delší době zarachotí hrom. Bouře se patrně blíží.

Pan Römpler stojí a dívá se do vody.

To by byl tedy konec.

Skočiti tam; zde je hluboko, po této straně. Voda se zavře nad hlavou; kruhy na ní zmizí. A nad krajem bude buráceti bouře . . . jako pochod pohřební . . .

Nějaká náruč uvítá ho. Bude to jeho matka. Nehněvá se, ač jí chvíli málem nenáviděl?! Nuže, je syn její a viděla jeho bolest. Vykonává ortel — a ten smaže vinu.

Existuje něco po smrti?! Jak by jinak tolik lidí o tom snilo?! Jak by mělo vědomí o věčnosti? A svoji hlubokou víru?! Je věčný řád, je věčná spravedlnost, a on je pouze nástrojem té věčné spravedlnosti. Tato káže: umři, abys žil.

Proč je vlastně ten čin tedy těžký? Nechápe toho. Není důvodů. Nemá proč by žil. Či, což lépe zní: má, proč by nežil.

I to opakuje, a do toho zaburácí hrom, nyní už mnohem prudčeji po krátké pause.

Ale Karel Römpler říká si to a stojí nepohnutě. Cíví do vody . . . a tam pod vodou, hluboko vidí přízrak. Je to ubohá, umírající stařena, skoro už stín. Ta leží v řečišti. Dívá se naň vyděšeným zrakem. Jdi, jdi, jdi!

Karel Römpler stojí; bojí se toho přízraku, ale nemůže také odtrhnouti od něho oči. Jakoby zka-meněl; zasvitne blesk a ozařuje zsinalost jeho tváře.

Stojí; voda mijí a bouře burácí. To děsí lidi. Milenci nebáli se dotud bouře; stáli, dívajíce se sobě do očí, a nechť blesk šlehne a hromy burácí, naše láska existuje a nic není mimo tuto lásku. Ale nyní spustil i liják; prudký a usilovný. I milenci se vracejí. Ještě se obejmou, pak jeden stín mizí . . . nashledanou, duše mojej!

Karel Römpler stojí nepohnutě v lijáku. Déšť mu smáčí hlavu a on toho necítí.

Navigaci blíží se jeho milující choť. Nepoznává ho, je odvrácen.

Ale která síla to nyní přinutila Römplera, aby se obrátil?!

Existují někdy podivné síly; citíme je, ale neznáme jejich vzniku.

Jeho milující choť dívá se mu do tváře a jejich zraky se střetnou. A v zracích milující choti jest očekávání a vzdor.

Pan Römpler dívá se na onu tvář, ještě zardělou polibky. Dívá se na ono tělo, které před chvílí objímal jiný. Dívá se a má divný dojem:

Ne, nemá sil, aby umřel, a zde existuje ta bytost, pro kterou by měl umřítí. Formuluje svou zbabělost. Je to zbabělost vlastně? Ale on nechce umřítí. Očekává nějaký zázrak ještě? Možná, že nicméně něco čeká. Ale nemůže umřítí a jak se dívá do vzdorovitých očí Mariiných, slova nepromluví a cítí jenom horký a hluboký stud . . .

Epilog.

Ubíraje se kteréśi dusivé a mlživé noci listopadové domů, spatřil jsem u staroměstských mlýnů ohyždnou a šerednou myš běžeti po chodníku a mizeti za mříží, která kryje otvor do sklepa. Tam se zastavila, ta šeredná. Byl to patrně obvyklý

úkryt. Nepohnula se ani, když jsem namířil deštníkem na její ohon. Teprve dotknuta zmizela v hloubce.

Nevím, jakou asociací vyvolala tato myš — zcela rozdílná přece svými znaky, jež by určil přírodopisec — vzpomínku na noc chlapeckých mých let. Kdysi v létě o prázdninách hryzla myš v skříni pokoje, kde jsem spal, v skříni, v níž ležely staré ročníky Gartenlaube a taková ušlechtilá lektura. Měla tajné sympatie k romanciérkám německým . . . Ale já nespal pro ni. Převaloval jsem se marně, marně kladl ruku na čelo . . . neusnul jsem, jak hryzla ta myš.

To byl nepříjemný zvuk za nočního ticha, který vydávala tato pracovnice. Byl tak vytrvalý, že překonával veškero mou únavu.

*

Uvažují-li nyní dobře, mám něco společného s touto myší, ony zvuky disharmonické a tvrdé, které ruší noční klid, nebo aspoň bych si přál, aby rušily . . . ono usilovné hlodání věcí ctihodných. To by byla moje touha: necht' dobří lidé — jak mnoho jich je odhodláno spáti, a tolik příčin je, abychom bděli! — se převalují na ložích, urovnávají podušky, uklidňují se svými sofismaty . . .

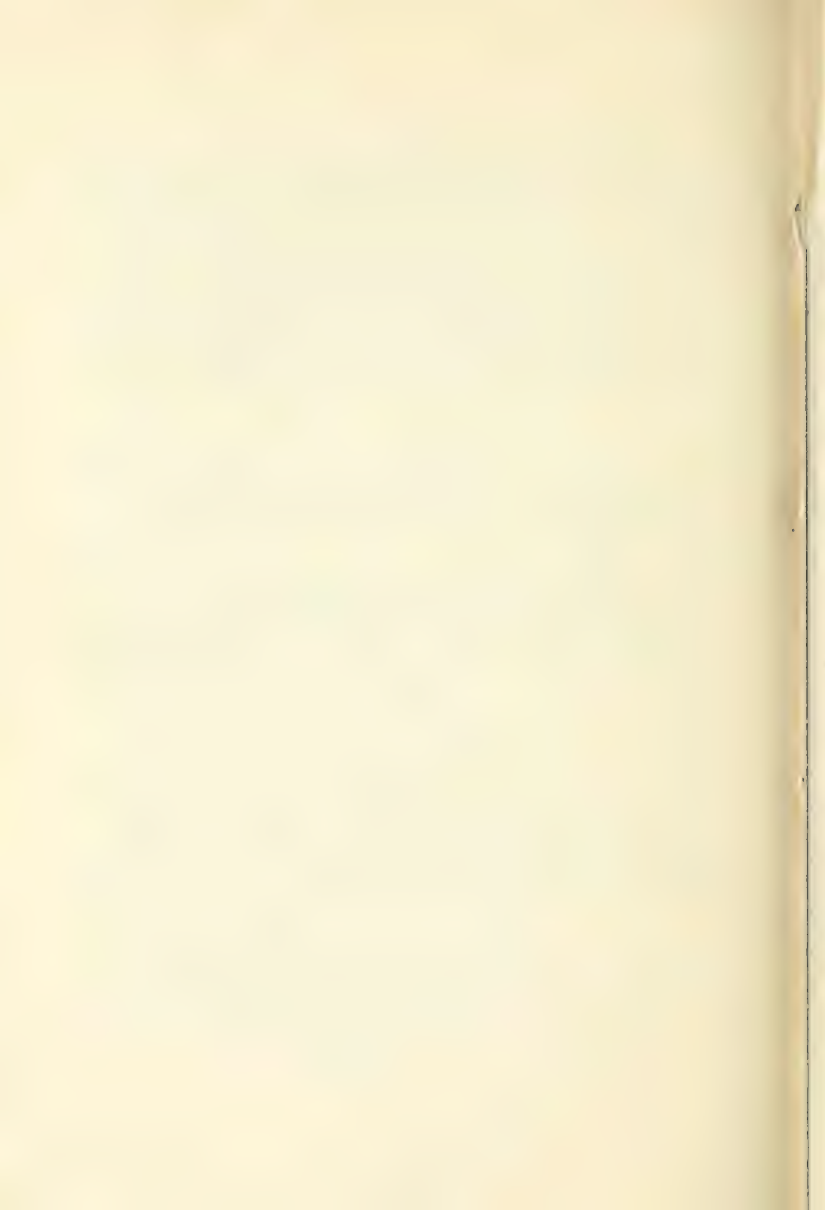
ať stále zní ten zvuk disharmonický a buřičsky hrdý, signál bojovný téměř, kdyby to vše nebylo tak pokojné. Noc — žijeme v ní přece? — nabývá zvláštní ilustrace těmi disharmonickými zvuky; nechť vzrušíme poklid jejich tučných svědomí! Nebudou příliš laskaví k nám. Co může žádati takový alarmující hlas?! Oh, mítí sílu k tomu alarmování!

*

Skutečně, takový šedivý tvor, který hlodá v tichu nočním, měl — pamatují-li se — velmi často osud ponurý. Čtyři úzké stěny pasti, jimiž možno dívati se ven, čekání, zda se jitro rozšěří, a vezmeme-li to reálně, škopek vody a konec. V sentimentálních chvílích bývalo mí líto toho šedivého tvora. Ale patrně je nutno, aby jedni spali a druzí hlodali . . .

Tanulo mi na mysli . . . tak začínají mnohdy úvody knih; nuže, něco, co zde formuluji snad nepřesně, tanulo mi na mysli při celé mé práci. Lidé byli ochotni nerozuměti tomu . . . závidím často lidem jich dobrý spánek!

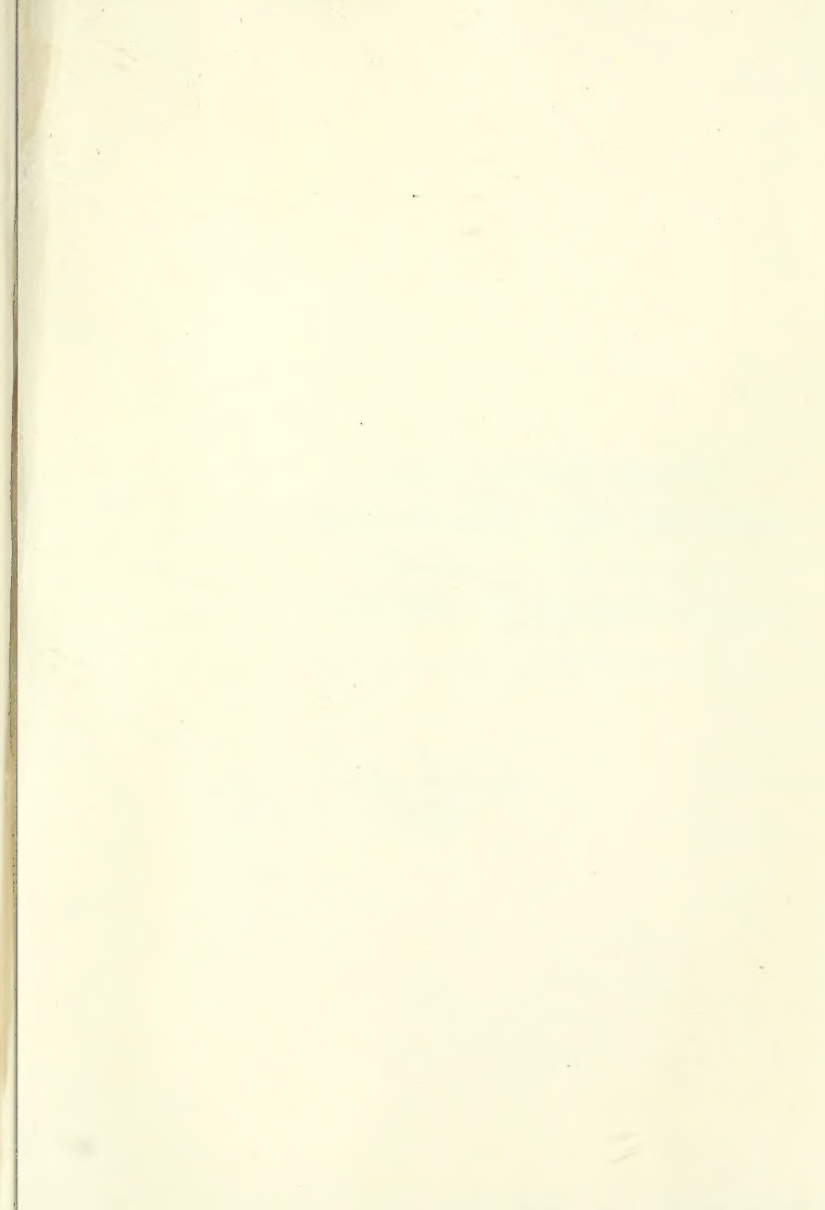
Listopad 1900.

O B S A H:

Hučí jez	7
Povídka o sentimentálním krokodilu	79
Smutná láska	87
Episoda Tacitova	105
Smrt panenky	175
Doslov autora	183
Stud	187

THESE TWO DO BATH
IN THE HOUSE OF THE
LORDS

APR 11 1972

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PG
5038
D85
1918
sv.2

Dyk, Viktor
Spisy

